

SEANCES DU MERCREDI 7 DECEMBRE 1983
VERGADERINGEN VAN WOENSDAG 7 DECEMBER 1983ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERINGSEANCE DU SOIR
AVONDVERGADERING

SOMMAIRE:

PROPOSITIONS DE LOI ET PROPOSITIONS DE RESOLUTION
(Discussion):

Proposition de loi portant dénucléarisation du territoire belge.

Proposition de résolution relative à l'implantation éventuelle de missiles nucléaires.

Proposition de résolution relative à la décision d'installer des fusées Pershing et Cruise en Belgique.

Proposition de résolution ajournant l'exécution de la double décision de l'Otan de décembre 1979.

Proposition de loi relative à l'installation, au transport et à la fabrication d'armes nucléaires ou de parties essentielles d'armes nucléaires sur le territoire belge.

Discussion générale (suite). — *Orateurs*: MM. Vanderpoorten, Gijs, Vandenhoute, Humblet, Mme De Pauw-Deveen, MM. Vercaigne, Seeuws, Mmes Van Puymbroeck, Jortay-Lemaire, M. De Bremaeker, M. Tindemans, ministre des Relations extérieures, p. 445.

Proposition de loi portant dénucléarisation du territoire belge.

Discussion et vote (rejet). — *Orateurs*: MM. Trussart, André, p. 468.

Justifications de vote: *Orateurs*: Mme N. Maes, M. Lagasse, p. 469.

Proposition de loi relative à l'installation, au transport et à la fabrication d'armes nucléaires ou de parties essentielles d'armes nucléaires sur le territoire belge.

Ann. parl. Sénat — Session ordinaire 1983-1984
Parlem. Hand. Senaat — Gewone zitting 1983-1984

INHOUDSOPGAVE:

VOORSTELLEN VAN WET EN VOORSTELLEN VAN RESOLUTIE
(Bespreking):

Voorstel van wet tot het vrijmaken van het Belgisch grondgebied van kernwapens.

Voorstel van resolutie betreffende de eventuele plaatsing van kernraketten.

Voorstel van resolutie betreffende de beslissing over het plaatsen van Pershing- en Cruiseraketten in België.

Voorstel van resolutie tot verdaging van de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit van december 1979.

Voorstel van wet betreffende de plaatsing, het vervoer en het aanmaken van kernwapens of essentiële onderdelen daarvan op Belgisch grondgebied.

Algemene bespreking (voortzetting). — *Sprekers*: de heren Vanderpoorten, Gijs, Vandenhoute, Humblet, mevrouw De Pauw-Deveen, de heren Vercaigne, Seeuws, de dames Van Puymbroeck, Jortay-Lemaire, de heer De Bremaeker, de heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen, blz. 445.

Voorstel van wet tot het vrijmaken van het Belgisch grondgebied van kernwapens.

Beraadslaging en stemming (verwerping). — *Sprekers*: de heren Trussart, André, blz. 468.

Stemverklaringen: *Sprekers*: mevrouw N. Maes, de heer Lagasse, blz. 469.

Voorstel van wet betreffende de plaatsing, het vervoer en het aanmaken van kernwapens of essentiële onderdelen daarvan op Belgisch grondgebied.

Proposition de résolution relative à la décision d'installer des fusées Pershing et Cruise en Belgique.

Discussion. — *Orateurs*: Mme N. Maes, MM. Trussart, Geldolf, p. 469.

Proposition de loi relative à l'installation, au transport et à la fabrication d'armes nucléaires ou de parties essentielles d'armes nucléaires sur le territoire belge.

Justifications de vote (rejet). — *Orateurs*: M. Lagasse, Mme N. Maes, MM. Delmotte, Wyninckx, p. 472.

Proposition de résolution relative à la décision d'installer des fusées Pershing et Cruise en Belgique (rejet), p. 473.

Proposition de résolution relative à l'implantation éventuelle de missiles nucléaires.

Discussion et vote (rejet). — *Orateurs*: MM. Vercaigne, Wyninckx, p. 473.

Justifications de vote: *Orateurs*: MM. Van Ooteghem, Delmotte, M. le Président, M. Lagasse, p. 475.

Proposition de résolution ajournant l'exécution de la double décision de l'Otan de décembre 1979.

Discussion et vote (rejet). — *Orateurs*: M. Wyninckx, M. Tindemans, ministre des Relations extérieures, M. Chabert, Mme N. Maes, MM. Vercaigne, Delmotte, p. 476. — MM. Lagasse, Trussart, p. 482.

Justification de vote: *Orateur*: M. Van Ooteghem, p. 486.

ORDRE DES TRAVAUX:

Orateurs: M. le Président, Mme N. Maes, M. Humblet, p. 468.

PROPOSITION DE RESOLUTION (Vote):

Proposition de résolution demandant la reprise des pourparlers sur les missiles de moyenne portée à ogive nucléaire (nouvel intitulé), p. 487.

Justifications de vote: *Orateurs*: MM. T. Declercq, Wyninckx, Delmotte, Van Ooteghem, p. 485.

Voorstel van resolutie betreffende de beslissing over het plaatsen van Pershing- en Cruiseraketten in België.

Beraadslaging. — *Sprekers*: mevrouw N. Maes, de heren Trussart, Geldolf, blz. 469.

Voorstel van wet betreffende de plaatsing, het vervoer en het aanmaken van kernwapens of essentiële onderdelen daarvan op Belgisch grondgebied.

Stemverklaringen (verwerping). — *Sprekers*: de heer Lagasse, mevrouw N. Maes, de heren Delmotte, Wyninckx, blz. 472.

Voorstel van resolutie betreffende de beslissing over het plaatsen van Pershing- en Cruiseraketten in België (verwerping), blz. 473.

Voorstel van resolutie betreffende de eventuele plaatsing van kernraketten.

Beraadslaging en stemming (verwerping). — *Sprekers*: de heren Vercaigne, Wyninckx, blz. 473.

Stemverklaringen: *Sprekers*: de heren Van Ooteghem, Delmotte, de Voorzitter, de heer Lagasse, blz. 475.

Voorstel van resolutie tot verdagging van de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit van december 1979.

Beraadslaging en stemming (verwerping). — *Sprekers*: de heer Wyninckx, de heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen, de heer Chabert, mevrouw N. Maes, de heren Vercaigne, Delmotte, blz. 476. — De heren Lagasse, Trussart, blz. 482.

Stemverklaring: *Spreker*: de heer Van Ooteghem, blz. 486.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN:

Sprekers: de Voorzitter, mevrouw N. Maes, de heer Humblet, blz. 468.

VOORSTEL VAN RESOLUTIE (Stemming):

Voorstel van resolutie tot hervatting van de besprekingen over de middellange-afstandsraketten met kernlading (nieuw opschrift), blz. 487.

Stemverklaringen: *Sprekers*: de heren T. Declercq, Wyninckx, Delmotte, Van Ooteghem, blz. 485.

PRESIDENCE DE M. LEEMANS, PRESIDENT

VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER LEEMANS, VOORZITTER

MM. De Seranno et Coen, secrétaires, prennent place au bureau.

De heren De Seranno en Coen, secretarissen, nemen plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.

De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 19 h 15 m.

De vergadering wordt geopend te 19 u. 15 m.

VOORSTEL VAN WET TOT HET VRIJMAKEN VAN HET BELGISC GRONDGEBIED VAN KERNWAPENS

VOORSTEL VAN RESOLUTIE BETREFFENDE DE EVENTUELE PLAATSING VAN KERNRAKETTEN

VOORSTEL VAN RESOLUTIE BETREFFENDE DE BESLISSING OVER HET PLAATSEN VAN PERSHING- EN CRUISERAKETEN IN BELGIE

VOORSTEL VAN RESOLUTIE TOT VERDAGING VAN DE UITVOERING VAN HET NAVO-DUBBELBESLUIT VAN DECEMBER 1979

VOORSTEL VAN WET BETREFFENDE DE PLAATSING, HET VERVOER EN HET AANMAKEN VAN KERNWAPENS OF ESSENTIELE ONDERDELEN DAARVAN OP BELGISCH GRONDGEBIED

Hervatting van de beraadslaging

PROPOSITION DE LOI PORTANT DENUCLEARISATION DU TERRITOIRE BELGE

PROPOSITION DE RESOLUTION RELATIVE A L'IMPLANTATION EVENTUELLE DE MISSILES NUCLEAIRES

PROPOSITION DE RESOLUTION RELATIVE A LA DECISION D'INSTALLER DES FUSEES PERSHING ET CRUISE EN BELGIQUE

PROPOSITION DE RESOLUTION AJOURNANT L'EXECUTION DE LA DOUBLE DECISION DE L'OTAN DE DECEMBRE 1979

Reprise de la discussion

De Voorzitter. — Wij hervatten de bespreking van de voorstellen van wet en van de voorstellen van resolutie betreffende de plaatsing van kernwapens.

Nous reprenons l'examen des propositions de loi et des propositions de résolution relatives à l'implantation d'armes nucléaires.

Het woord is aan de heer Vanderpoorten.

De heer Vanderpoorten. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, de aangelegenheid die wij hier vandaag bespreken houdt sedert vele maanden de publieke opinie, de media en het Parlement bezig. Dit bewijst het groot belang van de kwestie maar houdt tevens een aanmaning in tot bondigheid.

In zijn uiteenzetting heeft de heer Wyninckx gevraagd dat het debat hier in volle sereniteit zou verlopen. Een middel om deze sereniteit te behouden in deze delicate materie is het weren van elk onmiddellijk electoralisme. De afwezigheid daarvan heb ik niet altijd kunnen ervaren, noch deze morgen, noch deze namiddag.

Iedereen beweerde nochtans de vrede te willen dienen. En vrede stichten in een thans helaas dramatisch verdeelde wereld is een eerbiedwaardige betrachtting. Dat zich daarbij breedvoerige uitweidingen hebben voorgedaan is begrijpelijk gezien zekere parlementaire tradities, maar dient de zaak niet. Wij betreuren overigens samen met vele collega's dat ons een nogal verwarde agenda werd voorgeschoteld en dat in deze belangrijke aangelegenheid de rapporteurs mondeling verslag uitbrachten.

In een debat als dit voer ik het woord met schroom omdat ik spreek als quasi-leek en de encyclopedische kennis ontbeert waarvan verschillende collega's hier blijk hebben gegeven.

In een open parlementair debat moeten echter ook mensen het woord kunnen voeren die hun zorgelijke opvattingen steunen op zekere emoties. Sta mij toe, mijnheer de Voorzitter, enkele beknopte dingen te beklommen.

Hoewel wij niet zijn opgestapt in betogingen allerhande wens ik te bevestigen dat wij geen oorlogszuchtigen zijn, wat sommigen ook mogen insinueren. Wij huldigen in bestendige eerbied voor hun offers al degenen die in het verleden hebben geijverd en bijgedragen tot het verdedigen van de vrede, de mensenrechten en de vrijheidsbeginselen. Wij veroordelen degenen die deze beginselen knevelen waar ook ter wereld.

Anderzijds wensen wij trouw te blijven aan het Navo-pact en met klem herhalen wij dat wij de door de Navo, in gemeenschappelijk overleg tussen de partners, genomen beslissingen willen eerbiedigen en uitvoeren. Het is al te gemakkelijk te verklaren dat men zich aan de voordelen van dit verdedigingspact wil houden, maar zich aan de dienstbaarheden ervan wil onttrekken.

De bewindslieden, dat weet u, mijnheer de minister, moeten vanzelfsprekend rekening houden met het vredesverlangen dat in de bevolking leeft, maar ook met de oude thesist dat nooit vanuit een verzwakte of verzwakende positie mag worden onderhandeld. Dat heb ik onthouden uit wat ik tijdens mijn verblijf in dit Parlement heb geleerd.

Ik heb Paul-Henri Spaak horen pleiten voor de Navo en zijn vrees horen uiten voor opdringende acties van de Sovjetunie. Ik heb onze ministers van Buitenlandse Zaken, het weze de heer Spaak, de heer Wigny, de heer Harmel, de heer Van Elsanle, de heer Simonet, om niet te spreken van de huidige minister van Buitenlandse Betrekkingen, steeds horen pleiten voor een betere internationale verstandhouding ten bate van de vrede, maar tevens de wil horen veruitwendigen om vastberadenheid te vrijwaren bij 's lands verdediging.

Een eenparig Parlement heeft de buitenlandse politiek en de politiek van landsverdediging in een recent verleden gesteund, welke ook de samenstelling van de regering was. Die traditie dreigt teloor te gaan.

De heer Geldolf. — Die is teloorgegaan.

De heer Vanderpoorten. — Meer dan ooit zou ons klein land nochtans in die opvatting moeten volharden, te meer daar de besprekingen in Genève werden opgeschort en Europa in een bedenkelijke impasse is terechtgekomen.

Samenwerking, vooral op internationaal vlak, blijft de veiligste borstwering tegen allerlei nationale egoïsmen. Daarom is het gelukkig dat in het voorstel van resolutie nummer 520/2, de Senaat, vaststellend dat in binnen- en buitenland gezaghebbende personaliteiten uit de meest diverse sociale, wetenschappelijke, politieke en religieuze kringen aandringen op concrete initiatieven op het gebied van de nucleaire ontwapening in het bijzonder, en op het beperken van de wapeningswedloop in het algemeen, tevens aandringt bij de groot-machten, de Verenigde Staten van Amerika en de Sovjetunie, om de onderhandelingen opnieuw aan te knopen en de calamiteit die ons zou treffen bij gebrek aan akkoord, af te wentelen.

In deze tijd en in een wereld vol afronden en volkenhaat kan de roep om vrede niet luid genoeg weerklinken. Het nodige moet worden gedaan om de maatschappij waarin die roep nog in vrijheid kan worden aanhoord en opgevolgd, te beschermen tegen vreemde agressie en dominantie.

Daarom zeggen wij, zoals de allergrootste meerderheid in het land, ja tot de vredesgedachte, ja tot een inkrimping van de wapeningswedloop in beide kampen, maar neen tot eenzijdige verzwakking van de vrije wereld. Wij vragen dat iedere beslissing inzake de raketten zou kaderen in een defensiebeleid dat afgestemd is op onze veiligheid.

Mijnheer de minister, wij steunen de regering en stellen ook in deze aangelegenheid vertrouwen in haar beleid. Tijdens het Kamerdebat dat een hoogstaand niveau bereikte, zo zegt men te allen kante, hebben de bevoegde ministers op verhelderende wijze de redenen van hun politiek uiteengezet. Wij sluiten ons daarbij aan.

Wij willen in een debat als het onderhavige niet nutteloos polemiseren en niet meer dan hoffelijkerwijze aanvaardbaar is, onze socialistische collega's confronteren met hun onderlinge verdeeldheid.

Maar het is juist dat de heer Delmotte hier heeft verklaard niet volledig akkoord te gaan met de heer Wyninckx en dat nu belangrijke tweespalt tot uiting is gekomen in het internationale socialisme. Dat dient betreurd te worden.

En tenslotte dit:

Laten wij niet een «anti-amerikanisme» aankweken. Wij moeten toegeven dat West-Europa niet kan worden verdedigd zonder de Navo en de steun van de Verenigde Staten. Anderzijds stellen wij vast dat in de Verenigde Staten het ongenoegen en de irritatie jegens West-Europa stijgen. De West-Europeanen worden steeds meer gezien als ondankbare

bondgenoten, die de hulp en de vriendschap van de Verenigde Staten hebben misbruikt, niet langer bereid zijn om zich op afdoende wijze te bewapenen en te verdedigen en bijgevolg de steun van de Verenigde Staten niet meer verdienen.

Sommigen zijn van oordeel dat wij ons in Europa als een derde macht moeten opstellen tussen de grote machtsblokken. De vraag rijst echter of West-Europa inzake veiligheid wel *self-supporting* kan zijn daar waar op andere domeinen helaas een verdeeldheid tot uiting komt.

In een interview met een Brusselse krant heeft de heer Simonet, gewezen minister, ervoor gewaarschuwd dat wij de lessen uit het verleden niet mogen vergeten. De heer Simonet alludeerde daarbij op een uitspraak van Churchill die zei dat in 1938-1939, West-Europa de keuze had tussen de oneer en de oorlog. Men heeft toen de oneer gekozen door ons onvoldoende op verweer voor te bereiden en de oorlog gekregen. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Gijs.

De heer Gijs. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, het is niet nodig dat ik hier vandaag, zoals ik in juni jongstleden naar aanleiding van een interpellatie van de heer Wyninckx heb gedaan, de nadruk leg op het absurde van een gewapend conflict in Europa en op het feit dat het probleem van de vrede en de veiligheid momenteel het grootste probleem is waarmede de mensheid in haar geheel wordt geconfronteerd. Het is eveneens overbodig te herhalen wat collega Tijl Declercq heeft gezegd in zijn betoog waarin hij het standpunt van de CVP heeft vertolkt. Men verwacht van mij wellicht wel een politieke verklaring en daartoe zal ik mij dan ook beperken.

Ik was onaangenaam getroffen door de uiteenzetting van de heer Wyninckx vanochtend, waaruit bleek dat hij en zijn socialistische collega's probeerden het monopolie van de vredeswil op te eisen. Tevens doet het mij pijn dat hij een onderscheid maakt tussen vredelievende krachten in dit land en andere. Ik denk dat er in dit land vrijwel geen andere dan vredelievende krachten kunnen worden gevonden.

De heer Geldolf. — En u zegt dit na de speech van de heer Close?

De heer Gijs. — Het polariseren van een onderwerp als dit dient de vrede niet. Want een klein land als het onze met een vredelievende bevolking, met vredelievende politici en met vredelievende leiders, kan alleen maar doelmatig bijdragen tot de vrede in Europa en in de wereld als het eendrachtig optreedt.

Wij weten ook dat de bezorgheid om de vrede en de angst voor oorlog op het ogenblik wellicht de meest overheersende gevoelens zijn bij een groot deel van de bevolking in ons land en van de bevolking in West-Europa. Wij begrijpen dan dat het voor een oppositiepartij verleidelijk moet zijn, zich op te werpen als de vertolker van deze vredeswil. Maar zoals ik op 7 juli reeds zegde, dragen wij als politieke mandatarissen ook de verantwoordelijkheid voor de gevolgen van onze beslissingen.

Na de polariserende toespraak van de heer Wyninckx meen ik dat het nodig is dat ik hier nogmaals in het kort het standpunt van de Vlaamse christen-democraten uiteenzet. Ik zal voor een deel herhalen wat senator Tijl Declercq heeft gezegd, want hij heeft perfect ons standpunt weergegeven.

Dit standpunt wordt geïnspireerd door onze diepe vredeswil, maar tegelijk door het bewustzijn van een grote verantwoordelijkheid voor de veiligheid van onze bevolking in een wereld, die ons weinig voorbeelden biedt van echte vrede en waar het recht van de sterkste helaas nog de meest toegepaste wet is. Niet alleen het bestaan van wapenarsenalen bedreigt de vrede, maar eveneens het gebrek aan realisme, wat tot een verkeerde beoordeling van de toestand kan leiden en bijgevolg tot verkeerde beslissingen.

Wij hebben jammer genoeg tot nu toe in de geschiedenis, ook niet in de geschiedenis van de jongste jaren, weinig voorbeelden gevonden van eenzijdige gebaren van vredeswil en ontwapening, die gevolgd werden door een soortgelijk gebaar van de andere zijde.

Ik kan in dit verband het voorbeeld aanhalen van de neutronenbom. De ontwikkeling van dit wapen onder de regering van president Carter — niet Reagan, en waarschijnlijk was Carter één van de goede Amerikanen volgens de heer Wyninckx — was bedoeld als een antwoord op het grote overwicht van sovjet tanks in Europa. Onder druk van de Westeuropese bevolking en haar vredewil besloot de toenmalige president van de Verenigde Staten af te zien van het operationeel maken van de neutronenbom. Dit heeft tot geen enkele soortgelijke geste geleid van de Sovjetunie.

Een ander voorbeeld was het voorstel van de christelijke arbeidersbeweging die een opschorting voorstelde van de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit als een gebaar van goede wil, dat echter onmiddellijk moest worden gevolgd door een ernstig tegengebaar vanwege de Sovjetunie. Dit standpunt over de grond van het probleem stemde volkomen overeen met het standpunt van de Christelijke Volkspartij.

Maar dit voorstel werd feitelijk afgewezen door de heer Andropov in een verklaring aan de *Pravda* op 26 oktober van dit jaar. Volgens deze verklaring zou de Russische tegenprestatie erin bestaan de 232 bestaande SS-4-raketten te ontmantelen, waarvan wij hier in het Westen dachten dat ze reeds lang verdwenen waren, omdat vroeger werd gezegd dat ze vervangen werden door de SS-20-tuigen. Over enig begin van ontmanteling van de SS-20-raketten was in deze verklaring van Andropov geen sprake.

Kortom, wij vinden noch in de objectieve evolutie van de internationale situatie, noch in de reacties van de sovjetleiders enige aanduiding dat het opschorten van de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit wezenlijk zou kunnen bijdragen tot het uiteindelijk doel dat we allen nastreven, namelijk een tweezijdige ontmanteling van het wapenarsenaal in het algemeen, en van het kernwapenarsenaal in het bijzonder.

De Vlaamse christen-democraten willen alles in het werk stellen om opnieuw onderhandelingen op gang te brengen over het ontmantelen van de kernraketten die in Oost- en West-Europa zijn opgesteld of zullen worden opgesteld.

Alleen door onderhandelingen kan het vertrouwen tussen Oost en West worden hersteld en kunnen stappen in de richting van de vrede worden gedaan. Hierbij wil ik echter benadrukken dat voor ons — zoals collega Tijl Declercq hier heeft opgemerkt en onze voorzitter, de heer Swaen, in de Kamer, maar wat ik nu nogmaals bevestig omdat men telkens opnieuw beweert dat wij niet duidelijk zijn in onze verklaringen op dat punt — de vrede meer is dan alleen maar de afwezigheid van een gewapend conflict.

Een duurzame vrede kan slechts worden verzekerd wanneer de oorzaken van gewapende conflicten worden weggenomen. Deze oorzaken zijn niet alleen een overdreven bewapening, maar ook en misschien vooral nationalisme, fanatisme, onverdraagzaamheid en schending van de mensenrechten. Wanneer deze overheersen, wordt het gevaar voor oorlog reëel.

Een duurzame vrede kan niet worden bereikt wanneer niet vooraf de voorwaarden worden vervuld die het moeten mogelijk maken dat alle volkeren harmonisch met elkaar kunnen samenleven.

Collega Tijl Declercq heeft al gezegd dat de belangrijkste voorwaarde daartoe het bestaan van een internationale rechtsorde is, die steunt op rechtvaardigheid, ontwikkeling en ontspanning. Het scheppen van een dergelijke rechtsorde veronderstelt dat de contacten en besprekingen tussen potentiële tegenstanders zo intens mogelijk worden gemaakt. Ook daarom is het hervatten van de besprekingen in Genève voor ons een absolute prioriteit.

Wij betreuren dat de sovjetleiders in het begin van uitvoering van het Navo-dubbelbesluit, dat ze nochtans al lang kenden, een aanleiding hebben gezien om de conferentie te verlaten en wij hopen dat het hier slechts gaat om een opschorting, niet om een definitieve breuk. Wij zouden het eveneens betreuren dat de Navo-ministers zouden menen dat het volgend initiatief om de besprekingen opnieuw op gang te brengen, nu door de Sovjetunie moet worden genomen. Integendeel, alles wat in onze macht ligt om de gesprekken opnieuw op gang te brengen, moet worden gedaan.

Daarom zijn wij het volkomen eens met de inhoud van de resolutie tot hervatting van de besprekingen in Genève, zoals ze door de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen wordt voorgesteld. Hoewel wij van oordeel zijn dat op termijn de onderhandelingen over de middellange-afstandsraketten moeten verbonden worden met de onderhandelingen over de strategische kernwapens en dat het, in dit globaal kader, logisch is rekening te houden met het bestaan van de Franse en Britse kernwapens, waren we het er toch mee eens dat de daarop betrekking hebbende paragraaf uit de oorspronkelijke tekst van de resolutie van de heer Wyninckx werd geschrapt.

Wij blijven immers nog altijd hopen dat een akkoord zal worden bereikt over de middellange-afstandswapens, dat kan leiden tot het stopzetten van de plaatsing van euoraketten en zelfs tot het verminderen van de reeds opgestelde raketten. Maar wanneer dit onderwerp zou worden opgenomen in een ruimere ontwapeningsbespreking, dan is de kans te klein dat concrete resultaten worden bereikt binnen de termijn waaraan wij nu denken.

Voor hen die steeds maar blijven herhalen dat het standpunt van de Christelijke Volkspartij inzake de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit onduidelijk zou zijn en dat het opstappen van CVP-senatoren en -volksvertegenwoordigers in de vredesbetoging van 23 oktober een uitdrukking zou zijn van onduidelijkheid en dubbelzinnigheid, wil ik nogmaals ons standpunt duidelijk en kort belichten.

De indrukwekkende betoging van 23 oktober was een massale uitdrukking van de vredeswil van ons volk. Het pluralistisch karakter van de betoging moet hierbij worden benadrukt. De betoging was niet het monopolie van één bepaalde politieke strekking, maar zij was een uitdrukking van de vredeswil van een heel volk en van de afschuw voor massale vernietigingswapens.

De heer Seeuws. — Die betoging was wel gericht tegen de plaatsing van kernwapens.

De heer Gijs. — De CVP-parlementsleden die mede opstapten, hebben daardoor uitdrukking gegeven aan hun vredeswil en aan hun streven naar tweezijdige ontwapening. Ik heb tot nu geen enkel verschil gevonden in opvatting over de manier waarop deze tweezijdige ontwapening moet worden bereikt, tussen onze fractieleden die mede opstapten in de manifestatie en onze leden die dit niet hebben gedaan.

Mevrouw N. Maes. — Dan hebt u niet goed geluisterd.

De heer Gijs. — Kunt u er mij enkele noemen wier opvatting zo verschillend zou zijn?

De heer Wyninckx. — Mijnheer Gijs, voor die betoging waren er acht ordewoorden. Werden die acht ordewoorden alle door elk van de CVP-parlementsleden die mee opstapten, individueel onderschreven?

De heer T. Declercq. — Alle acht.

De heer Gijs. — Was het verboden deel te nemen aan die betoging indien men niet akkoord ging met die ordewoorden?

De heer Wyninckx. — Er werd door Vaka uitdrukkelijk gevraagd aan de deelnemende politieke mandatarissen of zij akkoord gingen met de acht ordewoorden en zo zij het daarmee niet eens waren, werd hun verzocht, niet mee in de manifestatie op te stappen. Dat is de werkelijkheid.

De heer Gijs. — Mocht u dat hebben gezegd vóór de betoging, dan zou er veel minder volk zijn geweest.

De heer Wyninckx. — Vaka heeft ons gevraagd of wij die acht ordewoorden konden onderschrijven. Wij hebben dit gedaan. Er waren betogers die blijkbaar nooit de politieke mogelijkheid zouden hebben die te onderschrijven.

De heer Gijs. — Dat was niet nodig.

De heer Wyninckx. — Toch wel, dat was uitdrukkelijk door Vaka gevraagd.

De heer Gijs. — Met alle respect voor Vaka moet ik zeggen dat we geen ordewoorden van om het even welke organisatie moeten ontvangen. Wij hebben onze eigen verantwoordelijkheid.

De heer Wyninckx. — Dan mocht u niet in een Vaka-manifestatie mee opstappen.

De heer Gijs. — Dan hadden zij dat beter vooraf gezegd. Het is gemakkelijk dat nu aan te halen. Maar vooraf werd daar niet over gerept. (*Heftig protest en samenspraken op de socialistische banken en op de banken van de Volksunie. — De Voorzitter hamert.*)

De heer Wyninckx. — Dat is volksverlakkerij.

De heer Gijs. — Vermits u daarin specialist bent, zou ik u moeten geloven. (*Uitroepen op verschillende banken. — Hevig protest van mevrouw Nelly Maes.*)

De Voorzitter. — Ik moet wel zeggen dat het er hier bijzonder vredig aan toe gaat. (*Gelach.*)

Mijnheer Gijs, ik verzoek u met uw betoog voort te gaan. (*Heftige samenspraken tussen de CVP en de Volksunie.*)

De heer Wyninckx. — Zij zitten nog altijd met hun oktoberkater. (*Protest op de banken van de CVP. — Uitroepen van mevrouw Nelly Maes. — De Voorzitter hamert.*)

De heer Gijs. — Ik ben van oordeel dat het vredesprobleem op een ietwat vredelievender wijze zou moeten worden opgelost. Ik pleit voor een werkelijke dialoog en voor het vermijden van een polarisatie rond dit ontwerp. Ik vrees dat we nog wat moeten wachten alvorens daar resultaten mee te boeken. (*Heftige onderbreking van mevrouw Nelly Maes.*)

De heer Wyninckx. — U vraagt, wij antwoorden!

De heer Gijs. — Het is wel eens nuttig de grote doelstellingen van de Christelijke Volkspartij inzake de vredespolitiek even te herhalen. (*Samenspraken tussen leden van de Volksunie en van de CVP.*)

Blijkbaar is het nuttig tot deze herhaling over te gaan want er zijn mensen die dat nodig hebben vooraleer zij iets begrijpen. (*Applaus op de banken van de CVP.*)

De heer Wyninckx. — Wij zullen ook eens een en ander herhalen. Wij zullen daar straks nog de gelegenheid voor hebben. (*Onderbrekingen op talrijke banken. — De Voorzitter hamert.*)

De heer Gijs. — Ten eerste, wensen wij het installeren van kernwapens in ons land en in heel West-Europa overbodig te maken, door het wegnemen van de bedreiging die wordt gevormd door de Sovjet-russische middellange-afstandsraketten met kernlading. Dit doel kan uitsluitend worden bereikt door onderhandelingen te Genève die moeten leiden tot een spoedig akkoord over evenwichtige en wederzijdse ontwapening.

Ten tweede, is ons uiteindelijk doel — en ik vermoed dat dit niet alleen óns doel is — dat alle kernwapens uit Europa worden verbannen.

Mevrouw N. Maes. — Dat zegt u al twintig jaar! (*Protestgeroep op de banken van de CVP.*)

De heer Gijs. — Wij willen eveneens dat alle andere vormen van bewapening op een evenwichtige wijze tot een minimum worden herleid. Mocht dat alleen van ons afhangen, dan was dit vanzelfsprekend al lang gebeurd.

Ten derde, willen wij dat ons land een actieve vredespolitiek voert, die ertoe bijdraagt dat de oorzaken van de oorlog worden weggenomen en op die manier mede de voorwaarden schept voor een duurzame vrede in Europa en in de wereld. Daartoe moet een politieke binding worden gelegd tussen de ontwapening, de ontwikkelingssamenwerking en de bestrijding van armoede in de wereld.

Tenslotte menen we dat de hypothese waarop het Navo-dubbelbesluit steunt en die trouwens overeenstemt met de zogenaamde Harmel-dctrine, namelijk dat het herstel van een evenwicht in de bewapening een middel is om via besprekingen tot wederzijdse ontwapening te komen, tot nu toe op geen enkele wijze weerlegd is.

Wij vragen de voorstanders van eenzijdige stappen in de richting van de ontwapening ons één enkele objectieve aanduiding te geven die deze hypothese zou ontkrachten. Zolang er geen enkele aanduiding kan worden waargenomen die de waarde zou ontkrachten van de hypothese waarop het Navo-dubbelbesluit steunt, zien wij geen reden om de in dit besluit voorziene installatietermijnen niet te respecteren.

De heer Wyninckx. — Stond er niets bij over de Franse en de Britse kernwapens?

De heer Gijs. — Daarover heb ik gesproken, mijnheer Wyninckx. U moet luisteren wanneer ik spreek. Ik luister altijd naar u. Het omgekeerde is blijkbaar niet het geval.

De heer Wyninckx. — Ik luister ook, maar ik had u dat ook nog eens graag horen herhalen.

De heer Gijs. — Dat wil ik graag doen, maar ik vrees dat ik dan teveel tijd van de Senaat in beslag zal nemen.

De heer Wyninckx. — Wij hebben tijd tot morgenvroeg.

De heer Gijs. — U kunt dat alles nog eens herlezen in het *Beknopt Verslag*.

Ik wil er ook nog eens de nadruk op leggen dat de discussie van vandaag niet kan gaan over het uiteindelijk doel, namelijk het al of niet vermijden van een gewapend conflict en zeker niet over het gebruik van kernwapens, maar dat het debat uitsluitend gaat over de middelen die moeten worden aangewend om dit doel te bereiken. Het is duidelijk dat wij het grondig oneens zijn met de Vlaamse socialistische wat dit laatste punt betreft.

Ik weet dat sommige leden van de Senaat ons willen overtuigen van hun opvatting dat er in Europa geen sovjetoverwicht bestaat op het stuk van de bewapening. Wij nemen aan dat de Sovjetunie door het opstellen van de SS-20-raketten een overwicht heeft verworven dat op zichzelf een bijkomend gevaar betekent voor West-Europa, wellicht een militair overwicht maar zeker een politiek overwicht. Wanneer wij dat menen dan steunen wij ons op het oordeel van objectieve en zeer gespecialiseerde onderzoeksinstituten.

Maar wanneer wij het niet eens zijn onder elkaar over de mate waarin het al of niet uitvoeren van het Navo-dubbelbesluit een bijdrage tot de vermindering van het kernwapenarsenaal gunstig kan beïnvloeden, meen ik dat wij het er in ieder geval over eens zijn dat de hervatting van de besprekingen in Genève een noodzakelijkheid is.

Rekening houdend met het enorme belang van de inzet, namelijk het behoud van de vrede in Europa en de vermindering van massale vernietigingswapens, blijven we volharden in onze stelling dat het gebruik van dit onderwerp voor partijpolitieke doeleinden niet verantwoord is. Wanneer we de nadruk blijven leggen op wat ons scheidt en niet op wat ons bindt — en dat laatste is onze gezamenlijke bezorgdheid om de vrede —, dan wordt de kans groter dat we niets bereiken.

Daarom nodig ik alle leden van de Senaat uit om het voorstel van resolutie tot hervatting van de besprekingen over de middellange-afstandsraketten, zoals voorgesteld door de commissie, goed te keuren. Want ik durf te hopen dat we het daar tenminste allemaal over eens zijn, dat de hervatting van die besprekingen een noodzakelijke voorwaarde is om de bewapeningswedloop een halt toe te roepen en vervolgens tot een evenwichtige vermindering van de wapenarsenalen te kunnen overgaan. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

M. le Président. — La parole est à M. Vandenhoute.

M. Vandenhoute. — Monsieur le Président, monsieur le ministre, chers collègues, au moment de prendre la parole dans un débat dont l'importance est grande, mais dont le contenu passionnel n'est pas moins négligeable, je crois qu'il est bon d'en appeler d'abord à l'objectivité par le rappel de certains faits, de certaines dates et de certains anniversaires.

La Belgique a fêté il y a peu, ses cent cinquante années d'existence au sein de la communauté internationale. Nous pourrions, cette année, célébrer la trente-huitième année de paix pour notre pays. Quel décalage dans les anniversaires pour un pays qui a longtemps maintenu sa neutralité! Quel décalage, surtout, dans un pays où tout le monde aspire à la paix!

Notre histoire n'est pas celle d'un pays qui a cherché la guerre, mais c'est celle d'un pays qui n'a pas eu les moyens d'éviter les guerres. Notre politique ne se veut nullement agressive, mais peut-elle seulement rester défensive?

Le dossier qui nous occupe aujourd'hui est certainement un des plus importants de tous ceux auxquels les hommes politiques peuvent être confrontés puisque de la décision qui sera prise par notre gouvernement peut dépendre la paix ou la guerre ou à tout le moins, la liberté ou la sujétion de notre population à court ou à long terme.

Nous choisissons, c'est l'évidence, la paix et nous en avons grand besoin pour reconstruire notre économie chancelante, pour rétablir notre compétitivité et restaurer pour tous de bonnes conditions de vie.

Pourtant, si, en face de nos intentions pacifiques, d'autres se sont armés pour la guerre, nous devons pouvoir leur répondre et leur opposer une force qui soit réellement dissuasive.

Le pacifisme des années trente a conduit aux accords de Munich et à la politique du « fusil brisé ». Notre pacifisme des années 80, inspiré des

expériences antérieures, doit être lucide et conscient de la nécessité de développer les moyens défensifs, qui assurent que les hostilités ne seront pas engagées. Notre faiblesse défensive est tentante pour des bellicistes bien armés.

Il n'est pas de naïveté plus grande que de vouloir négocier les mains nues, sans atout, sans bouclier, sans monnaie d'échange.

La politique du « missile brisé », ou plutôt la décision de ne pas nous munir des instruments qui nous donneront un poids et une voix dans la négociation de la paix, a pour caractéristique qu'elle relève de l'utopie généreuse mais suicidaire, qui mène tout droit au génocide consenti.

Devons-nous laisser aux paroles de Dimitri Malinovsky, dirigeant soviétique, en 1931, le sens d'une tragique prophétie? Je vais les évoquer ici en espérant qu'elles tombent aux oubliettes des prophéties erronées: « La guerre totale entre le capitalisme et le communisme est inévitable. Naturellement, nous ne sommes pas encore assez forts pour l'entreprendre en ce moment: nous devons encore endormir la méfiance de la bourgeoisie et, à cette fin, nous mettrons sur pied le mouvement pacifiste le plus spectaculaire qui ait jamais existé. Nous ferons des propositions et des concessions fabuleuses. Les pays capitalistes décadents et crédules se précipiteront pour accepter nos offres d'amitié et, par là même, ils contribueront à leur propre destruction. Aussitôt que leur vigilance aura été endormie et qu'ils auront perdu leur bouclier protecteur, nous les détruirons de notre poing puissant. »

Cette réflexion prémonitoire parmi d'autres confirme que nous devons prendre nos véritables responsabilités et voir les choses telles qu'elles sont: 365 SS-20 se dressent en Union soviétique.

M. Vercaigne. — Mettez-vous d'accord avec le CVP à propos du nombre de SS-20 déployés à l'heure actuelle.

M. Vandenhoute. — Nous vivons sous la menace permanente de leurs têtes nucléaires qui peuvent nous anéantir à tout moment. Pour nous qui sommes encore bien vivants et pour ceux encore à naître, nous devons construire un barrage concret et réaliste contre cette menace. Dans un cas aussi grave, hélas! des mains unies dans une « chaîne de paix » ne suffisent pas.

L'URSS a envahi Prague, Budapest, Kaboul. On n'a pas demandé quelle paix recherchaient les territoires envahis. On a dû établir le constat de leur non-dissuasion face à l'envahisseur. Souhaitons-nous que la liste s'allonge?

En fait, l'Europe occidentale et surtout les petits pays d'Europe occidentale comme le nôtre, vivent au jour le jour, comme des somnambules, presque indifférents aux tragédies qui se déroulent dans le reste du monde et apparemment inconscients du drame qui pourrait bien les frapper.

N'est-il pas surprenant de constater qu'en Belgique, même un grand nombre de nos responsables semblent remplir leur tâche quotidienne comme si une guerre, la vraie, l'horrible guerre, n'était plus possible chez nous? Cette irresponsabilité collective doit disparaître et j'espère qu'un débat, tel celui-ci et parmi d'autres, contribue aussi à la prise de conscience de chacun et surtout de tous les responsables de la sécurité de notre pays.

Faut-il aussi rappeler que notre monde démocratique qui a pour valeur essentielle la liberté, a en face de lui le géant communiste soviétique qui est aujourd'hui la nation totalitaire et expansionniste la plus puissamment armée que le monde ait jamais connue?

Entre 1939 et 1949, repoussant sa frontière vers l'ouest, l'Union soviétique a entrepris de contrôler plus d'un million de kilomètres carrés d'Europe centrale, près de cent millions de non-Russes et une dizaine d'Etats naguère souverains.

C'est à cette époque que les pays démocratiques du monde libre purent bloquer l'expansionnisme soviétique en Europe en organisant la solidarité atlantique qui nous assure la paix depuis 38 ans. Moscou s'est alors intéressé aux autres continents. Mais aujourd'hui, tout en s'efforçant d'accroître et d'étendre son influence partout dans le monde, rappelons que, depuis 1974, l'Angola, l'Ethiopie, le Mozambique, le Sud-Yémen, le Laos, le Cambodge, le Sud-Viet-nam, l'Afghanistan, soit près de 100 millions de personnes, sont tombés sous la coupe soviétique. Aujourd'hui l'URSS oriente à nouveau son action stratégique vers l'Europe.

Il est donc évident, aux yeux de tout observateur attentif et objectif que les armes nouvelles qu'elle déploie actuellement face à l'Europe ont pour objectif d'y rendre caduc un système défensif conçu voici quarante

ans pour répondre à une menace qui, à l'époque, présentait des caractéristiques complètement différentes.

La crise économique a restreint grand nombre de richesses tangibles à défendre, mais nous avons des valeurs culturelles et surtout une liberté d'opinion et d'expression qui sont aujourd'hui inestimables et que nous avons le devoir de sauvegarder.

L'espoir idéal que le bloc soviétique se sentira contraint de stopper le déploiement de ses missiles parce que l'Europe de l'Ouest aura décidé de surseoir à l'implantation des Cruise et des Pershing est humainement splendide,...

M. Paque. — C'est tout le contraire.

M. Vandenhoute. — ... il est concrètement et politiquement désespéré. D'abord, parce que les missiles soviétiques sont déjà implantés, ensuite parce que nous n'avons aucun moyen de pression efficace pour les faire retirer.

Il est incontestable que nous avons connu des années de « détente ». Cette détente s'apparente autant que possible aux conditions d'une paix réelle entre l'Union soviétique et l'Europe occidentale. Mais cette détente ne nous a pas donné les conditions de démissionner et d'endormir notre vigilance. Il est bon, je crois, d'insister sans passion sur le fait que c'est en pleine période de détente que l'URSS a commencé le déploiement de ses missiles.

Par ce fait l'équilibre de la paix a déjà été rompu. Nous ne pouvons le rétablir qu'avec les moyens à la mesure de ceux qu'on nous oppose.

Si, comme cela s'est passé, Moscou a quitté la table des négociations à Genève, lors de l'arrivée de la première fusée Pershing en Allemagne, pouvons-nous encore croire à un véritable climat de bonne foi ? C'est une pression et un véritable chantage qui donneraient à penser que la paix était déjà remise en cause et qu'il n'est que temps de faire face à une guerre que nous n'avons pas cherchée.

Nous avons contracté des obligations dans le cadre de l'Otan. Le moment est venu de les remplir, d'autant que, comme je viens de le démontrer, c'est une véritable nécessité pour notre sécurité présente et à venir.

Nous devons rétablir notre crédibilité face au bloc soviétique, nous devons garder aussi notre crédibilité vis-à-vis de nos alliés. Les Etats-Unis ont peut-être les armes nécessaires pour nous aider dans notre défense, mais peut-on raisonnablement penser qu'ils risqueraient de voir les missiles soviétiques s'abattre sur New York ou Los Angeles pour voler au secours d'une Europe qui serait délibérément décidée à ne pas se défendre ?

J'en appelle à ce que nous nommons « raison », en dehors de l'aspect passionnel des choses : il est raisonnable de souscrire à nos engagements, les faits objectifs nous en font l'illustration constante. Les utopies nourrissent les rêves des hommes, mais, ici, c'est de notre survie concrète qu'il s'agit.

Monsieur le Président, messieurs les ministres, chers collègues, je n'aborderai pas l'aspect technique de ce débat d'autant que d'autres orateurs l'ont déjà fait et le feront encore magistralement. Je voudrais cependant pour terminer mon exposé vous dire pourquoi, moi, qui suis profondément attaché à la paix, je ressens une certaine peur du « pacifisme ».

Je voudrais vous citer un journaliste parmi d'autres, Katharina von Bülow du *Nouvel Observateur*.

« Pacifisme » : le mot devrait apaiser et il fait peur. Le combat contre la menace atomique dans lequel se sont engagés des millions d'Européens de toutes générations, de toutes origines et de tous horizons politiques, recèle trop d'inconnues pour ne pas inquiéter. En Allemagne où le mouvement est né, il a bouleversé le paysage politique et provoqué la première vraie crise de société depuis 1945. »

Je ne veux certes pas ici porter un jugement moral sur les milliers de personnes qui, je pense, en toute liberté, mais en parfaite méconnaissance de cause, expriment régulièrement leur goût pour la vie et leur horreur de la guerre.

Mais, comme l'a écrit Edgard Morin, « ce pacifisme ignore toujours l'idée qu'il faut courir éventuellement le risque de mort pour éviter l'asservissement. Or un pacifisme qui récusé par principe le risque de mort accroît par principe également le risque d'asservissement ».

De plus, on peut se demander si un tel pacifisme est à même d'atteindre son but : celui de diminuer les risques de guerre et d'anéantissement ; rien n'est moins sûr.

Il me paraît donc essentiel que les Européens plus que jamais — et l'échec de la dernière conférence d'Athènes nous le confirme —, prennent conscience tous ensemble de l'évidence que leur sécurité dépend d'abord et avant tout d'eux-mêmes. Ce réveil de l'Europe est essentiel même au niveau du monde, car l'Europe où est née et où survit la démocratie, est devenue le trésor qu'il faut protéger du totalitarisme.

C'est pour cette raison fondamentale que les libéraux apportent leur soutien sans réserve à l'action du gouvernement, action qui n'exclut évidemment en rien tout nouveau dialogue allant résolument dans le sens d'un désarmement général.

Mais cela, c'est une autre chose, une autre étape, un autre débat. (*Applaudissements sur les bancs de la majorité.*)

M. le Président. — La parole est à M. Humblet.

M. Humblet. — Monsieur le Président, chers collègues, si à l'issue de ce long débat il était permis de pratiquer quelque peu l'humour, je proposerais de l'ajourner jusqu'à ce que M. Lutgen ait pu faire la démonstration par un rassemblement dans les rues de Bruxelles, qu'il est possible de mobiliser sur la position du gouvernement favorable à l'implantation de missiles, plus de manifestants que ceux qui ont défilé le 23 octobre dernier pour répondre à l'appel du CNPAD et du Vaka.

M. Lagneau. — Souvenez-vous-en, Adolf Hitler s'y connaissait pour rassembler des masses !

M. Humblet. — Je demanderais, dans ce même souci d'humour...

M. Dalem. — Monsieur Humblet, vous avez tantôt interrompu M. Lutgen et lorsqu'il a repris le fil de son discours, quand vous avez compris sa pensée, vous n'avez pas eu la politesse de l'écouter et vous êtes parti.

M. Humblet. — Monsieur Dalem, j'ai parfaitement compris sa pensée, là n'est pas la question. Ayez un peu le sens de l'humour !

M. Vercaigne. — M. Dalem doit connaître cela, c'est dans sa commune qu'on organise le « Festival du rire ». Soyons sérieux pour une fois, mon cher collègue.

M. Humblet. — Je me tourne maintenant vers l'honorable sénateur qui m'a précédé à la tribune et je lui demande combien d'abris antiatomiques sont en construction dans sa commune de Woluwe-Saint-Pierre. Il faut être, en effet, cohérent avec ses propos.

M. Vandenhoute. — Je vais d'abord résorber le déficit budgétaire que j'ai hérité du FDF. Ensuite, je me pencherai sur ce problème.

M. Humblet. — Voici bientôt quatre ans que, réunis à Evre le 12 décembre 1979, les ministres des Affaires étrangères et de la Défense des pays membres de l'Organisation du traité de l'Atlantique Nord adoptaient la double décision bien connue :

1. Le déploiement de 105 missiles Pershing-II et de 404 missiles de croisière, les Cruise ;
2. La proposition de négociations avec l'URSS sur les armes nucléaires à portée intermédiaire.

Les premiers de ces missiles viennent d'arriver en Grande-Bretagne, en Allemagne de l'Ouest et en Sicile. Nous savons par ailleurs ce qu'il en est des négociations de Genève. Et le gouvernement belge veut décider seul quant à l'implantation en Belgique.

La population, en tout cas, a pris sa décision. Que ce soit par le biais de sondages d'opinion impressionnants — 79 p.c. des personnes interrogées se sont déclarées contre — ou par des manifestations au succès extraordinaire, les peuples de la Belgique ont clairement affirmé leur opposition tant à l'installation des missiles de l'Otan en Belgique qu'au maintien des SS-20 soviétiques.

Je me réfère à ce sujet aux positions adoptées le 23 octobre.

Mais les Wallons, les Flamands ou les Bruxellois ne sont pas seuls à affirmer leur opposition. Partout en Europe occidentale, d'imposantes manifestations ont eu lieu. Partout, le même succès s'est affirmé. C'est que la majorité des peuples intéressés par le déploiement de ces missiles sont conscients que ces engins de mort ne contribueront en rien à accroître notre défense vis-à-vis du bloc soviétique et, au contraire,

auront pour conséquence de renforcer un peu plus encore le climat de guerre froide qui règne en Europe depuis trois ou quatre ans.

Mais cette double décision, et ceci me paraît fondamental, était assortie de deux conditions.

La première visait à ce que les négociations « soient entamées à bref délai sur des bases raisonnables et positives et qu'elles se concluent le plus rapidement possible ».

Une deuxième « condition » est indiquée: « Le gouvernement belge estime qu'une ratification rapide de Salt II serait de nature à concourir à la réussite de la négociation. »

Or une année fut d'abord perdue du fait de l'intervention de l'URSS en Afghanistan et une deuxième année du fait des conséquences du remplacement de M. Carter par M. Reagan.

La deuxième condition n'est pas non plus remplie. En effet, les Etats-Unis n'ont jamais ratifié les accords Salt II, ce qui, contrairement aux souhaits du gouvernement belge, a accru les difficultés dans les négociations.

Je voudrais à ce propos citer Lord Mountbatten, commandant en chef de la marine britannique: « J'ai passé cinquante années de ma vie dans les forces armées de mon pays et je déclare franchement, moi qui suis soldat de métier, que la course aux armements atomiques ne sert vraiment à rien sur le plan militaire. Il n'est pas possible de faire la guerre avec des armes atomiques. Leur existence ne fait qu'ajouter au danger que nous courons en raison des illusions engendrées par elles. »

Je pourrais également citer à ce propos, mais j'ai le souci d'être bref, des déclarations de médecins américains, de membres de l'Académie pontificale des sciences et de bien d'autres instances encore. (*Exclamations ironiques de M. François*). Si cela fait rire M. François, il n'en va pas de même pour moi, vu les risques connus.

Dans les pays de l'Est également, les populations ont clairement manifesté leur opposition aux missiles de l'Otan. Les manifestations organisées par des comités « indépendants » en RDA, en Hongrie, en Roumanie, montrent qu'il existe aussi, à l'Est, un mouvement populaire en faveur du non-déploiement des missiles en Europe et de la destruction des missiles soviétiques déjà installés.

Il faut louer à ce propos l'attitude d'un pays comme la République socialiste de Roumanie qui, par la voix de son président M. Ceaucescu, a affirmé son opposition à tout déploiement de missiles SS-20 soviétiques sur son territoire. Ce qui donne la preuve qu'à l'Est également, un gouvernement, tout en affirmant son appartenance à l'organisation militaire dont il fait partie — j'affirme également notre appartenance à l'Otan —, peut manifester son opposition à certaines des décisions prises par cette alliance.

Je voudrais, puisque le nom d'un ancien ministre des Affaires étrangères a été cité par M. Gijs, vous dire que bien que je me sois plus d'une fois opposé à M. Simonet ici même, je dois dire qu'il s'est employé à ce que la Belgique ait pleinement son mot à dire au sein de l'Otan.

J'en reviens à la Roumanie.

De surcroît, la « Grande Assemblée nationale de Roumanie » a adressé un appel aux parlements d'Europe, des USA et du Canada, où nous lisons qu'elle invite « tous les parlements et les parlementaires des pays d'Europe, des Etats-Unis d'Amérique et du Canada, à agir de concert pour faire reporter l'implantation des nouveaux missiles à moyenne portée jusqu'à la fin de l'année 1984 et le début de l'année 1985, faire poursuivre dans cet intervalle les négociations et pour que l'URSS n'installe pas de nouveaux missiles de ce genre et réduise, comme elle s'est engagée à la faire, une partie de ses fusées en place, les négociations de Genève devant continuer jusqu'à la conclusion d'un accord approprié ».

La Belgique fera-t-elle de même? Ou bien avalisera-t-elle la décision de 1979, bien que deux des conditions n'aient pas été remplies, je l'ai déjà dit tout à l'heure?

Il serait sage de suivre l'avis exprimé par les peuples de Belgique. Mais la Chambre des représentants a déjà pris une décision en sens contraire. C'est aujourd'hui à notre assemblée à se déterminer et à déterminer, par la même occasion, si c'est à elle ou au gouvernement, à prendre une décision finale concernant l'implantation sur le territoire belge des missiles de l'Otan.

Sur ce point, il n'est pas inutile de faire à nouveau référence à l'avis de plusieurs juristes éminents selon lesquels la loi du 11 avril 1962 — et ce fut souligné d'ailleurs par M. Geldolf — ne permet pas au gouverne-

ment de décider seul de l'implantation ou non d'armes nucléaires en Belgique, mais que ce droit appartient au Parlement.

Je veux encore croire que notre assemblée se conformera à cette manière de voir, contrairement à la Chambre des représentants.

Juridiquement donc, il est inacceptable que le gouvernement prenne la décision d'implantation des missiles Otan.

Politiquement, c'est tout aussi inacceptable. Les Wallons, les Flamands et les Bruxellois qui ont manifesté pacifiquement dans les rues de Bruxelles le 23 octobre dernier en sont la preuve et ils ne manqueront pas de faire savoir leur point de vue sur la base des votes que nous émettrons tout à l'heure.

Militairement, enfin, la décision d'implanter les missiles Otan est inacceptable. C'est notamment parce que les Etats-Unis avaient refusé de donner suite aux propositions soviétiques visant à inclure les systèmes à base avancée dans les armes eurostratégiques avec comme conséquence que chacun restant libre de ses moyens, l'URSS s'est orientée vers lesdits SS-20.

On a dit que les systèmes d'armes Cruise et Pershing étaient essentiellement « contre-forces », c'est-à-dire réservés à l'attaque d'objectifs militaires et non de centres urbains. Mais la distinction ne vaut pas sur le théâtre européen, vu les dommages collatéraux — une ogive d'un SS-20 fait grosso modo huit fois la puissance de la bombe d'Hiroshima — dans nos régions à forte densité de population.

Dès lors, la réplique n'eût-elle pas été de déployer des systèmes d'armes équivalents et non des armes du champ de bataille ou à peine plus? En effet, là où les Soviétiques, avec des engins d'une portée de 5 000 kilomètres, peuvent couvrir toute l'Europe, les missiles balistiques les plus avancés, c'est-à-dire les seuls Pershing-II, n'atteignent pas Moscou et les missiles de croisière, quant à eux capables, comme on sait, de dépasser la capitale soviétique, mettraient jusqu'à quatre heures pour parvenir sur leur objectif.

Je crains fort qu'ayant agi de la sorte et par le choix de telles mesures, les Etats-Unis n'aient voulu limiter une riposte éventuelle à l'utilisation des moyens déployés en Europe, de façon à limiter à l'Europe, au théâtre européen un conflit nucléaire possible, c'est-à-dire, au territoire des pays européens de l'Otan et à une frange de territoire dans la partie occidentale de l'URSS, les capitales et les grandes cités des superpuissances, ainsi que leur territoire, devenant des sanctuaires à l'abri des grands échanges nucléaires intercontinentaux.

Le président Reagan y a fait allusion et, même s'il s'est rétracté par la suite, ce pseudo-lapsus est révélateur.

Ce n'est pas une déclaration récente de l'URSS qui, contrairement au préopinant du groupe PRL, me fera changer d'avis sur la possibilité d'un conflit limité au territoire européen.

Est-il encore besoin de redire qu'il y a actuellement en Europe ou qu'il y aura, lorsque les missiles Otan seront implantés, 1 134 ogives d'euromissiles à l'Ouest contre 1 020 à l'Est? Qu'actuellement, en comptant les forces nucléaires françaises et britanniques, l'Europe occidentale est déjà défendue par 562 missiles à la précision nettement plus importante que celle des missiles soviétiques existants?

On ne peut pas raisonner, à propos des missiles comme on le fait par rapport aux armes traditionnelles. Le problème clé est le problème du premier emploi. Est-il enfin besoin de redire que si les missiles soviétiques sont effectivement eurostratégiques, puisqu'ils viseraient uniquement l'Europe occidentale, il n'en va pas de même pour les Cruise et les Pershing-II qui sont des missiles stratégiques, tout simplement.

En effet, il suffit d'une carte pour s'en rendre compte. Et, avec distinction, le ministre des Relations extérieures dirait qu'il suffit de faire de la géopolitique pour s'en rendre compte. Si ces missiles sont déployés, seule l'Europe occidentale sera visée. Et nullement les Etats-Unis. C'est pourtant le gouvernement américain qui disposera, seul, de la décision d'utiliser ou non ces missiles implantés en Belgique. Le gouvernement belge, en l'occurrence, se départirait ainsi d'une partie de ses droits au profit du gouvernement américain. C'est inacceptable.

Je crois d'ailleurs utile de rappeler, dans ce débat, que de nombreuses églises, aussi bien catholiques que protestantes, en Europe occidentale comme en Amérique du Nord, ont clairement pris position contre l'implantation des missiles. Et je me permets de saluer la prise de position des évêques de Belgique sur ce point.

M. Lutgen. — Les évêques n'ont rien à voir ici.

M. Humblet. — Mais il en sera peut-être pour me répliquer que l'Eglise catholique française, par exemple, a pris une décision différente.

A ceux-là, non plus par avance mais après coup, je voudrais répondre que la France se trouve dans un contexte radicalement différent. Car cet Etat est maître de ses décisions en la matière; seul le gouvernement français peut ou non décider d'utiliser les missiles nucléaires français. Pratiquement et moralement donc, la position française sur le sujet est toute différente. On a le droit de faire référence à des autorités morales de diverses origines, monsieur Lutgen.

Le gouvernement belge ne sera pas maître de cette décision. Et nos populations seront les cibles des missiles soviétiques, du fait de l'installation chez nous de missiles américains lancés par des Américains sur l'ordre du seul gouvernement américain.

A cet égard, je voudrais également, en tant que Wallon, affirmer plus particulièrement encore mon opposition à l'implantation des euromissiles car c'est le peuple wallon qui sera effectivement un peu plus la cible des engins de mort soviétiques, puisque les Cruise à déployer en Belgique le seront à Florennes en Wallonie.

Voici plusieurs années, selon l'opinion de certains experts militaires belges à l'Otan, le choix de Kleine Brogel — et je suis également hostile à une implantation à Kleine Brogel, cela va de soi — s'imposait en toute logique, étant donné que c'est le seul aéroport sur le territoire de l'Etat belge où sont installées et stockées des ogives nucléaires, gardées par des détachements américains. Fallait-il faire des travaux d'expropriation à Florennes pour y installer missiles, ogives et détachements US? Je n'y vois pas d'autre raison qu'une pression de responsables politiques flamands dans les coulisses départementales.

L'opinion en Flandre n'aurait, en effet, jamais pu admettre que ces systèmes d'armes, auxquels elle est plus sensible qu'aux armes tactiques déjà installées dans le Limbourg, le soient là également. (*Protestations sur les bancs du CVP.*)

M. Close. — Vous voulez la régionalisation des missiles? Pourquoi n'installerait-on pas de missiles en Flandre? Nos collègues du CVP réviseraient peut-être leur vote dans ce cas.

De heer Luyten. — Wij eisen compensaties.

De heer Vangeel. — Het zoveelste communautair probleem!

M. Humblet. — Vous êtes plus calme que tout à l'heure, monsieur Vangeel. Vous n'êtes pas debout pour me parler comme lorsque vous parliez à M. Wyninckx tout à l'heure.

De heer Vangeel. — U maakt van alles een communautair probleem.

M. Humblet. — Mon cher collègue, il se trouve que Florennes est constitutionnellement en Wallonie. Par conséquent, celle-ci est un peu plus concernée que la Flandre. C'est tout ce que je dis et je n'ai dit que cela à ce propos.

De heer Vangeel. — We zullen Florennes overbrengen naar Vlaanderen. Dan zal het goed zijn voor u!

Mevrouw N. Maes. — Men kan Florennes overhevelen naar de provincie Brabant.

M. Humblet. — Je veux croire que, malgré tout, il se trouvera au sein de cette assemblée une majorité...

De heer Vangeel. — Verkoop geen flauwe kul, mijnheer Humblet. Als u niets anders te zeggen hebt, zwijg dan liever.

De heer Humblet. — U zou beter zwijgen, mijnheer Vangeel. Ik heb het woord en u niet.

M. Wyninckx. — Vous avez raison, monsieur Humblet.

M. Lutgen. — Ne vous fâchez pas.

Ann. parl. Sénat — Session ordinaire 1983-1984
Parlem. Hand. Senaat — Gewone zitting 1983-1984

M. Humblet. — Quand je suis interrompu pour la cinquième fois, j'ai le droit de hausser le ton, tout comme vous, ce matin, et comme notre collègue M. Dalem.

Je veux croire qu'il sera possible aux pays européens de se grouper un jour au sein d'une organisation de défense commune. Comme je veux croire que les petits Etats européens de l'Otan pourront adopter une diplomatie commune au sein de l'Otan. Comme je veux croire aussi que l'Europe s'affirmera un jour en tant que troisième groupe, en dehors des blocs américain et soviétique.

Là est finalement l'enjeu du débat. En effet, c'est l'avenir de l'Europe et non simplement celui des Belges, des Flamands, des Wallons ou des Bruxellois. Et ce problème est particulièrement grave. (*Applaudissements sur les bancs PS.*)

M. Luyten. — Et les cantons de l'Est!

De Voorzitter. — Ik zou een ieder willen vragen zich te houden aan de spreektijd die hij heeft opgegeven.

Het woord is aan mevrouw De Pauw.

Mevrouw De Pauw-Deveen. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, het thema dat ik nu zal behandelen heeft niet zo rechtstreeks betrekking op de voorgestelde wetten, maar het is zo belangrijk dat het toch even moet worden aangehaald.

Er kan niet voldoende informatie worden verspreid over de gevaren van een kernoorlog. De slachtoffers die bij een atoombom op slag gedood worden en aanstonds tot niets vergaan zijn de gelukkigsten. Naargelang van de afstand kent men de onmiddellijke gevolgen van bestraling, brandwonden, wonden enzovoort. Na enkele dagen, tot vele jaren later ontwikkelt zich de schade als kanker, wat het ook vaak is. De overlevenden van de gruwelijke ramp mogen niets eten noch drinken: dieren, planten, water, alles is aangetast.

Indien in Europa een atoomoorlog ontstaat, is Europa totaal vernietigd, en België maakt daar geen uitzondering op, integendeel, zelfs indien alleen militaire doeleinden worden aangevallen. Er zijn er immers zeven in België — het spijt mij dat de heer Humblet reeds vertrokken is — namelijk vier in Vlaanderen: Antwerpen, Zeebrugge, Evere-Zaventem en Kleine-Broegel, en drie in Wallonië: Bierset, Florennes en Casteau, zoveel dus dat heel België bij een atoomaanval op die plaatsen verdwijnt.

Wegens hun oppervlakte en hun lagere bevolkingsdichtheid zijn de VS en Rusland veel minder bedreigd.

Op 15 mei 1982 werd in het AZ van de Vub een colloquium gehouden over de medische gevolgen van atoomwapens. Hier citeerde Dr. J. de Loof in zijn referaat een Russische professor, Prof. M.A. Ilyin, voorzitter van het Instituut voor Biofysica van het Russisch ministerie van Gezondheidszorg, die op het tweede congres van de *International Physicians for the Prevention of Nuclear War* te Cambridge onder andere de Russische prognose over het aantal Europese slachtoffers tengevolge van een sovjetaanval meedeelde. Zo de Sovjets met 1 000 megaton zouden aanvallen, voor de helft op steden en voor de helft op strategische doelen, zouden 167 miljoen mensen worden gedood, zesmaal zoveel als het totaal aantal slachtoffers van de tweede wereldoorlog!

In België wordt weinig dergelijke informatie verspreid, maar toch voldoende om een hogere bewapening zo gezegd te verantwoorden.

Een andere reactie op het risico van een onmetelijke catastrofe is het nemen van veiligheidsmaatregelen, en daar wil ik het over hebben. Wat België betreft, wordt daar opvallend weinig over gesproken. Het treffen van die maatregelen betekent natuurlijk het accepteren van een atoomoorlog, wat onze regering ten overstaan van de publieke opinie blijkbaar niet wil bekennen.

Toch wil diezelfde regering vermoedelijk wel haar geweten sussen en de bevolking beschermen. Dat is ook riskant: op hetzelfde colloquium van 15 mei 1982 refereerde prof. J. Niezing naar verschillende auteurs die gewezen hebben op het provocerende karakter van *shelter programs*: hoe meer investeringen in de bescherming van de bevolking, hoe meer een regering bereid is een riskante politiek te voeren. Ik durf dan ook te veronderstellen dat aangezien de regering toch tot de plaatsing van de raketten wil overgaan, de veiligheidsmaatregelen getroffen zijn.

Welke zijn die veiligheidsmaatregelen?

Is er een evacuatieplan? Dat zou me verwonderen, want opdat het doeltreffend zou zijn, moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan die door het minste toeval in het gedrang kunnen worden gebracht zodat alles misloopt. De situatie van de geëvacueerden na de aanval is bovendien hopeloos. Met een evacuatieplan voor de dag komen is dus zuiver bedrog. Dan maar atoomschuilkelders bouwen?

Maar waar? Naar ik vernam, zou te Casteau, dertig meter onder de grond, een schuilkelder met voorraad voor zes maanden zijn gebouwd, waarvan de kostprijs 4,5 miljard frank bedraagt. Te Florennes zouden drie verharde bunkers in aanbouw zijn. De heer Close heeft daarstraks gezegd dat de raketten verplaatsbaar zijn. Ik vraag mij af of die bunkers, die dertig meter onder de grond werden gebouwd, ook verplaatsbaar zijn.

In de Ardennen zouden enkele grotten als schuilkelder kunnen dienen. Aangezien die plaatsen slechts voor een zeer beperkt aantal mensen zijn gereserveerd, heeft de Belgische bevolking er niet veel aan. Is de regering zo optimist, dat ze meent dat voor de veiligheid van de bevolking niet moet worden gezorgd? Waarom dan raketten installeren om ons te beschermen? Of worden dus toch schuilkelders gebouwd? Voor wie, op kosten van wie? Op welke posten zijn die investeringen in de verschillende begrotingen terug te vinden? Of ziet men ook het zinloze in van atoomschuilkelders? Wil men ook de illusie verbreken dat zij veiligheid waarborgen?

De heer Bascour, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

Weinig schuilkelders bieden weerstand aan een atoomontploffing. Zelfs indien ze worden gevrijwaard, kan men zich makkelijk voorstellen hoe de levensomstandigheden van de inwoners na enkele weken verlopen. Wie er uiteindelijk uitraakt, bevindt zich in een verwoeste wereld. En wat dan?

Wie toch ontkomt, kan nog de vreselijkste gevolgen voor zijn gezondheid vrezen, jarenlang. Heeft de regering gedacht aan die schadelijke gevolgen op lange termijn?

Heeft de regering aan maatregelen gedacht indien een atoombom in een buurland terecht komt? In welke ziekenhuizen zullen de bestraalden worden verzorgd?

Indien de regering geen maatregelen heeft genomen, is ze ervan overtuigd dat er geen atoomoorlog komt. Waarom dan meedoen aan de bewapeningswedloop, waarom dan nieuwe raketten in België laten installeren?

Indien ze toch een beveiligingsplan ten uitvoer brengt, kan dit alleen maar dienen om een atoomoorlog te doen accepteren door een bevolking die meent aan de catastrofe te kunnen ontsnappen, maar aan wie men niet zegt dat dit een illusie is.

De opvattingen en de beslissingen van de regering betreffende de burgerbescherming zijn zeer onduidelijk — ook niet rond kerncentrales, waar ik het hier niet eens over had. Geen woord erover in de zogenaamd objectieve brochure *Vrede en Vrijheid*.

De redenen van dit stilzwijgen zijn duidelijk na wat ik hier heb uiteengezet. De enige logische gevolgtrekking uit hetgeen ik hier meende is dat, aangezien geen enkele veiligheidsmaatregel bij een atoomoorlog helpt, aangezien er geen hoop is op enige redding, aangezien de gevolgen op lange termijn dramatisch zijn, het die atoomoorlog zelf is die moet worden vermeden te allen koste.

Maar uw politiek draagt daar niet toe bij. Mijn collega's en vele anderen hebben dat reeds bewezen. Dus kreeg ik toch graag enige verduidelijking over uw plannen inzake de bescherming van de bevolking in geval van de door u geaccepteerde kernoorlog. (*Applaus op de socialistische banken en op de banken van de Volksunie.*)

M. le Président. — La parole est à M. Vercaigne.

M. Vercaigne. — Monsieur le Président, messieurs les ministres, chers collègues, je ne me lancerai pas dans une bataille de chiffres, car j'en ai suffisamment lu. L'ambassade des Etats-Unis a bien voulu m'envoyer une brochure, de même que celle de l'Union soviétique.

On y parle abondamment des armes dont dispose l'autre camp, mais plus rarement des siennes propres. Je me fie plutôt au dossier des euromissiles édité par le Grip, groupe de recherche et d'information sur la paix, constitué essentiellement de professeurs de l'ULB et de l'UCL qui jouissent du soutien d'un certain nombre de personnalités témoignant

de leur sérieux. Parmi les personnes qui patronnent ce groupe, on trouve MM. Alfred Califice, Philippe Maystadt, André Tilquin et un certain nombre de parlementaires socialistes, entre autres.

Plutôt que de lancer une série de chiffres à la cantonade, j'invite ceux qui ne sont pas convaincus à lire ce dossier. Je suis persuadé qu'un certain équilibre pourra ainsi être rétabli.

Je regrette l'absence d'un membre du CVP, M. Tijl Declercq qui a, au cours de son exposé, déclaré à propos d'une proposition de loi déposée par le groupe Ecolo, que l'intitulé devrait en être modifié pour devenir « Proposition de loi pour le retrait de la Belgique de l'Otan. »

Cette déclaration m'a abasourdi car il est question, dans ladite proposition de loi, de la non-implantation de missiles et d'armes nucléaires en Belgique et même de leur non-utilisation par l'armée belge en Allemagne. Je croyais que l'Otan embrassait non pas seulement l'armement nucléaire mais tous les types d'armements.

M. Tijl Declercq a fait cette déclaration sous prétexte que dans cette proposition de loi, il est question de missiles nucléaires et que, par conséquent, les autres types d'armements, par exemple les armes conventionnelles, n'intéressent plus l'Otan.

Or, tout à l'heure, nous avons entendu un stratège de première ligne, M. Close, nous déclarer que les armes nucléaires s'apparentent à de la « roupie de sansonnet ». Il s'est même basé sur certains écrits afin de prouver que l'important, c'est de privilégier les tanks. En quelques heures, le Rhin pourrait bientôt être franchi par les tanks soviétiques, paraît-il!

Il conviendrait que la majorité se mette d'accord sur la stratégie à développer et sur l'importance à accorder au débat qui nous occupe, les euromissiles.

Ce n'est pas un hasard si j'ai déposé cette proposition de résolution le surlendemain de la plus grande manifestation qu'ait connue la Belgique depuis longtemps.

J'ai voulu transposer dans un texte les principales préoccupations des marcheurs pour la paix car ceux-ci constituent, sans nul doute, le reflet de l'opinion d'une majorité de gens qui pensent que notre pays doit mener une politique active tendant à la désescalade dans la course aux armements.

On y a fait allusion tout à l'heure et je le répète, aucun groupe, aucun parti n'est capable aujourd'hui de mobiliser de telles foules, de sensibiliser autant de jeunes pour quelque cause que ce soit et qui serait autre. C'est dire que ce vaste rassemblement était l'expression concrète de la volonté d'une majorité de citoyens de ce pays. Cette fois, les gens ont, dans le sens positif du terme, « voté avec leurs pieds ». C'était un peu différent, hier, dans un autre débat, quand certains parlementaires CVP étaient absents; ils ont aussi « voté avec leurs pieds », n'étant pas présents en séance et n'osant pas prendre leurs responsabilités.

Il est donc de la première importance que ce message non équivoque soit pris en compte par le gouvernement.

Ma proposition de résolution va dans cette direction.

Depuis sa rédaction, un certain nombre d'événements internationaux sont venus nous conforter dans nos craintes de voir les partisans de la stratégie de la tension triompher.

L'invasion du minuscule Etat de la Grenade par la plus grande puissance économique et peut-être la puissance militaire la plus importante du monde est révélatrice.

Au nom des sphères d'influence on ramène, ou on essaie de ramener, à la raison du plus fort quiconque tente de se frayer une voie indépendante non conforme aux schémas préexistants. Les manœuvres d'intimidation qui se déroulent en ce moment à proximité des frontières du Nicaragua et aux Caraïbes sont de la même veine: intimider pour forcer autrui à s'aligner. Des flottes tout aussi impressionnantes naviguent au large des côtes du Liban, semant la désolation, la haine et la mort dans une région névralgique qui, en temps normal, constitue déjà une poudrière, de par notamment la non-reconnaissance des droits nationaux du peuple palestinien et les conflits qui en découlent.

De plus, la récession économique mondiale peut constituer une mauvaise raison pour chercher des compensations extérieures à certaines déconforts subies au plan intérieur.

Un fait est certain. L'administration Reagan est décidée à s'appuyer sur une politique de force pour atteindre certains objectifs politiques qu'elle s'est fixés.

Depuis l'avènement du président, ses volte-face sont bien connues et les désaveux de ses propres négociateurs le sont tout autant. De M. Haig au premier négociateur de Genève, en passant par le représentant à l'Onu, les dirigeants des Etats-Unis ont fait des zigzags déroutants qui témoignent de la puissance des groupes industriels liés à l'armement, lesquels influencent directement l'administration américaine dans ses options politico-militaires.

L'un des grands problèmes présents dans ce débat est de savoir s'il faut ou non comptabiliser les missiles français et britanniques dans le décompte global des forces en présence.

En développant entre autres propositions l'idée de l'option zéro — c'est-à-dire du retrait et du démantèlement de tous les SS-20 d'URSS contre un non-déploiement des missiles Cruise et Pershing-II en Europe —, l'administration Reagan fait litière de l'article 5 du traité de l'Atlantique Nord qui prévoit qu'une attaque contre n'importe quel membre de l'Alliance implique automatiquement sa défense par tous les alliés. Or cela signifie que la puissance nucléaire britannique et française peut être utilisée dès le début même d'un conflit, conformément à l'esprit et à la lettre dudit traité.

Dans ces conditions, et en respectant l'esprit et la lettre de ce traité, il est raisonnable d'inclure les 162 missiles français et britanniques dans la négociation.

On peut objecter que ces missiles ne sont pas tout à fait semblables aux missiles américains et se trouvent, pour l'essentiel, placés sur des sous-marins, ce qui les rendrait moins précis. J'ai déjà répondu que, s'ils sont peut-être moins précis, ils sont aussi moins vulnérables du fait même de leur mobilité et des caractéristiques propres aux sous-marins.

Par ailleurs — et il s'agit d'un argument de poids que je lance dans le débat —, il convient de relire le texte des décisions soumises le 12 décembre 1979 au Conseil ministériel de l'Otan et plus particulièrement le point 2, qui traite du contrôle des armements englobant des INF. Une série d'objectifs y sont fixés et je relève ceci: l'objectif devrait être d'arrêter le déploiement de SS-20 en deçà du niveau prévu, d'obtenir le retrait des SS-4 et SS-5 et de réaliser ainsi une réduction de la menace globale.

Dans le texte du rapport commun du *High Level Group* et du *Special Group* intitulé « Approche intégrée LRTNF: modernisation et contrôle des armements », on admet que l'URSS peut déployer un certain nombre de SS-20, mais ne peut dépasser un certain niveau qui n'est pas autrement précisé.

On ne peut donc valablement soutenir que l'URSS doit démanteler tous les SS-20 alors que les missiles français et britanniques seraient maintenus et que leur nombre continuerait à augmenter de manière significative, comme les dirigeants de ces deux pays l'ont déclaré.

Vous comprendrez que, compte tenu de l'article 5 du traité que j'ai évoqué tout à l'heure et des éléments que je viens de citer, il faut absolument prendre en compte dans les négociations les missiles français et britanniques.

M. Lahaye. — Monsieur Vercaigne, vous m'avez interrompu ce matin, assez méchamment...

M. Vercaigne. — Pas méchamment.

M. Lahaye. — ... et je ne le méritais pas. Puis-je vous faire remarquer que M. Brejnev, quatre mois avant son décès, a déclaré publiquement qu'en 1985 l'URSS serait tellement forte qu'elle pourrait, à n'importe quel moment, mettre l'Europe à genoux?

M. Andropov est allé plus loin lors de son intronisation lorsqu'il a déclaré: « La paix repose et reposera exclusivement sur la puissance occulte de nos armées soviétiques. » Il faut y réfléchir.

M. Vercaigne. — J'y réfléchis et ne croyez pas que je sois insensible à ce type d'argument. J'ai voulu citer deux livres et je vous invite à lire des avis autrement autorisés.

M. Lahaye. — Je suis rentré pour vous entendre parce que votre discours m'intéresse et je vous écoute très attentivement.

M. Vercaigne. — Vous avez raison. Je dirai d'ailleurs plus loin que l'*over-kill* est de quinze fois supérieur à ce qu'il devrait être, c'est-à-dire qu'il représente quinze fois la possibilité de détruire complètement le monde.

Comme je l'ai dit en commission, les différences qui peuvent exister au niveau des armes qui nous préoccupent, importent peu si l'équilibre global est respecté, c'est ce qui me paraît important. Je crois que cet équilibre est réalisé. Les Soviétiques pensent que les forces de l'Otan ont plus d'avions capables de transporter des armes nucléaires, mais ils reconnaissent posséder plus de missiles SS-20 qui sont des armes à peu près équivalentes aux euromissiles. Sans pour cela utiliser des balances de pharmacien, certains experts le reconnaissent. Je ne parle pas des experts militaires dont je me méfie. J'ai été fortement déçu en entendant l'intervention de M. Close. Je sais qu'il est président d'une certaine ligue anticommuniste internationale...

M. Friederichs. — Il est heureux que semblable ligue existe.

M. Vercaigne. — ... mais ce n'est pas une raison suffisante pour tenir les propos que nous avons entendus.

J'aborderai maintenant un autre sujet repris par plusieurs intervenants.

Permettez-moi de citer quelques extraits d'un rapport rédigé par une composante du Mouvement pacifiste, qui répond à une question importante: Sommes-nous des manipulés?

Je commencerai par des extraits de rapports américains. Le premier s'intitule « Une opinion publique mise à l'écart »:

« Dans les mois qui ont directement précédé la décision du 12 décembre 1979, des pressions considérables ont été exercées par les officiels américains et de l'Otan pour obtenir le consensus officiel. »

« Mais l'ironie du processus de modernisation des armes nucléaires de théâtre réside dans le fait que ce succès a été limité au niveau des officiels gouvernementaux et n'a pas été étendu ni aux parlementaires ni à l'opinion publique. »

« Une attention sérieuse ne fut accordée à l'opinion publique et parlementaire que lorsqu'une formule précise émergea du Groupe de Haut Niveau pour approbation gouvernementale. »

« Finalement, le problème pourrait devenir le catalyseur nécessaire pour stimuler une discussion franche et ouverte sur le rôle approprié des armes nucléaires dans la stratégie de l'Alliance en vue de former le consensus politique nécessaire à supporter les développements futurs. »

Ces quatre extraits sont tirés d'un rapport au sous-comité pour l'Europe et le Moyen-Orient de la Chambre des représentants des USA, de décembre 1980, aux pages 28 et 43.

Les trois premiers illustrent à merveille ce que fut la manipulation « otannienne », non seulement à l'encontre des opinions publiques et des représentants élus des nations européennes de l'Otan, mais même à l'encontre de certains gouvernements européens.

Le quatrième extrait apparaît de plus en plus comme un vœu pieux au fur et à mesure que les réactions des opinions publiques ne correspondaient pas à ce qu'en attendaient les technocrates qui sont à l'origine de la décision de l'Otan. Ces opinions publiques avec lesquelles on prétendait avoir une « discussion franche et ouverte » sont de plus en plus injuriées et traînées dans la boue: Naïfs, ignorants, manipulés, imbéciles, hystériques, gogos, voilà ce que nous sommes devenus!

Qui manipule?

Parmi toutes ces injures et accusations qui minent la crédibilité d'une démocratie parlementaire, s'il en est une qu'il faut réfuter, c'est la manipulation. La question n'est pas de savoir si l'URSS veut ou essaie de nous manipuler, mais d'analyser si elle peut le faire. Et ici les données du problème sont simples. Dans une commune à majorité socialiste comme Bressoux, un libraire moyen vend chaque jour 303 journaux, ventilés comme suit:

D'un côté, *La Meuse*: 230 exemplaires, *La Dernière Heure*: 20, *Le Soir*: 15, *La Libre Belgique*: 8, ce qui donne au total pour ce groupe 273 exemplaires. En face, *La Wallonie*: 25 exemplaires, *La Cité*: 3, *Le Peuple*: 1, *Le Drapeau Rouge*: 1, ce qui porte le total, de ce côté-là, à 30 exemplaires. Soit 273 journaux qui ne sont pas de gauche contre 30 journaux qui ne sont pas de droite.

Chacun peut faire très facilement les mêmes constatations chez son libraire habituel.

Dans ces conditions, on voit mal comment Moscou pourrait manipuler une proportion aussi considérable de l'opinion publique sans la complicité de la presse de droite, ce qui serait aberrant.

De heer Lahaye. — Ik was vergeten dat gij een Westvlaming zijt en dan nog uit Beselare, mijn arrondissement.

M. Vercaigne. — Si vous dites cela, c'est que vous considérez que Mouscron est en Flandre occidentale. Ce n'est pas le cas !

M. Lahaye. — Comines le fut; je regrette qu'il n'en soit plus ainsi. Pour Mouscron, vous avez raison.

Gij hebt daarstraks gezegd dat gij niet alles op een apothekersweeg-schaal zoudt afwegen en nu doet ge niets anders.

M. Vercaigne. — Je réponds aux questions concernant la manipulation et je mets des éléments objectifs dans la balance. Je m'attendais à un certain nombre d'objections et j'ai préparé quelque peu mon intervention.

En ce qui concerne les média audiovisuels, radio et télévision, il est vrai que la RTBF a fait l'objet de critiques de certains partis politiques. Nous n'avons pourtant jamais constaté des mensonges flagrants allant dans le sens des intérêts de l'URSS. D'ailleurs, si cela arrivait, on assisterait, dès le lendemain, à une levée de boucliers dans la presse écrite, dont on a vu la composition ci-dessus. J'ai donc répondu à votre objection.

Monsieur le ministre, malgré les événements de ces dernières semaines, où trois pays, la Grande-Bretagne, l'Italie et la République fédérale d'Allemagne, ont vu arriver les premiers Cruise et Pershing-II sur leur territoire — ce qui a entraîné la rupture des négociations de Genève —, nous croyons que nous ne sommes pas entrés de manière irréversible dans la voie de la rupture des négociations et de l'installation des missiles.

L'une des parties déclare ne pas vouloir retourner à la table de négociation INF, mais la porte n'a cependant pas été claquée. Des possibilités subsistent, que ce soit à Genève ou ailleurs.

Stockholm peut être un de ces lieux où la négociation pourrait reprendre. Puisque l'Union soviétique sera partie prenante aux négociations de Stockholm, des efforts devraient être faits par la Belgique, notamment, pour renouer la négociation. Vous pourriez agir pour que les négociations Start et INF soient fusionnées.

Je fais appel à la prudence. Il peut être dangereux de mettre entre les mains de l'actuelle administration américaine la clé de la paix ou de la guerre en Europe. Je voudrais à ce propos vous rappeler quelques faits.

Le 4 novembre 1980, M. Reagan était élu président des Etats-Unis.

M. Vandenhaute. — Oubliez-vous que par deux fois dans l'histoire, les USA que vous décriez si fort sont venus sauver l'Europe du nazisme ?

M. Vercaigne. — Je ne décrie pas les USA; je décrie leur administration.

M. Vandenhaute. — Les USA nous ont sauvés du nazisme !

M. Wyninckx. — Ils n'ont pas été les seuls !

M. Vercaigne. — Et l'Union soviétique n'a rien fait dans cette histoire ?

Je suis convaincu que s'il n'y avait pas eu Stalingrad, beaucoup d'autres faits ne se seraient pas produits non plus.

M. Vandenhaute. — N'oubliez pas, M. Vercaigne, que les Russes ont rompu leurs engagements de Yalta.

M. Vercaigne. — Votre vision est trop unilatérale.

M. Vandenhaute. — Les Russes ont privé de liberté tous les pays qu'ils ont « libérés », tandis que les Américains nous ont laissés libres. Ne sommes-nous pas libres aujourd'hui ?

M. Vercaigne. — Je parlerai de la liberté tout à l'heure. J'ai prévu ce type d'objection.

Tout au long de sa campagne électorale, M. Reagan n'avait pas caché son intention — et c'était une modification importante par rapport à l'administration Carter — d'augmenter le budget militaire américain. Voyez ce qu'il en est actuellement. Après les missiles, les armes conventionnelles seront augmentées et la Belgique devra suivre.

M. Leemans reprend la présidence de l'assemblée

M. Reagan n'avait, par ailleurs, pas caché son intention d'avoir une attitude plus « ferme » que celle de son prédécesseur à l'égard de l'URSS. C'est une vérité historique.

Certains propos de M. Mitterrand ont déjà été cités ici; j'y reviendrai ultérieurement. Quant à son analyse, en mai 1981, elle était la suivante: il ya déséquilibre des forces en Europe en faveur de l'URSS — cela doit vous contenter — mais il y a déséquilibre dans le monde en faveur des USA. Il s'explique de cette manière: « Les SS-20 ne traversent pas l'Atlantique, ils ne menacent que l'Europe. En revanche, les Pershing-II américains seront pointés sur les centres vitaux de l'Union soviétique. Ils mettront moins de temps à l'atteindre que les fusées soviétiques n'atteindraient les USA. Cette simple différence de temps romprait l'équilibre entre les grandes puissances. Les Russes ne peuvent dès lors que vivre dans la crainte et la crainte ou la méfiance sont toujours mauvaises conseillères. » Voilà les propos tenus par M. Mitterrand à l'époque.

Je voudrais maintenant répéter les paroles prononcées, toujours par M. Mitterrand, à Gand ou à Liège, et que voici: « Les missiles sont à l'Est et les pacifistes sont à l'Ouest. »

J'ai suivi avec passion la victoire de l'union de la gauche en France. Je m'y suis même rendu pour fêter cet événement historique.

M. Luyten. — Aux Folies-Bergère !

M. Vercaigne. — Non, certainement pas aux Folies-Bergère. (*Exclamations et sourires.*)

J'ai suivi aussi à la télévision la cérémonie émouvante au cours de laquelle M. Mitterrand a déposé une rose sur la tombe de Jaurès. J'affirme qu'en tenant les propos que je viens de rappeler, M. Mitterrand a quasi fait la même chose que ceux qui ont armé le bras des assassins de Jaurès parce qu'il était un militant de la paix, parce que ceux-là estimaient qu'il faisait le jeu du Kaiser.

Je voudrais, par ailleurs, rompre certains mythes que d'aucuns entretiennent complaisamment et me référer à un article de *La Cité* du 8 novembre 1983. J'ai beaucoup de références car je lis beaucoup.

On y aborde le contenu de la déjà fameuse brochure intitulée *La paix dans la liberté*. On y lit que « l'URSS ne craint pas l'usage direct ou indirect de la force comme en Pologne ». On y oppose « les principes démocratiques et pluralistes de sociétés libres et ouvertes de l'Ouest ». « Comme mystification, on ne fait pas mieux » dit l'auteur de l'article, « car la Grèce des colonels d'hier et la Turquie d'aujourd'hui apportent la preuve que l'Otan héberge ou a hébergé des sociétés non libres et non démocratiques, peu respectueuses des libertés individuelles comme des droits de l'homme. »

D'un côté donc, il y a l'empire du mal et, de ce côté-ci, les défenseurs des libertés comme l'exemple récent de la Grenade le prouve sans doute ?

Il est facile, comme l'affirme un article de la brochure, de dire que l'URSS dispose de 1 300 ogives nucléaires à portée intermédiaire, susceptibles d'être lancées à partir du sol. Fin 1982, il y avait, d'après le Sipri, institut suédois bien connu, un maximum de 860 têtes nucléaires soviétiques d'une portée de 1 000 à 5 000 kilomètres, pouvant être lancées du sol et susceptibles de nous atteindre, nous, Occidentaux, nous, Européens.

La brochure passe totalement sous silence — on peut certes pêcher par omission — les 562 ogives nucléaires de l'Europe de l'Ouest ayant une plus grande portée et presque toutes basées sur sous-marins; 400 têtes nucléaires Poseidon ont été affectées à la défense de l'Europe occidentale et relèvent du commandement intégré de l'Otan.

Les Occidentaux refusent de tenir compte de ces 400 têtes nucléaires sous prétexte que, basées sur sous-marins, elles constituent un armement stratégique. On considère également les 162 ogives nucléaires françaises et britanniques comme constituant une force purement nationale. Je vous pose la question suivante, que le journaliste a d'ailleurs posée avant moi: leur fonction ne serait-elle pas aussi de défendre l'Europe occidentale ?

Vouloir établir un équilibre pour toutes les catégories d'armements, alors qu'il existe une supériorité stratégique et tactique de l'Alliance atlantique, est ridicule.

« L'over-kill des deux blocs militaires dépasse déjà de quinze fois les possibilités de destruction totale de la terre » ainsi s'exprimait ce journaliste, M. Aimé Césaire.

Si j'ai cité ce journaliste, c'est que je partage très largement ses analyses. La crainte de l'Union soviétique, systématiquement entretenue, provient de ceux qui sont influencés par ce que M. Daniel Yergin, professeur à la *Harvard Business School* appelle « les postulats de Riga ». Selon cet historien, les adeptes de cette théorie estiment qu'aucune

négociation n'est possible avec un pays aussi différent des Etats-Unis et avec lequel les Américains ne pourraient jamais s'entendre.

M. Lahaye. — Ce n'est pas vrai.

M. Vercaigne. — Prouvez-moi le contraire. La théorie de Truman et celle de Reagan s'y réfèrent, pas celle de Carter.

M. Lahaye. — Permettez-moi de vous interrompre. Pouvez-vous me citer un seul pays au monde qui, depuis 1975, consacre la moitié de son produit national brut à son armement? Il n'y a que la Russie.

M. Vercaigne. — En 1949, lors de la création de l'Otan, les USA consacraient 30 p.c. de leur revenu national à l'armement et vous pouvez hausser les épaules autant que vous voulez. Je l'ai dit tout à l'heure: nous pouvons nous lancer des chiffres à la figure; chacun en fait ce qu'il veut.

J'ai pris une source d'information indépendante, en tout cas, des sources que vous m'attribuez il y a quelques instants.

M. Lahaye. — Je vous passerai les miennes.

M. Vercaigne. — Il découle de cette conception une interprétation systématiquement terrifiante des actions, et surtout des intentions, des dirigeants soviétiques. Daniel Yergin indique: «L'historien doit ici observer que ce postulat selon lequel les Soviétiques opéreraient en matière de politique étrangère d'après un plan inspiré par leur idéologie et visant des objectifs précis non seulement leur a valu une réputation plus large qu'ils ne la méritent, mais encore a constitué un des facteurs fondamentaux des erreurs commises dans l'évaluation de la politique soviétique d'après la guerre.»

M. Close. — Vous n'avez jamais lu Lénine?

M. Vercaigne. — Ce que je vais dire est méchant pour Lénine, mais si vous continuez, vous allez remonter à Mathusalem!

M. le Président. — Je prie chacun de ne plus interrompre l'orateur.

M. Vercaigne. — «Cette conception a conduit les Américains à exagérer la cohérence de la politique du Kremlin et le rôle qu'y jouent l'idéologie et le calcul.» C'est un Américain qui parle ainsi et non un Soviétique, ni un communiste. «Du même coup, ils ont sous-estimé le rôle joué dans cette politique par le hasard, la confusion et l'incertitude et ont pris pour des actions planifiées ce qui n'était qu'une simple réaction. En face, on a sans doute fonctionné selon un même système de pensée. Les Soviétiques ont dû prendre pour une politique soigneusement élaborée ce qui, pour les Américains, n'était qu'une façon pragmatique de se sortir d'affaire. En fait, on peut aller plus loin et avancer l'hypothèse qu'on a généralement tendance, en matière de relations internationales, à exagérer la cohésion politique de l'adversaire.» Voilà qui est bien équilibré.

Depuis quelques semaines, l'hebdomadaire de nos forces armées *Vox* — on y a fait allusion tout à l'heure — part du même postulat. Dans des articles récents et non signés, ce qui est assez rare dans cet hebdomadaire, on insiste lourdement sur le caractère idéologique de «l'expansionnisme soviétique». A plusieurs reprises on retrouve le mot «haine» comme élément moteur de l'action des Soviétiques, du peuple soviétique.

Il est effrayant de constater qu'en cette période de tension internationale accrue, les responsables militaires du pays perdent leur sang-froid et leur légendaire mutisme pour s'aligner sans nuances sur les postulats de Riga.

Vous comprendrez qu'en tant que démocrate convaincu et agissant, je ne puis souscrire à ces «explications» de la stratégie soviétique.

Je ne résiste pas au plaisir de vous livrer d'autres constats des «postulats de Riga» sur lesquels s'est appuyée la doctrine Truman.

L'examen porte sur la théorie de la «sécurité nationale». Voici ce qu'en dit le professeur Yergin déjà cité: «Comment définir le concept de sécurité nationale? Il suppose que les différents et très nombreux événements économiques, politiques et militaires qui surviennent tout autour du globe sont liés entre eux, et qu'on les considère comme ayant un impact direct et automatique sur les intérêts fondamentaux de l'Amérique. Pratiquement, on décide a priori que tout ce qui se passe dans le monde est crucial. Un événement tourne-t-il mal, voilà les USA

en danger. Que surgissent des difficultés dans les relations étrangères, voilà autant de menaces imminentes. Ainsi on transforme en terme de survie nationale les objectifs souhaitables de la politique étrangère, et la liste des menaces s'allonge indéfiniment. C'est une doctrine boulimique qui tend à étendre les frontières de la sécurité à des régions de plus en plus nombreuses, à couvrir de plus en plus de territoires, à s'embarrasser de plus en plus de difficultés. Elle exige que le pays soit sur pied de guerre, en état d'alerte permanente.

La technologie et les forces armées priment une importance accrue et il s'ensuit des changements institutionnels. Finalement, on aboutit à ce paradoxe: loin de se sentir rassurés par cette fantastique puissance, on eut le sentiment qu'il fallait se préparer à affronter un nombre toujours croissant de menaces extérieures.»

De là ces fables répandues sur cette cinquième colonne, dont je fais partie selon le sénateur Lahaye.

M. Lahaye. — Non, j'ai seulement dit: j'espère que vous n'en ferez jamais partie.

M. Vercaigne. — Mais vous avez dit que mes directives venaient de quelque part. Et je n'ai pas de directives.

M. Lahaye. — Elles existent déjà.

M. Vercaigne. — Il existe de par le monde une internationale libérale, une internationale social-chrétienne, une internationale socialiste. Il n'existe plus d'internationale communiste. Si vous ne le savez pas, c'est que vous ne suivez pas l'actualité.

M. Lutgen. — De toute façon, les communistes sont partout.

M. Vercaigne. — Comme le bon Dieu! Monsieur Lutgen, j'ai eu la chance de fréquenter une école chrétienne dans ma jeunesse où on m'a appris que Dieu voit tout, sait tout, même les choses les plus secrètes! Mais laissez-moi continuer mon discours, sans quoi mon temps de parole sera dépassé.

De heer Luyten. — Geef ons ook nog een les in theologie!

M. Vercaigne. — De là ces fables répandues sur cette cinquième colonne. On croit revenir au joyeux temps de MacCarthy où on désignait les coupables, ceux, entre autres, qui avaient livré le secret de la bombe. Et vous savez ce qu'il en est aujourd'hui de ce triste procès. De là aussi ces idées répandues sur la présence soviétique en Angola, en Ethiopie, en Syrie et ailleurs.

Si vous voulez que je dresse avec vous le tableau de la présence américaine dans le monde, je peux le faire. Vous serez battu à quatre contre un au moins. C'est un rapport de tiercé qui m'est favorable, croyez-moi. (*Sourires.*)

Si l'on suivait donc ce raisonnement, on pourrait dresser le tableau de la présence américaine dans le monde. Je suis certain que la prédominance américaine pourrait très aisément être démontrée. Je l'ai fait un jour, à propos de ce problème, au Conseil régional wallon où j'ai cité une myriade, un chapelet d'îles dans le Pacifique qui, depuis 1945 sont des possessions américaines sous contrôle américain.

M. Vandenhoute. — Là-bas, il n'y a pas de goulag!

M. Vercaigne. — Dans aucun pays du Marché commun ou de l'Otan on ne trouve de bases soviétiques. Dans un pays membre du Comecom se trouve une base américaine composée de plus de 10 000 fusiliers marins et autres troupes d'élite.

C'est à Guantánamo sur l'île de Cuba. C'est une situation qui date des temps coloniaux. Mais cela, vous ne voulez pas l'avouer. Comme vous le voyez, j'ai quelques armes dans mon sac. (*Sourires.*)

Mais là n'est pas mon propos. Toute cette démonstration visait à mettre le doigt sur la nécessité de faire preuve d'un peu plus d'indépendance critique, de ne pas suivre aveuglément les Américains jusque dans leurs folies.

Une politique européenne mieux réfléchie serait bien plus utile que le suivisme actuel. La Belgique n'est d'ailleurs pas la seule à s'interroger à ce propos. Il y a le Danemark, la Grèce, les Pays-Bas et, sans doute, une majorité du peuple allemand. Je plaide donc pour que des contacts suivis soient pris par notre diplomatie pour que la porte ne soit pas claquée

par notre faute, qu'on examine d'un peu plus près les prises de position de gens comme M. Egon Bar, M. Piet Dankert et le Premier ministre de Suède, à titre exemplatif.

Il faut non seulement vouloir en revenir aux négociations, mais il faut surtout tout faire pour qu'elles aient des chances de reprendre et d'aboutir.

C'est la raison pour laquelle j'insiste sur la responsabilité toute particulière de la Belgique et du Sénat pour qu'on rende réversible l'implantation des fusées déjà arrivées. De ma part, il n'y a aucune visée électorale; je ne suis guidé que par le message des 350 000 pacifistes de chez nous qui ont clairement exprimé dans quelle voie il fallait aller.

Tous les lieux sont valables pourvu qu'on négocie. En attendant et afin de permettre la négociation, je demande au Sénat de voter au moins la partie de ma résolution qui reporte d'un an, ou de six mois si l'on veut adopter une attitude commune avec les Pays-Bas, la décision d'implanter les missiles.

Voilà ma position. Elle n'est ni unilatérale ni réduite à tout ou rien. La politique étant l'art du possible, ai-je souvent entendu dire, je vous demande de pousser cet art aussi loin que possible dans la voie de la négociation. (*Applaudissements sur les bancs socialistes et Ecolo.*)

M. Humblet. — Il faut un dialogue.

M. Lutgen. — Quand vous voulez.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Seeuws.

De heer Seeuws. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, ik vraag mij af hoe het debat zou verlopen en wat de uitslag van de stemming zou zijn indien de Senaat vooraf de fameuze Amerikaanse film *The Day after* had bekeken en besproken. Dit debat over de plaatsing van de zogenoemde euroraketten is niet terug te brengen tot een probleem van militaire politiek of militair evenwicht. Voor mij is dit op de eerste plaats een moreel probleem.

Al te lang werd gedurende de jongste 35 jaar de discussie over het kernwapenvraagstuk binnenskamers gevoerd door de militairen, de *think-tanks* en de wapenindustrie. Hier gaat het echter om de grens van de waanzin die wordt overschreden. Het wordt hoog tijd dat ook de potentiële slachtoffers bij het debat betrokken worden.

Mijn betoog is dan ook niet zozeer gesteund op militair-strategische of economisch-technische overwegingen, doch is het produkt van persoonlijke beschouwingen die ik maak als mens en die zeer zeker ook leven bij de brede massa van de bevolking.

Bij het doornemen van de literatuur die het bestaan en zelfs het opvoeren van de huidige kernbewapening moet rechtvaardigen, kan ik mij toch niet ontdoen van enkele overwegingen ter zake.

In dit bijwijken wat mat debat over een zo belangrijke materie, vraag ik mij soms af wat wij eigenlijk kunnen verdedigen met deze kernwapens, in het kader van de Navo. Onze vrijheid is natuurlijk uitermate belangrijk, maar ziet men dan niet in dat het eventueel gebruik van deze doemwapens alles vernietigt wat men pretendeert te verdedigen? De werkelijkheid is dat de potentiële dreiging, die van het kernwapenarsenaal uitgaat, totaal niet in evenwicht is met het doel dat men nastreeft. Naar mijn gevoel kan er geen enkele politieke of morele beweegreden zijn die zelfs maar de kans op een atoomoorlog rechtvaardigt.

Het atoomwapen is inderdaad het meest amorele wapen van deze tijd. Het vernietigt zonder onderscheid, zowel het weerloze kind als de meest zwaarbewapende soldaat en het brengt ook de mens als soort in gevaar. Sinds op 6 augustus 1945 om 8 uur 16 precies, een Amerikaanse atoom-bom van 12 kiloton ontplofte boven Hiroshima, wordt de mensheid inderdaad geconfronteerd met de potentiële uitroeiing als soort.

Voordien is dit nooit het geval geweest en het denkbeeld op zichzelf is in feite ondenkbaar. Laten we goed begrijpen dat er in geval van een algemeen nucleair conflict, voor de mensheid geen tweede kans weggelegd is. Er is maar één aarde en er is maar één België.

Tal van wetenschappelijke rapporten beschrijven de apocalyptische situaties die het gevolg zouden zijn van een nucleaire botsing tussen de twee supermachten.

Professor Barnaby van het bekende Stockholmse Vredesinstituut Sipri rekent ons voor dat de 53 000 kernkoppen waarover de legers momenteel beschikken, 12 miljard ton TNT vertegenwoordigen.

Dit houdt in dat voor ieder van ons er zo'n drie ton TNT voorbehouden is. Er is genoeg om de wereld meer dan twintig keer te vernietigen.

De ontploffing van zelfs maar een fractie van deze hoeveelheid kan onze aarde, om de woorden van Kroetsjev te gebruiken, omtoveren in een hel waar de overlevenden de doden zullen benijden.

De heer Luyten. — Bijna tweeduizend jaar geleden is in een eerbiedwaardig boek al geschreven dat de overlevenden de doden zullen benijden.

De heer Seeuws. — Ik benijd degenen in deze zaal die bij deze gedachte nog kunnen glimlachen.

In de Amerikaanse film *Japan in defeat*, die gemaakt is twee maanden na de fameuze ontploffing in Hiroshima 1945, krijgt de toeschouwer een authentiek beeld van de helse verwoestingen die de ontploffing van dit slechts lichte kernwapen aanrichtte. De realiteit overstijgt de verbeelding.

Twee maanden na de feiten waren de gevolgen voor de samenleving en meer speciaal het onbeschrijfelijk menselijk leed nog zo hevig, dat het Amerikaanse ministerie van Defensie deze film door haar eigen militairen gemaakt, onmiddellijk als *top secret* in de ijskast stopte. Pas onlangs werd deze film vrijgegeven, dus bijna veertig jaar later.

De makers van de film dachten dat dit monsterlijke wapen 70 000 doden had veroorzaakt. Wij weten nu dat de lange-termijnevolgen het dodencijfer hebben doen oplopen tot meer dan 300 000 slachtoffers.

De vereniging *International Physicians for the Prevention of Nuclear War* die duizenden geneesheren telt, van zowel Oost als West, verklaart onomwonden dat het medisch apparaat volkomen machteloos zal zijn ingeval zich een atoomconflict voordoet. De slachtoffers, u en ik en degenen die ons omringen, zullen op zichzelf aangewezen zijn indien zij het ongeluk hebben te overleven.

Alexander Haig, als voormalig opperbevelhebber van de Nato en minister van Buitenlandse Zaken van de USA, die men toch niet als een naïef pacifist kan beschouwen, beweert onomwonden dat een moderne kernoorlog niet kan gewonnen worden, niet begrensd kan blijven en dat de vernietigingen voor alle betrokkenen en ook de niet-betrokkenen in elk opzicht onaanvaardbaar zijn.

De onlangs op de Amerikaanse televisie vertoonde film *The Day after* geeft ons een soortgelijk spookbeeld van menselijke ellende en heeft grote massa's in beroering gebracht bij het denkbeeld dat ook Amerika gevaar zou kunnen lopen.

Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, na wereldoorlog-II die velen onder ons toch hebben meegemaakt, was er een Nürnberg om de verantwoordelijken de rekening voor te schotelen. Iedereen moet er zich bewust van zijn dat er na wereldoorlog-III geen Nürnberg meer zal zijn.

In plaats van het publiek meer bewust te maken van de bedreiging die van de kernbewapeningsspiraal uitgaat, zetten bepaalde instanties zich in om de mensen vertrouwd te maken met het denkbeeld van een te overleven en zelfs te winnen atoomoorlog. In militaire kringen wordt ernstig gepraat over de mogelijkheden tot het voeren van een kernoorlog van enkele maanden en op beperkt gebied. Deze denkbeelden zijn pervers en kunnen slechts ontzetting en verzet oproepen bij mensen met enig gezond verstand en elementair verantwoordelijkheidsgevoel.

Per minuut wordt heden in de wereld meer dan 60 miljoen frank uitgegeven aan bewapening. Dat is 40 000 miljard per jaar. Ieder jaar — daar gaan wij zomaar aan voorbij want daar is, zogezegd, geen geld voor — sterven in de wereld 7 miljoen kinderen van de honger; de economische kloof tussen Noord en Zuid neemt steeds toe. De cijfers spreken voor zich.

Het is ronduit misdadig dat de *homo sapiens* er steeds weer in slaagt zoveel van zijn vernuft en middelen te investeren in het vernietigen van zijn medemens.

Geachte collega's, er wordt ons vaak door zogenaamde «deskundigen» voorgehouden dat er zoveel mogelijk kernwapens nodig zijn om de vijand af te schrikken. Laten we ons afvragen wat de waarde van deze stelling is.

We stellen vast dat het waar is dat zich gedurende 38 jaar in Europa geen conflict voorgedaan heeft. Maar wij kunnen er niet omheen dat er zich in de rest van de wereld na wereldoorlog-II, meer dan 120 plaatselijke oorlogen voorgedaan hebben, meestal met al of niet directe betrokkenheid van de supermachten waar het nu over gaat.

De doctrine van de huidige afschrikking tracht tegelijkertijd te voorzien in een maximum aan veiligheid en een minimale kans op het uitbreken van een grote oorlog. Beide partijen bewapenen zich en trachten elkaar ervan te overtuigen dat ze, mocht het menens worden, ook bereid zijn om deze wapens werkelijk te gebruiken. Tegelijkertijd is het de bedoeling van het hele systeem, een dergelijke kernoorlog juist te voorkomen. Deze om het zacht te zeggen, ietwat wankel manier van denken is dan ook niet zonder risico's. Het potentiële zelfmoordkarakter van deze doctrine maakt ze op geen enkele manier van nut waar het gaat om een constructieve buitenlandse politiek te voeren.

Het uiteindelijke doel van het politiek handelen is verandering te brengen in de ingewortelde overtuiging van anderen. Wij hebben hier vorige week in de Senaat een sovjetdelegatie ontvangen. Wij hebben vastgesteld dat de angst en het wantrouwen aan beide kanten enorm groot is. Die instelling kan met een atoombom niet worden gewijzigd. Dat moet met praten en onderhandelen gebeuren.

Laten wij tenslotte ook niet vergeten dat de enige reële bescherming tegen een kernraket is, te zorgen dat de andere ze niet afvuurt. Logischwijze vloeit hieruit voort dat er momenteel alleen een aanvaardbare graad van veiligheid te bereiken is met elkaar en niet tegen elkaar.

Het is daarenboven toch onaanvaardbaar te moeten vaststellen dat de Europeanen, die toch de eerste betrokkenen in deze zaak zijn, in Genève uitsluitend als object worden behandeld.

De USA en de USSR onderhandelen over het lot van Europa zonder dat wij fundamenteel dit proces kunnen beïnvloeden. Dit is niet tolererbaar en is verontrustend omdat beide grootmachten er een strategie op nahouden om hun conflicten liefst buiten eigen grenzen te houden. Opnieuw worden de kleine landen zoals België als bufferzone gebruikt.

Er wordt wel gezegd dat de Amerikanen ons eerst zullen consulteren, wat dat dan ook mag zijn, vooraleer kernwapens vanaf Belgische bodem af te vuren. Wanneer men echter weet dat de *warning-time* bij de moderne tuigen gereduceerd is tot minder dan vijf minuten, is een beetje gezond verstand voldoende om te beseffen dat er in die tijdsspanne niet kan worden gedacht, gevraagd of geconsulteerd alvorens tot de actie over te gaan.

Het is onaanvaardbaar dat onze nationale autonomie op zulk vitaal punt — vitaal moet hier letterlijk worden genomen — aan een vreemde mogendheid wordt overgedragen. *De facto* zijn wij met handen en voeten met heel ons wezen gebonden aan de beslissing van een toch ietwat oudere man, ver weg van hier, zij hij dan de president van de Verenigde Staten van Amerika. Die idee lijkt mij ondenkbaar, voor de toekomst minder aantrekkelijk dan ooit. Vooral omdat, mijnheer Vanderpoorten, de man zich ook kan vergissen.

De heer Vanderpoorten. — Denk aan president Roosevelt.

De heer Seeuws. — Ja, maar de heer Roosevelt heeft niet de toelating gekregen om op Belgische grondgebied zulke dingen te doen.

De heer Vanderpoorten. — Wij hebben hem geroepen.

De heer Seeuws. — Wij hebben hem inderdaad geroepen. Maar daar heb ik het nu niet over. Wij hebben het over het risico dat wij hier nemen, in dit specifiek verband.

Europa, *in casu* België, is aan zichzelf verplicht de risico's van dit nucleaire pokerspel te beperken en er zich op termijn liefst ook aan te onttrekken. Bij gebrek aan enig ander toekomstgericht alternatief is de keuze eenvoudig. Ofwel weigeren de Beneluxlanden de euroraketten en kunnen zij, zoals de Scandinavische landen, voor het eerst werk proberen te maken van hun eigen defensiepolitiek. Ofwel, schakelen zij zich opnieuw voor enkele decennia in een nieuwe Amerikaanse strategie in, die tenslotte niets meer is dan een valorisatie van de technologische impulsen van de Amerikaanse wapenindustrie.

Zij die dit goedkeuren zullen dan ook de verantwoordelijkheid op zich moeten nemen voor de gevolgen waar iedereen zal onder lijden. Er is geen alternatief en er is ook geen tweede kans.

Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, dames en heren, ik besluit.

Waar zouden wij het recht halen om in naam van de hele Belgische bevolking te beslissen over het risico van een nucleair cataclysm in ons land? Waar halen wij dat recht? Noch de humanisten onder ons die in het vrije woord geloven, noch degenen die aan hun god beloofden dat

zij niet zullen doden, kunnen de regering volgen in haar eenzijdige houding inzake de plaatsing van Amerikaanse raketten.

Indien deze meerderheid ja zegt, dan geeft zij meteen de toelating tot landen aan de ongetwijfeld reeds boven ons hoofd cirkelende vliegtuigen met rakettenladingen bestemd voor ons land. Dit is immers ook gebeurd na de beslissing ten gunste van het plaatsen van de raketten in de andere landen. Door deze fatale beslissing te weigeren, kunnen wij aan onze minister van Buitenlandse Betrekkingen een positieve boodschap meegeven naar de Navo-bijeenkomst van morgen, een boodschap voor een vredelievende en alternatieve ontwapeningsoplossing samen met de andere kleine landen. (*Applaus op de socialistische banken en op de banken van de Volksunie en van Ecolo-Agalev.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Van Puymbroeck.

Mevrouw Van Puymbroeck. — Mijnheer de Voorzitter, heren ministers, beste collega's, ik wilde aansluiten bij de woorden van de heer Seeuws. Het is inderdaad in de eerste plaats een menselijk en moreel probleem.

In de toelichting bij wetsvoorstel 527 wordt zeer duidelijk naar de tamelijk eenzijdige ontwikkeling van de kernbewapening verwezen, waarbij de andere partij zich steeds haast om deze ontwikkeling in te halen en een enkele keer ook wel een eerste stap doet, waarbij dan de andere poogt de achterstand zo vlug mogelijk in te halen. Dit is een spiraal ten dode.

De vermindering van deze overbepapening kan enkel op dezelfde manier gebeuren, namelijk door geleidelijke eenzijdige stappen waarbij de andere uitgenodigd wordt te volgen om tot een tweezijdige ontwapening te komen.

Diegenen die hier anders over denken, beginnen met te verklaren dat dit nooit zal gebeuren. Waar hebben ze het echter ooit geprobeerd? Hebben ze bij de uitbouw en de perfectionering van het geweld eraan gedacht dat ze ook de perfectionering aan de andere kant stimuleren en forceren?

De minister van Buitenlandse Betrekkingen deed nog in de allerlaatste minuten van de commissievergadering, aansluitend bij een argument van een van de leden, opmerken dat het soort wapeningsbeperking en ontwapening dat wij voorstellen wetenschapsdodend zou zijn. Je kan het menselijk vernuft immers niet stilleggen. Maar zijn er dan geen overlevings- en vredesstrategieën en -werktuigen uit te bouwen?

Er zou een gevaar inzitten en hierbij verwees de minister naar de wedloop tussen de Verenigde Staten en Duitsland om als eerste over de atoombom te beschikken. Maar is het niet minstens even waar dat door bestendig te werken aan de kunde om sneller en in één slag meer te vernietigen en te doden, de kringloop aan beide zijden voortdurend op een hoger niveau gaat liggen en we telkens met wrede wapens klaarkomen, met daarbij het reële risico dat deze vernietigingswetenschap niet beperkt blijft tot twee kampen, maar zich oncontroleerbaar naar vele plaatsen gaat verspreiden in de wereld. Nu spreken we nog maar van Amerika en de Sovjetunie, maar wat zal er gebeuren wanneer bijvoorbeeld, China of Irak over een paar jaar een atoombom zullen hebben?

Er is de Navo, er zijn de door ons aangegane verplichtingen. Uit artikel 3 van het Navo-verdrag van 4 april 1949 blijkt heel duidelijk dat de Navo de soevereiniteit van iedere Lid-Staat erkent: « In geval van een gewapende overval op één of meer Lid-Staten zijn de andere partijen bij het verdrag enkel verplicht die actie te ondernemen die zij noodzakelijk achten, waaronder ook het gebruik van de gewapende macht. »

De Raad van State zegt in zijn advies van 18 februari 1983, dat de praktische toepassing van dit artikel zelfs wil zeggen dat er geen enkel juridisch bezwaar bestaat, dat een Staat eenzijdig zijn defensieprogramma inkrimpt of zijn troepen uit de Navo terugtrekt.

Er zijn reeds dergelijke gevallen: Denemarken, Noorwegen en Griekenland. Er is ook Canada dat slechts 1,4 pct. van zijn bruto nationaal produkt uit geeft aan defensie en toch een goed Navo-lid is. De Canadese minister van Defensie, Gilles Lamontagne, kondigde aan dat hij zijn land kernwapenvrij wil maken: de F-18-vliegtuigen zijn zo'n moderne straaljagers met conventionele wapens dat Canada kernwapens niet meer noodzakelijk vond. Wat zal echter het gevolg zijn van de druk die de Verenigde Staten thans op Canada uitoefenen?

Maar er is ernstiger en meer. We spreken van afschrikking of eufemistisch van « ontrading »: in een periode van 18 maanden van november 1979 tot mei 1981 waren er meer dan 1000 valse alarmen in de Ameri-

kanse alarmstations die een aankomende sovjetaanval met een ICBM-tuig aankondigden. 147 ervan werden zo serieus genomen dat men er heel ver op inging. In 4 of 5 gevallen zat de bemanning al in de kernbommenwerpers klaar voor de start. In deze gevallen zaten we op minder dan één minuut van de kernoorlog verwijderd.

Inga Thorson bevestigde dat het in één geval slechts om een paar seconden ging.

De intercontinentale ballistische raketten hebben ongeveer een halfuur nodig om vanuit de Sovjetunie de Verenigde Staten te bereiken en vice versa. Dat laat de nodige tijd om na te kijken of het om een echte aanval gaat. De Verenigde Staten hebben immers gemiddeld 18 tot 20 minuten nodig om te zien of het al dan niet om een vals alarm gaat. Er is geen enkele reden die ons doet veronderstellen dat de Sovjetunie over een sneller of efficiënter waarschuwingssysteem beschikt dan de Verenigde Staten.

Aangezien de Pershing-II slechts 8 à 10 minuten, de Cruise slechts 10 à 15 minuten nodig hebben om hun doel te bereiken, blijft er geen tijd over om te onderzoeken of het al dan niet om een vals alarm gaat: enkel de tijd om terug te schieten. De Sovjetunie heeft dit ook zeer duidelijk aangekondigd.

Overigens kan geen enkel systeem aangeven of een eventueel naderende raket een conventionele dan wel een kernlading draagt. Vooral de Pershing-II is een destabiliserende factor: het gaat niet meer om een afschrikking, die tijd is voorbij, maar om een regelrechte wederzijdse bedreiging. Europa is kwetsbaarder geworden dan ooit.

Ter informatie: de genoemde gegevens komen van de Uno en Inga Thorson heeft ze bevestigd in haar toespraak van 8 oktober jongstleden hier te Brussel, waar trouwens, mijnheer de minister, ook uw vredesambassadeur aanwezig was.

En wat met de kruisraketten die er enkele uren over doen? We weten allen dat ze — om het met een industriële term te zeggen — niet bedrijfszeker zijn: ongeveer 30 pct. komen terug, ongeveer 30 pct. op de verkeerde plaats terecht. Wijzigingen aan gebouwen en terreinen, het binnenhalen van de oogst, het kappen van een bos, zoveel factoren die het bereiken van het doel onzeker maken, het gevaar voor niet-«be-doel» vergroten.

In de commissie werd ook bepleit dat de grotere trefzekerheid, 50 tot 80 meter, een bijkomend argument zou zijn om de raketten te plaatsen. Maar mijn vraag is wat verschil het uitmaakt voor Brussel of een atoomlading maar 50 of 100 meter naast de gebouwen in Evere ontploft? De stad zou er zeker even onleefbaar door worden en dezelfde vernieling ondergaan.

Dit is een argument dat zou opgaan voor een bunker in een verre woestijn, maar niet voor Evere of voor Antwerpen. In een dichtbevolkt land als België mogen eenvoudig geen kernwapens geplaatst worden: met het verhoogde risico dat het uitlokt, nu zeker, door de verhoogde snelheid van de tuigen, is dit gewoon niet te verantwoorden en lijkt het me te klasseren als een misdaad tegen de mensheid.

In 1899 en 1907 hadden de twee grote internationale conferenties van Den Haag plaats. Het *jus in bello* ontstond. De oorlog werd wel gereguleerd, maar de vrijheid van de Staten om oorlogen te ontketen bleef ongewijzigd. Het is belangrijk de De Martens-clausule, zo genoemd naar de Russische onderhandelaar, in herinnering te brengen. Deze bepaling legt een beperking op aan de oorlogvoerende partijen door de primauteit van het *jus cogens*, dwingend recht, te stellen zoals het voortvloeit uit de gebruiken tussen «beschaafde naties», uit de mensenrechten en uit de eisen van het openbaar geweten.

Deze formulering vindt men later terug in het statuut van het Internationaal Gerechtshof. Artikel 22 van het oorlogsreglement van Den Haag stelt dat de oorlogvoerenden geen onbegrensd recht hebben van gebruik van oorlogsmiddelen om de vijand te schaden. Artikel 23 verbiedt het gebruik van gassen of van vergiftigde wapens en van wapens die onnodig lijden veroorzaken. Artikel 25 verbiedt de aanval op of het bombardement van onverdedigde steden, dorpen of gebouwen.

In zijn versie van 1907 wordt artikel 25 absoluut door het verbod van elk middel tot vernietiging. In het Frans staat er: *par quelque moyen que ce soit*.

De verdragen van Den Haag zijn door de Belgische wet van 25 mei 1910 goedgekeurd.

Het verdrag van Londen van 8 augustus 1945 betreffende de bestraffing van oorlogsmisdaden stelt de voorbereiding en het veroorzaken van oorlog strafbaar. Het Londense verdrag veroordeelt in zijn artikel 6 elke samenzwering tegen de vrede.

Het Genocide Verdrag van 9 december 1948 goedgekeurd door de Belgische wet van 26 juni 1951 en ook de bepalingen in de Geneefse verdragen van 1949 zijn belangrijk. Het Genocide Verdrag omschrijft in artikel 2, genocide als een daad die gepleegd wordt met het doel de gehele of gedeeltelijke vernietiging te bereiken van een nationale, ethnische, religieuze of rassengroep. Een dergelijke daad kan onder meer worden gepleegd door aan een groep mensen doelbewust levensvoorwaarden op te leggen die naar fysieke ondergang leiden. In artikel 3 wordt bepaald dat elke samenzwering tot genocide en het aanzetten tot het plegen van genocide strafbaar is ongeacht of het gebeurt in vredes- of in oorlogstijd. Artikel 4 legt de verplichting op om de schuldigen te straffen ongeacht ze al dan niet een openbare functie uitoefenen. In artikel 5 wordt bepaald dat de verdragsluitende partijen zich ertoe verbinden overeenkomstig hun onderscheiden grondwetten, de wetten af te kondigen die nodig zijn voor de tenuitvoerlegging van de bepalingen van het verdrag. België heeft dit verdrag bekrachtigd op 5 september 1951.

De ervaring van de tweede wereldoorlog en de technologische ontwikkeling hebben de totale oorlog mogelijk gemaakt. Zoals iedereen weet, maakt de moderne oorlogsvoering helemaal geen onderscheid meer tussen burgers en militairen. De bescherming van de burgerbevolking werd in het recht nauwelijks ontwikkeld. We hebben moeten wachten tot de conventies van Genève van 1949, maar vooral tot de diplomatieke conferentie die plaats had tussen 1974 en 1977. De op die conferentie ontwikkelde protocollen, meer bepaald het eerste, betekenen een verbetering.

Al bij al stellen de Geneefse conventies de primauteit van de mensenrechten, terwijl de militaire noodzaak naar het tweede plan wordt verwezen. Het is niet langer zoals in 1907, waar men nog de belangen van de oorlogvoerende Staat op de eerste plaats stelde. Er kan worden gezegd dat de conventie van 1949 de oorlogvoering moeilijker maakt, volledig in overeenstemming met de fundamentele mensenrechten, en de tendens bevestigt om het individu subject van recht te maken in het volkerenrecht.

De grote moeilijkheid is de toepassing van de verdragen. De partijen hebben bij de ondertekening het engagement genomen om hun nationaal strafrecht aan te passen aan de eisen van de bepalingen van de verdragen. Dat zijn de artikelen 146 en 147 van de vierde conventie. Het Belgisch voorbeeld is hier illustratief. Ondanks het feit dat een wetsontwerp ter zake reeds tijdens de parlementaire zitting 1962-1963 werd ingediend, is dit nog altijd niet goedgekeurd.

De rechtspraak na de tweede wereldoorlog is grondig gewijzigd. Daar tussen de beide wereldoorlogen nog vele scheidsrechten uitspraak deden in de lijn van de Haagse verdragen en daarbij stelden dat de oorlogvoerenden een duidelijk onderscheid dienden te maken tussen militaire en niet-militaire doelwitten, is met de veralgemening van de terreurbombardementen op steden, zoals Warschau, Rotterdam, Dresden, Hiroshima, de houding van de magistraten gewijzigd.

Slechts één precedent is aan te halen, namelijk het vonnis van de *Tokyo district court* van 7 december 1963, de zogenaamde Shimodazaak, waarin de nucleaire aanval op Hiroshima en Nagasaki strijdig werd verklaard met het internationaal recht. De argumentatie steunde op de artikelen 23 en 25 van het oorlogsreglement van Den Haag, alsook op het protocol van 1925, daarmee beklemtonend dat het atoomwapen geen onderscheid maakt tussen burgers en militairen — *indiscriminate weapon*, een begrip dat terug opduikt in protocol 1 van 1977 —, en dat het wapen bovendien overbodig lijden veroorzaakt. De rechtbank verklaarde onder meer: «... we say that it is a long-standing, generally recognized principle in international law respecting air raids, that indiscriminate aerial bombardment is not permitted on an undefended city, and that only aerial bombardment on military objectives is permitted ... The act of atomic bombing on an undefended city, setting aside that on a defended city, should be regarded in the same light as a blind aerial bombardment; and it must be said to be a hostile act contrary to international law of the day...».

Het verdrag van Rome van 4 november 1950 stelt in zijn artikel 2 overduidelijk het recht op leven. De paragrafen 1 en 2 van artikel 15 bevestigen het recht op leven, behalve in geval van dood als gevolg van geoorloofde oorlogshandelingen.

De diplomatieke conferentie die plaats had van 1974 tot 1977, resulteerde in twee protocollen, die de vier conventies van 1949 aanvullen. Vooral het eerste protocol, dat handelt over de bescherming van slachtoffers tijdens gewapende internationale conflicten, bevat bepalingen die rechtstreeks van toepassing zijn op massale vernietigingswapens. Het atoomwapen als dusdanig wordt nergens in de tekst vermeld. In titel

III van Protocol I zijn volgende artikels het citeren waard. Ik heb de tekst alleen in het Frans, daarom lees ik hem zo voor:

« Art. 35: 1. Dans tout conflit armé, le droit des Parties au conflit de choisir des méthodes ou moyens de guerre n'est pas illimité.

2. Il est interdit d'employer des armes, des projectiles et des matières ainsi que des méthodes de guerre de nature à causer des maux superflus.

3. Il est interdit d'utiliser des méthodes ou moyens de guerre qui sont conçus pour causer, ou dont on peut attendre qu'ils causeront, des dommages étendus, durables et graves à l'environnement naturel. »

Artikel 48, titel IV, sectie I, hoofdstuk I, bevat de fundamentele regel voor de bescherming van de burgerbevolking. Dit artikel doet ons teruggrijpen naar artikel 25 van het oorlogsreglement van Den Haag, dat een gelijkaardige bepaling omvat. Daardoor kan men zonder meer stellen dat het feit dat de belligerenten in hun oorlogshandelingen rekening moeten houden met burgerlijke en militaire doelwitten, niet alleen een regel is van het dwingend recht maar eveneens van het positief internationaal recht.

De artikels 49, 50 en 51 gaan in dezelfde zin. Paragraaf 2 van artikel 51 verbiedt zelfs elke dreiging met geweld, waarvan de burgerbevolking slachtoffer kan zijn. Paragraaf 4 van hetzelfde artikel verbiedt elke niet-discriminatoire aanval:

« Les attaques sans discrimination sont interdites. L'expression « attaques sans discrimination » s'entend: a) des attaques qui ne sont pas dirigées contre un objectif militaire déterminé; b) des attaques dans lesquelles on utilise des méthodes ou moyens de combat qui ne peuvent pas être dirigés contre un objectif militaire déterminé; c) des attaques dans lesquelles on utilise des méthodes ou moyens de combat dont les effets ne peuvent pas être limités comme prescrit le présent protocole, et qui sont, en conséquence, dans chacun de ces cas, propres à frapper indistinctement des objectifs militaires et des personnes civiles ou des biens de caractère civil. » Dit slaat wel zeer duidelijk op de atoombom.

Artikel 85 en volgende sommen alle voorwaarden op, maar mijn betoog zou wel wat lang worden als ik daar zou op ingaan.

Deze protocollen werden ondertekend door 62 landen, waaronder België. Enkel Frankrijk als enige nucleaire mogendheid, heeft geweigerd de teksten te ondertekenen.

Ik merk nog even op dat dat littera c van artikel 85 zegt:

« Lancer une attaque contre des ouvrages ou installations contenant des forces dangereuses, en sachant que cette attaque causera des pertes en vies humaines, des blessures... »

Bij dit laatste punt wordt vooral aan een aanval op atoomcentrales gedacht.

Tot nog toe heeft de Belgische wetgever die teksten nog altijd niet bekrachtigd. Daarom, mijnheer de minister, vraag ik u dit zo spoedig mogelijk te doen. Van onze kant kunnen wij, met al degenen in het Parlement die achter deze internationale overeenkomsten staan, ervoor zorgen dat de teksten zo snel mogelijk voor ratificatie worden voorgelegd.

Tenslotte is er de conventie van 10 april 1972, die het op punt stellen, de fabricatie en de stockage van bacteriologische en giftige wapens verbiedt en hun vernietiging beveelt, en de conventie van 10 oktober 1976, die het gebruik verbiedt van elke techniek die het leefmilieu in gevaar brengt door het gebruik van militaire middelen of van elke andere vijandige daad.

Vermelden wij tenslotte nog resolutie 33/71 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van 14 december 1978: « a) Le recours aux armes nucléaires constituera une violation de la Charte des Nations Unies et un crime contre l'humanité; b) le recours aux armes nucléaires doit être interdit, en attendant le désarmement nucléaire. »

Deze gegevens komen grotendeels uit een studie van de heer Guido Anné van de Vub met als titel: « Het atoomwapen. — Volkenrechtelijk referentiekader. »

Uit het voorgaande blijkt wel zeer duidelijk dat het gebruik en zelfs het plaatsen van kernwapens ingaat tegen heel wat internationale resoluties, conventies, verdragen, rechtspraak en tegen sommige artikelen van het internationaal gerechtshof. Kan het verwijzen naar het Navo-dubbelbeleid opwegen tegen al deze overeenkomsten die wij aangegaan hebben langs een andere kant, maar die wij niet eerbiedigen?

Ik zou het ook nog moeten hebben over het feit dat kernwapens en -raketten doden zelfs vóór ze gebruikt worden. Dit gaat op voor alle bewapening maar nog zoveel meer voor het kernarsenaal wegens de zeer hoge kostprijs. Het geld dat wij aan kernwapens uitgeven onttrekken wij aan de derde en de vierde wereld. Verklaarde rector Clara niet in zijn openingsrede aan de Universiteit van Antwerpen dat de kosten, die wij in zes uur aan bewapening uitgeven, zouden volstaan om de slaapziekte uit de wereld te bannen? Is het niet zo dat de jaarbegroting van de Uno overeenkomt met de uitgaven voor vier dagen wetenschappelijk bewapeningsonderzoek?

Ik wil het ook hebben over het gevaar van kernwapens in vredetijd. De Amerikaanse kernwapens hebben — gelukkig maar — nu nog geen enkele Russische soldaat gedood, maar zij hebben — en dit is wel heel spijtig — wel tientallen Amerikaanse soldaten om het leven gebracht, verwoestingen in eigen land aangericht, in Europa en Amerika besmettingen veroorzaakt waardoor, naar het oordeel van ernstig te nemen artsen, bij honderden mensen kanker werd verwekt.

De Verenigde Staten wilden eerst alleen maar dertien ongelukken toegeven in de categorie *Broken Arrow*. In een in 1981 openbaar gemaakte documentatie van ongelukken tussen 1950 en 1980 gaf het Pentagon 32 soortgelijke ongevallen toe.

Het Stockholmse Vredesinstituut noemt een veelvoud van dit getal. Alleen reeds in 1976 zouden 91 ernstige ongevallen met Amerikaanse atoomwapens zijn gebeurd. Volgens dezelfde bron gebeurde er in die periode 22 ongevallen met kernwapens in Rusland, 8 met Britse en 4 met Franse kernwapens. Ik zou hier verschillende voorbeelden van ongevallen ook in Europa, kunnen opsommen.

Daniël Herzberg, de vroegere deskundige voor veiligheidskwesties in het Pentagon, heeft in het voorjaar 1981 onthuld dat drie Amerikaanse presidenten, Eisenhower, Kennedy en Johnson, beperkte volmachten aan Amerikaanse opperbevelhebbers in Europa en in de *Pacific* hebben overgedragen. De generaals zouden naar eigen inzicht over het gebruik van kernwapens beslissen ingeval de president wegens een politieke crisis of door ziekte, in zijn beslissingen zou gehinderd zijn. Deze machtiging zou volgens Herzberg aan de commandanten van kleinere legerenheden verder zijn gedelegeerd. Vooral het neutronenwapen zou vroegtijdig moeten worden ingeschakeld. Daarom zou onder bepaalde omstandigheden reeds een overste moeten kunnen beslissen. Ik haal hier letterlijk aan wat hij heeft geschreven: « Zo deze machtiging naar beneden toe niet zou bestaan, zou het wapen nutteloos zijn. » Ik geef dit even ter overweging.

Ik zou het onder meer nog moeten hebben over de nadelige invloed van de bewapeningswedloop op de economie. Eén voorbeeld slechts: Marion Anderson, directeur van de Amerikaanse *Employment Research Associates of Lansing*, heeft berekend dat elke verhoging van het Amerikaanse defensiebudget met 1 miljard dollar het land 10 000 industriële arbeidsplaatsen kost. Indien hetzelfde geld naar onderwijs en opvoeding zou gaan, zou dit miljard dollar 62 000 banen opleveren, in de gezondheidszorg zou dit 48 000 jobs bezorgen, tegenover 14 000 in de raketentechnologie. Stevenen wij inderdaad regelrecht af op een oorlogseconomie?

Ik zou het ook moeten hebben over de verspilling van grondstoffen. Het Amerikaans leger gebruikt bijvoorbeeld, in vredetijd meer aardolie dan heel Afrika bij elkaar. Een belangrijke drijfveer van de militarisering van de derde wereld ligt in het feit dat de grootmachten zelf niet of niet meer over de grondstoffen voor militaire doeleinden beschikken. In 1976 was Amerika voor 23 belangrijke industriële grondstoffen afhankelijk van de landen van de derde wereld en voor 12 grondstoffen daarvan bedraagt die afhankelijkheid reeds 80 pct., volgens het Uno-verslag van de algemene vergadering van oktober 1981.

Ik zou het bovendien nog willen hebben over één van de belangrijkste problemen, namelijk de omschakeling van de wapentechnologie, de wapenindustrie en het militair wetenschappelijk onderzoek naar vredesopdrachten. David Krieger zegt in zijn *Dual Purpose Technologies* dat deze omschakeling onvermoede perspectieven opent in burgerlijke sectoren, zoals voedselproductie, wereld-, energieproblemen, gezondheidszorg, onderwijs, meteorologie, communicatiesystemen, urbanisatie, oceanisch onderzoek, mijnbouw, landbouw, transport enzovoort. Op dit gebied deed de Rio-stichting in Rotterdam heel goed werk. De Verenigde Naties geven in hun verslag van 1982, stuk A/36/356, vijf bladzijden suggesties voor omschakeling van de oorlogs- naar de vredesindustrie.

Ik zou het onder meer moeten hebben over de voortdurende verdachtmaking en het systematisch scheppen van wantrouwen van de ene partij tegenover de andere. Ik denk hierbij terug aan het ontgoochelende gesprek met de afvaardiging van de Opperste Sovjet, maar tegelijkertijd aan de opruiende taal van de zijde van de Amerikaanse regering. Het bestaande wantrouwen leidt tot agressiviteit. Men voelde die groeien tijdens het onderhoud met de Opperste Sovjet. Een gewone vraag werd al vlug als agressie gevoeld.

Hierbij zou ik willen verwijzen naar de woorden van Piet Dankert, die opkomt tegen Reagans confrontatiepolitiek met de Sovjetunie, terwijl, zo zegt hij, «voor de meeste Europeanen een dergelijke benadering even onaanvaardbaar als gevaarlijk is».

Vanzelfsprekend willen wij, Belgen, ook de SS-20 weg. Wij willen een kernvrij Europa.

Ik zou het hier moeten hebben over het wapen dat nog doodt, lang nadat het gevallen is, over de kinderen die nog moeten geboren worden en al ten dode opgeschreven zijn, over het menselijk leed, over de kans op een gedeeltelijke of een totale vernietiging van de mensheid.

Tot slot wil ik echter enkele woorden aanhalen uitgesproken door Paus Johannes-Paulus II bij zijn bezoek aan Hiroshima op 25 februari 1981:

«De voortdurende oorlogsvoorbereidingen, de produktie van steeds talrijker, steeds krachtiger en geraffineerder wapens tonen aan, dat men klaar wil zijn voor de oorlog. En klaar zijn betekent, in staat zijn om hem uit te lokken. Het betekent ook, het risico aangaan dat ooit, ergens, op de een of andere manier, iemand het verschrikkelijke mechanisme van algemene vernietiging op gang brengt.»

Laten wij samen kiezen voor het leven en de moed hebben om een eenzijdige stap te zetten naar tweezijdige ontwapening. Dat is waarschijnlijk de enige kans om de muur van het wantrouwen te doorbreken.

Mijnheer de minister, in de Kamer eindigde u uw uiteenzetting met de woorden: «Ik hoop dat wij nooit zullen moeten zeggen: *Das haben wir nicht gewollt.*»

Ik heb grote vrees dat wij daaraan zullen moeten toevoegen als wij een conflict overleven: *Aber das haben wir gemacht.* (Applaus op de banken van Ecolo-Agalev, de socialistische banken en de banken van de Volksunie.)

M. le Président. — La parole est à Mme Jortay.

Mme Jortay-Lemaire. — Monsieur le Président, monsieur le ministre, mes deux collègues ont déjà exprimé la position de notre mouvement. Mon intervention ne sera donc que ponctuelle, le temps de vous raconter une histoire qui n'est pas de la science-fiction.

Aujourd'hui, aux Etats-Unis, 895 millions de dollars, entre autres, sont consacrés à la mise au point d'une arme défensive: la bombe aux rayons laser, laquelle permettrait de détruire les missiles ennemis dans l'espace.

Le procédé est simple: un satellite en orbite détecte les missiles et donne l'alarme à la base la plus proche qui transmet l'ordre de lancement de la bombe, propulsée par l'énergie nucléaire bien plus rapide que les missiles et qui, une fois dans l'espace, projette ces rayons sur les missiles ennemis qu'ils pulvérisent.

Une seule de ces bombes est à même d'anéantir la flotte thermo-nucléaire d'une superpuissance.

La bombe au laser en phase de construction a été imaginée par l'équipe du laboratoire de recherches militaires Lawrence Livermore, en Californie, créé par Edward Teller, inventeur de la bombe H.

Un des chercheurs, Georges Chapline, physicien, prétend qu'une rencontre nucléaire de ce genre ne causera aucun dommage aux populations ni aux cités, les rayons émis étant d'une longueur d'ondes extrêmement courte et devant être immédiatement absorbés par l'atmosphère terrestre.

Et un autre chercheur de souligner que ce procédé est bien moins coûteux, à peine 2 millions de dollars, d'autant plus qu'il est capable d'anéantir des missiles d'une valeur de mille milliards de dollars. Voilà bien un argument américain: «Money!». Et le scoop final de ce programme défensif est la destruction de toutes les armes offensives, les missiles, dont on parle tant, et l'adoption unique des seules armes défensives pour les alliés, l'approche offensive rendant trop instable la situation internationale.

Voici donc Reagan jouant le rôle de Goldorak, le grand justicier capable de contrôler toute attaque avec sa superarme défensive, ce qui

lui donnerait ainsi l'hégémonie et la possibilité de répondre partout la bonne parole de l'évangile américain.

Mais qu'advient-il si, à son tour, l'Union soviétique entre en possession d'un système défensif similaire? Rien n'aura changé et l'escalade continuera.

Lorsqu'on questionne Edward Teller, l'inventeur de la bombe H, sur l'évolution de ses travaux, il reste très discret et avoue que l'arme défensive n'est pas encore au point et constitue seulement une partie de la défense; il faut, dit-il, développer deux types de défense, l'une active et l'autre civile. Cela entraînerait un progrès, dit-il; alors qu'une guerre nucléaire engendrerait la mort de 95 p.c. de la population, la défense civile réduirait les pertes au chiffre «raisonnable» de 10 p.c.: par exemple 4 millions pour la France, 1 million pour la Belgique ... une paille!

Mais tous les scientifiques américains ne raisonnent pas de la sorte; les plus conscients d'entre eux sont intimement convaincus que l'unique solution serait de négocier avec l'URSS; ceux-là même qui après Hiroshima ont dit «plus jamais», pensent ainsi.

Ceux qui disent et répètent «jamais plus», voient chaque jour leur nombre augmenter. Jusqu'à présent, si leur voix s'est fait entendre, elle n'a pu empêcher le déploiement des missiles et il fallait s'y attendre. Si les idées ont des jambes, comme disait Churchill, et se répandent vite, leur réalisation n'est pas si facile. Il nous faut de la patience et attendre que le blé lève. La solution est là: le dialogue, la concertation, faire tomber la peur qui tenaille Russes et Américains et négocier afin de trouver des garanties de respect du contrat.

J'imagine un comité de prévention de guerre nucléaire composé de membres des superpuissances et qui aurait à lui seul le contrôle de la paix dans le monde.

Est-ce un rêve?

On peut se demander en tenant compte de ces recherches, de cette nouvelle stratégie de défense, des armes sophistiquées dont on ne parle pas assez, à quoi peut correspondre le déploiement des missiles? Stratégie psychologique afin d'entretenir un climat d'angoisse et d'insécurité chez l'adversaire? Stratégie politique destinée à maintenir les populations sur le qui-vive et à créer un besoin de protection? Stratégie économique qui trouve dans la fabrication d'armements des revenus considérables?

Mais je ne rêve pas; c'est bien cela la réalité. La réalité du piège qui veut nous faire croire que notre devoir n'est pas de s'opposer à la guerre, que le courage, c'est de considérer la menace soviétique et, dans un sentiment de peur, d'organiser la défense.

Je suis de ceux qui croient que le devoir c'est de ne pas garder qu'un seul œil ouvert, que le devoir c'est de se servir de son intelligence pour considérer dans un esprit critique les conditionnements des uns et des autres, de l'Est et de l'Ouest.

Du côté russe, le régime est totalitaire et impose sa volonté aux citoyens; du côté américain, le conditionnement existe tout aussi dangereux. D'un côté, l'homme est prisonnier de son idéologie et de l'autre, prisonnier de son style de vie.

Je crois aussi que le courage, c'est d'aller vers celui qu'on ne connaît pas ou que l'on connaît mal. Se rencontrer pour découvrir que chaque morale et chaque vision du monde, bien que différentes, ne sont qu'un des multiples reflets de la même réalité.

C'est à partir de cette conviction qu'on peut élaborer une stratégie qui dépasse le constat que la dissuasion par le surarmement est une vaine illusion et qu'il ne suffit pas de désarmer.

Il faut être lucide et casser le jeu des deux grandes puissances. Et nous sommes là, Européens, ni Russes, ni Américains, qui devons nous unir pour jouer le rôle du troisième partenaire: le conciliateur. L'échec d'Athènes doit nous servir de leçon; l'Europe doit se construire en rassemblant ses forces morales, intellectuelles, culturelles et sociales, pour constituer un pouvoir économique capable de négocier sur un pied d'égalité avec les deux Grands.

C'est en créant des liens d'interdépendance avec l'Union soviétique, des liens culturels, scientifiques et économiques, au même titre que ceux que nous entretenons avec les Etats-Unis, que nous utiliserons au mieux notre énergie pour construire la paix. Ce sont ces liens qui constitueront notre défense et garantiront la sécurité de tous. (Applaudissements sur les bancs Ecolo-Agalev et sur divers autres bancs.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Bremaeker.

De heer De Bremaeker. — Mijnheer de Voorzitter, heren ministers, dames en heren collega's, het heeft geen zin, gezien het gevorderde uur,

de tot dusver aangehaalde argumenten van de vorige sprekers nog eens te herhalen in verband met het niet plaatsen en/of vervoeren van raketten met kernkoppen op ons grondgebied.

De steun die onze fractie verleent aan verschillende wetsvoorstellen dienaangaande is ook ingegeven door onze bezorgdheid om niet als toekomstig slagveld te dienen bij een eventuele oorlog met nucleaire wapens. Wij lopen immers plaatselijk het risico als het ware tussen hamer en aambeeld terecht te komen in het kader van de Oost-West-tegenstelling. Ik laat hierbij volledig in het midden welke natie als hamer en welke natie als aambeeld zou kunnen fungeren.

Feit is en blijft dat het plaatsen en/of vervoeren van kernwapens op ons grondgebied onze natie blootstelt aan aanvallen met nucleaire wapens. Anders gezegd lopen wij het risico dat een beperkte oorlog met nucleaire wapens op ons grondgebied kan worden uitgevochten zonder dat de veiligheid van de Verenigde Staten en van de Sovjetunie rechtstreeks in het gedrang komen. Er zal mij worden geantwoord dat in het kader van het Nato-verdrag een dergelijke mogelijkheid is uitgesloten, vermits de Verenigde Staten onmiddellijk en voor honderd procent in de strijd zouden betrokken geraken. Het is nu juist hierover dat wij de onzekerheid verkeren. De lectuur van het Nato-pact beklemt toont de vrij dubbelzinnige toestand waarin de Verenigde Staten verkeren wat betreft hun deelneming aan de Nato.

Ter illustratie halen wij enkele teksten aan uit het verslag uitgebracht namens de commissie voor de Buitenlandse Zaken en de Buitenlandse Handel door de heer Scheyven in verband met het wetsontwerp houdende goedkeuring van het Noordatlantisch verdrag ondertekend op 4 april 1949 te Washington.

Ik verwijs naar het stuk nummer 403 van de Kamer van volksvertegenwoordigers van 19 april 1949. Ik citeer: «Tijdens de besprekingen die de ondertekening van het verdrag voorafgingen, trad het Amerikaans bestuur — men bedoelt hiermede de regering — «herhaaldelijk in betrekking met de Amerikaanse Senaat, want onder het publiek evenals in de parlementaire kringen der Verenigde Staten zag men met een zekere bezorgdheid dat de Verenigde Staten door een verdrag de verbintenis zouden aangaan automatisch de oorlog te verklaren, terwijl de Amerikaanse Grondwet dat recht aan het Congres alleen toekent.

De publieke opinie werd gerustgesteld op 14 februari 1949 door de verklaringen die in de Senaat werden afgelegd door de heren Connally en Vandenberg die verzekerden dat het verdrag geen enkele wettelijke of zedelijke verplichting bevat waardoor de Verenigde Staten automatisch in de oorlog zouden betrokken worden.»

«De heer James Reston» — ook dat staat in het stuk van de Kamer — «schreef op 17 februari en 13 maart 1949 in de *New York Times*: Het ware dilemma was: hoe moest men de grondwetsbeschikking volgens welke alleen het Congres de oorlog mag verklaren, overeenbrengen met de noodzaak om spoedig en op doeltreffende wijze tegen iedere aanval tussenbeide te komen? Indien het verdrag de Verenigde Staten moest verplichten in een defensieve oorlog te treden tegen iedere aanval in West-Europa zou het niet grondwettig zijn; indien het een dergelijke verbintenis niet verzekerde, wordt het overbodig.»

Volgens deze journalist schijnt men bij het opstellen van artikel 5 zeker rekening te hebben gehouden met alle betrokken belangen.

De rechten van het Amerikaanse Congres zijn gevrijwaard, vermits wordt bepaald dat in geval van een gewapende aanval iedere partij «de aldus aangevallen partij of partijen zal bijstaan door terstond, individueel en in samenwerking met de andere partijen, op te treden op de wijze die zij nodig oordeelt, met inbegrip van het gebruik van gewapende macht, om de veiligheid van het Noordatlantisch gebied te herstellen en te handhaven». Er bestaat dus een zeker automatisme voor de actie, maar een keuze voor de middelen.

Alinea 1 van artikel 11 van het Nato-verdrag bevestigt nogmaals dat deze bepalingen «door de partijen zullen ten uitvoer gelegd worden overeenkomstig naar onderscheiden grondwettelijke procedures». Dit betekent dus dat het recht van het Parlement om te weigeren wordt ingebouwd.

De tekst van artikel 5 is verder nauwkeurig genoeg om de eventuele aanval af te schrikken en om aan de Europese Staten een zeker vertrouwen in te boezemen in de onmiddellijke hulpverlening van de Verenigde Staten. Dit artikel bepaalt immers met de meeste duidelijkheid dat «een gewapende aanval tegen één of meer partners van haar in Europa of in Noord-Amerika als een aanval tegen haar allen zal worden beschouwd.» Dit betekent dus — om het even ongenueanceerd in zwart/wit uit te drukken — dat een aanval op een Nato-land niet automatisch tot gevolg heeft dat de Verenigde Staten in oorlog treden.

Wij verduidelijken. Een gewapende aanval tegen één of verscheidene Nato-partners in Europa of Noord-Amerika wordt wel als een aanval tegen allen beschouwd. Er is echter de verklaring van de Amerikaanse senatoren Connally en Vandenberg, afgelegd in de Amerikaanse Senaat, die verzekerden dat het verdrag geen enkele wettelijke of zedelijke verplichting bevat waardoor de Verenigde Staten automatisch in de oorlog zouden worden betrokken.

Artikel 5 van het Nato-verdrag daarentegen verklaart dat in geval van gewapende aanval iedere partij «de aldus aangevallen partij zal bijstaan... door terstond, individueel en in samenwerking met de andere partijen, op te treden op de wijze die zij nodig oordeelt, met inbegrip» — maar niet noodzakelijk —, «van het gebruik van gewapende macht».

Paragraaf 1 van artikel 11 van het Noordatlantisch verdrag verklaart evenwel dat «de bepalingen daarvan door de partijen zullen worden ten uitvoer gelegd overeenkomstig naar grondwettelijke procedures» en dus mits het Amerikaanse Parlement dit goedkeurt.

Dit wil dus zeggen dat iedere aanval, bijvoorbeeld van de Sovjetunie, op ons territorium ingevolge ons nucleair wapenarsenaal tot gevolg heeft dat, ten eerste, deze aanval ook als een aanval op de Verenigde Staten wordt beschouwd, maar dat, ten tweede, deze aanval niet hoeft te worden beantwoord door een aanval van de Verenigde Staten op de Sovjetunie. Met andere woorden, het slagveld kan worden begrensd tot West-Europa, eventueel tot België, ingevolge ons nucleair wapenarsenaal.

Ik daag de woordvoerders van de regering uit deze zienswijze in de Navo te weerleggen. (*Applaus op de socialistische banken.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de minister van Buitenlandse Betrekkingen.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, in de eerste plaats dank ik de rapporteurs, mevrouw Hanquet en de heer Humblet, de ene voor haar schriftelijk verslag en de andere voor zijn mondeling verslag. Aanleiding tot dit debat is de behandeling van een wetsvoorstel van mevrouw Van Puymbroeck en van drie resoluties respectievelijk van de heer Vercaigne, mevrouw Maes en de heer Wyninckx.

Ik zal vanzelfsprekend op dit uur niet ingaan op alle kwesties die hier werden behandeld. Ik zal proberen de naar mijn oordeel voornaamste problemen te behandelen. Voor de andere punten verwijs ik naar het antwoord dat ik in de Kamer heb gegeven of naar overmorgen wanneer wij de begroting van Buitenlandse Zaken zullen behandelen.

Ik dank de heer Wyninckx omdat hij in het begin van zijn uiteenzetting gepleit heeft voor een rustig en verdraagzaam debat.

Men kan — ik heb dat ook in de Kamer van volksvertegenwoordigers gezegd — inzake de verdediging van ons land en van het Westen van mening verschillen over de te volgen methode. Wij streven echter allen de vrede na. Het is niet omdat men een verschillende opvatting heeft over de methodes en over de middelen dat men aan geestelijke of politieke terreur moet doen, haat moet zaaien of chantage plegen.

Het gaat tenslotte om ons leven in vrede en vrijheid. Ik veronderstel dat het voor de meesten onder ons niet alleen om vrede, maar om vrede in vrijheid gaat. Het probleem is des te prangender omdat — zulks werd hier in dit debat niet opgemerkt en ik zeg het zelf ook niet graag — blijkbaar de grootste volkerenorganisatie die in de naoorlogse periode werd opgericht voor de tweede maal in de geschiedenis opnieuw niet bij machte is om de vrede in de wereld te bewaren en een internationale rechtsorde te creëren die voorgoed de oorlog uitsluit.

Ik wil mij dus zoveel mogelijk beperken tot wat verband houdt met de voorstellen van resolutie en de voorstellen van wet in het kader van het Navo-dubbelbesluit.

Alvorens op bepaalde problemen dieper in te gaan, wil ik nog even terugkomen op wat de heer Humblet heeft gezegd in verband met de keuze van de eventuele implantatieplaats voor halfange-afstands-raketten in ons land, met name Florennes. Hoewel ik dit ook ongaarne doe, moet ik met kracht zeggen dat het helemaal geen communautair probleem is geweest. Aan Vlaamse zijde waren er integendeel mensen die ze in hun provincie hadden gewild omwille van de economische voordelen die met een dergelijke eventuele implantatie gepaard gaan. Militairen, en niet alleen Belgen, hebben twee keer een grote studie ondernomen en zijn tot de conclusie gekomen dat Florennes — ook omwille van de nabijheid van een vliegveld — de beste keuze was. De keuze van de regering werd dus door een wetenschappelijke studie bepaald. Vanzelfsprekend gaan de economische voordelen naar die strek.

Het rapport van de wereldgezondheidsorganisatie waarover hier werd gesproken heb ik noch gezien noch gelezen. Men kan de regering dus niet verwijten dat dit rapport niet bekend werd gemaakt of niet zou zijn gepubliceerd. De Belgische regering heeft wel bij monde van de minister van Buitenlandse Betrekkingen vorig jaar in de Uno voorstellen gedaan tot uitsluiting en tot bestrijding van chemische, biologische en toxische wapens.

De heer Gramme, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

Het Belgische voorstel wordt op het ogenblik behandeld in een Uno-commissie en ook in Genève, waar de ontwapeningscommissie van de Uno permanent vergadert. Dat typisch Belgische voorstel wordt daar besproken, ook al is het in België minder bekend. Ik wilde dat ook bij deze gelegenheid even in herinnering brengen.

Ik zal nu ingaan op de vraag gesteld door de heer Lagasse, waar ook de heer Geldolf over handelde, inzake de juridische grondslag of de constitutionele rechtvaardiging van de houding door de regering aangenomen.

De Eerste minister heeft daarop geantwoord in de Kamer. Ik sta vanzelfsprekend volledig achter de thesise die hij daar zeer overtuigend heeft ontwikkeld. Ik herhaal kort waarop wij steunen.

Je m'adresse plus particulièrement à M. Lagasse qui m'a posé une question à ce sujet.

Selon la doctrine exposée par l'auteur bien connu, M. Dor, dans ses *Notes de droit public*, tome I, page 139, « les fonctions essentielles de l'Etat, c'est-à-dire celles qui sont spécifiquement de nature étatique sont au nombre de trois :

1. Le maintien de l'intégrité du territoire et de l'indépendance nationale, c'est-à-dire l'armée et les relations extérieures;
2. La défense de l'ordre à l'intérieur, c'est-à-dire la police;
3. L'administration de la justice.

Le caractère étatique de la défense nationale ressort à l'évidence du fait que celle-ci est confiée au chef de l'exécutif.

L'action de l'exécutif, en matière militaire, se manifeste de diverses façons.

Aux termes de l'article 80 de la Constitution, le Roi ne prend possession du trône qu'après avoir prêté, devant les Chambres réunies, un serment qui comporte l'engagement par lui « de maintenir l'indépendance nationale et l'intégrité du territoire.

L'article 68 de la Constitution confère au Roi le commandement de l'ensemble des forces de terre et de mer. A l'époque, seules ces deux forces existaient.

Le Roi, étant investi du pouvoir exécutif par l'article 29, on ne concevrait point qu'il fût privé du commandement des forces militaires qui sont précisément l'instrument dont la puissance exécutive doit se servir pour faire régner la sécurité extérieure. »

Comme le rappelle M. le professeur Mast auquel il a déjà été fait référence à cette tribune, je cite : « Zoals reeds werd betoogd, werkt de term uitvoerende macht misleidend omdat de bevoegdheid van het orgaan waaraan die macht in de Staat is opgedragen, niet beperkt kan zijn tot de loutere uitvoering van de wet.

Als hoofd van het bestuur van het Rijk is de Koning, onder de verantwoordelijkheid van zijn ministers, die zelf aan het Parlement verantwoording zijn verschuldigd, belast niet enkel met de uitvoering van de wetten, maar ook, en wel in de eerste plaats, met het algemeen beleid van 's lands belangen en met het beheer van de gezamenlijke diensten van de Staat.

Het orgaan waaraan de uitvoerende macht is opgedragen, heeft ook de zorg voor de handhaving van de orde over het gehele grondgebied, orde zonder welke het algemeen beleid van 's lands belangen en het bestaan van het Rijk onmogelijk zijn.

Die fundamentele prerogatieven zijn door uitdrukkelijke grondwettelijke teksten bevestigd; door artikel 29, dat, zij het met andere woorden, aan de Koning de administratieve macht opdraagt, door artikel 66, dat hem het recht geeft om de ambtenaren bij het algemeen bestuur en bij de buitenlandse betrekkingen te benoemen en door artikel 68 dat Hem het bevel verleent over land- en zeemacht. »

Comme le souligne le professeur De Meyer que vous connaissez sans doute : « De regering staat uiteindelijk ook in voor het handhaven van

de uitwendige veiligheid van de Staat en voor het onderhouden van de buitenlandse betrekkingen. Deze militaire en diplomatieke functie is steeds een zeer belangrijk onderdeel van haar taak geweest. Zij wordt in de Belgische Grondwet door artikel 68 uitdrukkelijk aan de Koning opgedragen onder voorbehoud van een zeker toezicht van het Parlement. De Koning voert, volgens dat artikel, het bevel over land- en zeemacht, verklaart de oorlog, sluit de vredes-, verbonds- en handelsverdragen en geeft daarvan kennis aan de Kamers zodra het belang en de veiligheid van de Staat het toelaten onder toevoeging van de passende mededelingen. »

De heer Leemans treedt opnieuw als voorzitter op

« Voorts is bepaald dat de handelsverdragen en de verdragen die de Staat zouden kunnen bezwaren of Belgen persoonlijk zouden kunnen binden, eerst gevolg hebben nadat zij de instemming van de Kamers hebben verkregen; dat geen afstand, geen ruiling, geen toevoeging van grondgebied kan plaatshebben dan krachtens de wet, en dat, in geen geval, de geheime artikelen van een verdrag de openbare artikelen kunnen tenietdoen. »

Certes, si le soin de la défense nationale et des relations extérieures appartient au gouvernement, il ne faudrait pas en déduire que toute intervention du Parlement serait exclue en ces matières.

De ce que je viens de dire, nous pouvons conclure que la défense nationale comme les relations extérieures sont un fait gouvernemental; qu'il appartient au gouvernement, et à lui seul, de décider en ces matières, sous la double réserve du contrôle du Parlement, d'une part, et du respect des attributions spéciales dévolues aux Chambres en matière militaire, d'autre part.

Je cite quelques textes.

« Le mode de recrutement de l'armée est déterminé par la loi. Elle règle également l'avancement, les droits et les obligations des militaires. » C'est l'article 118 de la Constitution.

« Le contingent de l'armée est voté annuellement. La loi qui le fixe n'a de force que pour un an, si elle n'est renouvelée. » C'est l'article 119.

« Aucun troupe étrangère ne peut être admise au service de l'Etat, occuper ou traverser le territoire qu'en vertu d'une loi. » C'est l'article 121.

L'article 124, quant à lui, stipule que « les militaires ne peuvent être privés de leurs grades, honneurs et pensions que de la manière prévue par la loi ».

La loi du 11 avril 1962 peut-elle servir de fondement légal à la décision du gouvernement d'autoriser au profit de troupes de l'Alliance, l'installation en Belgique de rampes de lancement, d'armes nucléaires ou, au contraire, pareille décision appartient-elle au Parlement ?

La loi du 11 avril 1962 dispose : « Les troupes des Etats liés à la Belgique par le traité de l'Atlantique Nord peuvent traverser le territoire national ou y être stationnées dans les limites et conditions fixées pour chaque cas dans des accords d'exécution à conclure avec les gouvernements intéressés. »

Quelle est l'économie générale de cette loi ? Quatre idées maîtresses sont à retenir.

Ce n'est pas le Parlement qui autorise dans chaque cas d'application, les troupes liées à la Belgique par le traité de l'Atlantique Nord de pouvoir traverser le territoire national ou d'y stationner, mais bien le gouvernement qui agit dans le cadre d'accords d'exécution non soumis à l'approbation des Chambres.

L'autorisation donnée ne peut être générale; il faut un accord pour chaque cas particulier.

L'autorisation donnée ne peut être illimitée, ni pure ni simple. Chaque accord doit fixer, pour chaque cas particulier, les limites et les conditions auxquelles l'autorisation sera subordonnée.

Enfin — et ceci mérite d'être souligné —, la loi du 11 avril 1962 ne donne aucun blanc-seing au gouvernement. Pour chaque accord donné, le gouvernement reste responsable devant les Chambres, dans le cadre du jeu normal du contrôle parlementaire.

Quelle interprétation convient-il de donner à la loi du 11 avril 1962 ? Est-elle sujette à interprétation ?

La loi du 11 avril 1962 n'interdit pas *expressis verbis* au gouvernement d'autoriser, au profit de troupes étrangères liées à la Belgique par le traité de l'Atlantique Nord, l'installation de rampes de lancement d'armes nucléaires. Le texte de la loi étant clair sur ce point, il ne peut souffrir

d'interprétation. Je cite: « Quand une loi est claire, il ne faut point en éluder la lettre sous prétexte d'en pénétrer l'esprit. » C'est l'article 7 du titre V du projet du livre préliminaire du Code civil, qui disposait: « Il n'est pas permis de distinguer lorsque la loi ne distingue pas. »

« S'écarter du texte certain de la loi pour s'en tenir à son esprit, qui peut être douteux, écrivent Baudry et Houques, c'est faire prévaloir sur ce qui est, ce qui peut être, présumer que le législateur n'a pas su fidèlement traduire sa pensée et risquer de substituer à sa volonté celle de l'interprète. »

Voilà en ce qui concerne la thèse générale défendue par le gouvernement.

De heer Geldolf. — Wat doet u met de tekst van professor Mast? Het is een heel andere dan de uwe die ik ter zake geciteerd heb.

De Voorzitter. — Gelieve niet te onderbreken, mijnheer Geldolf. U hebt nadien nog het recht om te repliceren.

M. Tindemans, ministre des Relations extérieures. — En ce qui concerne donc la loi du 11 avril 1962, je cite le professeur Jan De Meyer: « Met de duidelijke bewoordingen van de wet van 11 april 1962 is bezwaarlijk verenigbaar wat tijdens de bespreking ervan in de Senaat werd gezegd door de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken in verband met een amendement dat ertoe strekte de plaatsing van kernwapens met middellange of lange reikwijdte van het toepassingsgebied van de wet uit te sluiten, doch dat uiteindelijk werd ingetrokken. Niets in de door de Kamer van volksvertegenwoordigers en vervolgens ook door de Senaat aangenomen bepaling, staft zijn bewering dat zij de plaatsing van de in het amendement bedoelde wapens niet zou toelaten.

Evenmin geeft die bepaling gezag aan zijn verklaringen volgens welke de regering de plaatsing van bedoelde wapens niet zou toelaten zonder raadpleging of goedkeuring van het Parlement of van de bevoegde parlementcommissies, noch aan de instemming met die niet zeer samenhangende toezeggingen betuigd door één van de toenmalige fractieleiders. De betekenis van de wet van 11 april 1962 werd beter begrepen door de auteur van het amendement dat de verklaringen van de minister had uitgelokt. Hij legde de nadruk op het zeer ruime karakter van het wetsontwerp en wees erop dat het de deur opende voor akkoorden die, zoals hij het met de rapporteur van de commissie voor de Buitenlandse Zaken van de Senaat vaststelde, nadien konden worden gesloten zonder dat het Parlement daarbij nog diende te worden betrokken. Hij liet ook verstaan dat hij alleen maar wenste dat van de bedoelde akkoorden kennis zou worden gegeven aan de bevoegde commissie van de ene of de andere Kamer, dat hij wel inzag dat zijn amendement de regering kon beroven van een manoeuvreermogelijkheid die zij niet kon ontberen en dat hij veel eerder verlangde dat de Belgische regering zich zou inspannen opdat spoedig internationale overeenkomsten ter beperking van de kernbewapening zouden kunnen worden gesloten.

De heer Rolin citeert: « Une position semblable serait plus féconde que celle que j'avais envisagée tout d'abord dans mon amendement. »

Ik meen dat hiermee de stelling duidelijk is. Zij bevestigt helemaal wat de Eerste minister in de Kamer van volksvertegenwoordigers dienaangaande heeft verklaard.

Ik wil nu even terugkomen op het Navo-dubbelbesluit. Daarover werd hier vandaag herhaaldelijk gesproken. Ik heb hier de tekst van het hele dubbelbesluit zoals het destijds werd goedgekeurd mede door de Belgische regering. Het zou de moeite lonen het hier volledig voor te lezen, maar gezien het late uur zal ik dit niet doen. Ik behoud mij wel het recht voor er de volgende vrijdag eventueel lezing van te geven bij de bespreking van de begroting van Buitenlandse Zaken hier in de Senaat. Het zal voor vele senatoren verhelderend zijn te vernemen waartoe de Belgische regering in haar toenmalige samenstelling zich in december 1979 heeft verbonden.

Er werd hier herhaaldelijk gesproken over Helmut Schmidt. Ik heb veel waardering gehad voor zijn politieke activiteiten. Hij heeft in 1977 het eerst signaleerd dat er in Europa een onevenwicht aan het groeien was, dat uiterst gevaarlijk kon zijn en dat de geloofwaardigheid van de afradingsstrategie, *la stratégie de la dissuasion*, volkomen ongeloofbaar maakte, indien wij er niet op zouden reageren.

De heer Glinne heeft mijn aandacht erop gevestigd dat alles weloverwogen het niet eens Helmut Schmidt was die het eerst het groeiende onevenwicht onder de aandacht van de Navo-partners heeft gebracht, door de inplanting van de SS-20 ter vervanging van de SS-4 en 5, maar dat het de Britse Labourminister van Defensie Fred Mulley was. Hij

was tot voor kort voorzitter van de parlementaire assemblee van de Westeuropese Unie. Verschillende onder u zullen hem zeker kennen. In 1976 al vestigde hij namens zijn regering de aandacht van West-Europa op die ontwikkeling in Oost-Europa waardoor onze hele strategie ter voorkoming van een oorlog in gevaar was vermits tussen de strategische kernwapens en de conventionele wapens een nieuw wapen werd ontwikkeld in Oost-Europa, namelijk de SS-20-raketten, later gevolgd door de SS-21, SS-22 en SS-23.

Voor dit systeem van wapens, dat de Verenigde Staten niet kan bereiken en dat enkel op ons gericht is en ons kan bereiken, hebben wij geen antwoord, waardoor de geloofwaardigheid van de ontradringsstrategie op losse schroeven kwam te staan.

Helmut Schmidt werd hier al vaak geciteerd en ik meen dat ook ik mijn waardering voor deze staatsman heb uitgesproken. In zekere zin is het echter ingevolge de actie van Schmidt dat wij nu voor dit probleem staan.

Ik maak hem geen verwijten want hij is trouw gebleven aan zijn opvattingen en hij is zeer moedig geweest in het laatste debat in de Bundestag, ook al betreurt ik dat hij gemeend heeft bij die gelegenheid de Verenigde Staten nog eens te moeten aanvallen. Vermoedelijk is dit gebeurd om een rechtvaardiging te vinden voor zijn onthouding bij de stemming, anders zou hij zich voor de zware vraag geplaatst hebben gezien met de meerderheid te moeten stemmen.

Aan al degenen die hier gepleit hebben voor de vrede, doe ik opmerken dat die strategie van ontrading waarbij een soepel antwoord aanvaard wordt, erop gericht is dat nooit kernwapens worden gebruikt. Het is de strategie die een mogelijke aanval er moet van overtuigen dat indien hij kernwapens gebruikt, hij dit niet straffeloos kan doen maar zelf zwaar getroffen zou worden, zodat niemand in de verleiding zou komen, wat in het verleden het geval was, een oorlog te beginnen denkende hem te kunnen winnen. Deze strategie moet iedere kernoorlog onmogelijk maken. Dat is de bedoeling; dat is de hele inhoud van die strategie.

Daarom meent de Navo, vermits lange onderhandelingen tot nog toe tot niets hebben geleid, dat toch een antwoord moet worden gevonden op die uitdaging van de overzijde waar nu al ruim 360 dergelijke middellange-afstandsraketten zijn geplaatst.

Het is wel eigenaardig dat Bresjnev bij leven wel driemaal gezegd heeft dat het evenwicht bereikt was: een eerste maal, toen zijn land zowat 100 raketten had opgesteld, een tweede maal, toen ze er ruim 140 hadden en een derde maal, iets later. Ondertussen gaat men daar echter verder met inplanten en het aantal te verhogen. Wij vragen ons af waarom, want aan onze zijde is er nog altijd geen antwoord voor dit type wapen.

Men sprak over onderhandelingen. Eerst weigerde de Sovjetunie te onderhandelen toen Helmut Schmidt de zaak voor het eerst aanhangig maakte, zoals ook de Verenigde Staten zeer weigerachtig stonden tegenover een ontplooiing aan westelijke zijde. Ook dit vergeet men. Niet de Verenigde Staten hebben aangedrongen want zij hadden pas een akkoord gesloten met de Sovjetunie in verband met strategische kernwapens, eerst Salt I en later Salt II.

De Verenigde Staten voelden zich veilig door dit akkoord en waren veel minder geneigd om zich in Europa te verbinden voor een conflict dat toch enkel maar op Europese bodem kon worden uitgevochten gelet op de actieradius van die middellange-afstandsraketten. Uiteindelijk hebben de bondgenoten van de Navo de Amerikanen kunnen overtuigen. De West-Europeanen vroegen eerst onderhandelingen aan te vatten en niet onmiddellijk te ontplooiën. Toen weigerde de Sovjetunie te onderhandelen. Dit heeft geduurd tot Helmut Schmidt in juni 1980 naar Moskou is gegaan en Bresjnev heeft kunnen overtuigen preliminaire onderhandelingen te beginnen. Dit is dan pas in het najaar 1980 gebeurd. Sindsdien onderhandelt men te Genève.

Degenen die beweren dat er niets of niet ernstig werd onderhandeld zeggen de waarheid niet. Er is wel degelijk onderhandeld. Het is zelfs de jongste dagen doorgedrongen dat de onderhandelingen in zekere zin vóór de sovjetonderhandelaars Genève verlaten hebben, niet afgebroken werden. De uitdrukking die Kvitsinski heeft gebruikt, was *discontinuation*, niet een breuk. Hij had het over deze ronde van de onderhandelingen, hetgeen liet veronderstellen dat zij voor een volgende ronde konden terugkomen.

De verklaring van Andropov nadien was harder. Maar toch zijn de Amerikaanse onderhandelaars nu nog in Genève omdat er wellicht nog een kans bestaat dat de onderhandelingen aldaar, of elders, worden voortgezet.

Eén van de onderhandelaars zou hebben gezegd dat het altijd zo is bij grote moeilijke onderhandelingen: één derde van wat men moet beko-

men, bekomt men zeer spoedig; het tweede derde vraagt maanden zoniet jaren en het laatste derde wordt bereikt tijdens de laatste twintig minuten.

De sovjetonderhandelaars zijn weggegaan toen de laatste twintig minuten begonnen. Dat is zo jammer. Daarom moeten wij alles doen, en wij doen dat ook, niettegenstaande wat intussen is gebeurd, opdat de onderhandelingen zouden worden verder gezet.

Ik zal straks zeggen welke pogingen wij daarvoor op het ogenblik ondernemen.

Er wordt verder onderhandeld. Er zijn in Genève twee vredesconferenties aan de gang, die van Start betreffende de strategische kernwapens en de andere van de ontwapeningscommissie van de Uno. In Wenen ging het om de conventionele wapens, de MBFR.

In januari begint de Europese ontwapeningsconferentie in Stockholm, de voortzetting van de conferentie van Madrid en van Helsinki. Het resultaat dat in Madrid werd bereikt en dat in deze droevige tijd toch positief kan worden genoemd, behelst onder meer, dat werd overeengekomen een ontwapeningsconferentie te beginnen. De voorbereiding ervan vond plaats in november-december in Helsinki, met succes. In januari begint deze vredesconferentie. De bedoeling daarvan is echter niet te spreken over de problemen van de middellange-afstands-raketten of van conventionele wapens, wat in Genève of in Wenen gebeurt; de bedoeling is te komen tot *confidence building measures*, tot maatregelen die vertrouwen zouden scheppen.

Indien men zegt dat er een bewapeningswedloop is, vindt die wedstrijd zijn oorsprong niet in het feit dat er bewapend is, maar in het feit dat er politieke spanningen bestaan in de wereld. Indien men de politieke spanningen kon doen afnemen, zou automatisch de kans worden geschaapt voor ontwapening en wapenbeheersing. De conferentie die in januari in Stockholm begint, is bedoeld om tot politieke ontspanning te komen. Hierdoor zal op het gebied van bewapening kunnen worden teruggeschreefd en zal de bewapening kunnen worden beheerst. Dat is de stand van zaken op het ogenblik.

Wij blijven trouw aan de stelling die men toeschrijft aan Pierre Harmel. Ik heb hier vóór het reces, als antwoord op een interpellatie van de heer Wyninckx, de oorsprong van de zogenaamde Harmel-doctrine uiteengezet: vastberadenheid bij de verdediging, maar openheid in de dialoog en voor de onderhandelingen telkens als zich daartoe de kans voordoet.

Indien wij solidair met ons Navo-partners doen wat wij als verbintenissen hebben aangegaan in 1979, na een lange periode van onderhandelingen die tot niets hebben geleid, moeten wij nu de tweede helft van de Harmel-doctrine met overtuiging proberen toe te passen en alle mogelijkheden te baat nemen om de dialoog verder te zetten, te verbeteren en opnieuw aan te knopen indien hij is afgebroken. Daarvoor kunnen zeer veel initiatieven worden genomen op voorwaarde — dat is nu de delicate situatie waarvoor wij staan — dat wij twee klippen vermijden.

Ten eerste, dat wij niets zouden doen — er wordt soms voorgesteld te wachten op een initiatief van de Sovjetunie, maar dat zou een verkeerde houding zijn — en ten tweede, dat nagenoeg ieder minister van Buitenlandse Zaken of van Defensie van de Navo-Lid-Statens, vooral dan van de Europese Staten, eigen initiatieven zou ontwikkelen en terug naar Moskou zou gaan om succes te boeken, om in de gunst te staan van de publieke opinie.

Nu ook moeten de Navo-Lid-Statens en vooral de West-Europeanen gezamenlijk initiatieven ontwikkelen en zien hoe een dialoog kan worden begonnen met Oosteuropese landen, ook met de Sovjetunie en op welke wijze kan worden gepraat en hoe de problemen ter tafel kunnen worden gelegd om tot een eerbaar en goed aanvaardbaar compromis te komen.

Wij hebben veel gedaan van Belgische zijde. Neem mij niet kwalijk dat ik dat bij deze gelegenheid nog eens in herinnering breng.

Op 11 april van dit jaar was ik acht en een half uur samen met Gromyko in Moskou. Ik heb hem opnieuw ontmoet in Madrid op de Conferentie voor veiligheid en samenwerking in Europa. Daar maakten wij de afspraak dat wij elkaar in New York ter gelegenheid van de vergadering van de Uno zouden terugzien. Gromyko is echter niet naar New York gegaan maar met de sovjetambassade in Brussel is overeengekomen dat het nieuwe contact niet verloren is. Naar alle waarschijnlijkheid zal die ontmoeting in Brussel in februari van volgend jaar plaats hebben.

Ik ben twee weken geleden naar Hongarije geweest. Ik heb ter gelegenheid van de Uno-vergadering in New York tal van ministers van Buitenlandse Zaken van andere landen ontmoet, ook van Oosteuropese landen. Dit leidt tot verdere contacten. Ik bezoek nog deze maand Zweden en

Norwegen. Dat zijn zeer interessante contacten. Noorwegen is lid van de Navo, maar is geen lid van de Europese Gemeenschap. Zweden is een neutraal land waar op dit ogenblik de heer Palme, Eerste minister is.

In Stockholm zullen ook initiatieven aan bod komen. Daar bereiden wij ons zeer ernstig op voor.

Morgen, naar aanleiding van de bijeenkomst van de ministers van Buitenlandse Zaken van de Navo, zal reeds over nieuwe initiatieven worden gepraat. Ook daarop hebben wij ons ernstig voorbereid.

Ik wil in dat verband nog een woord zeggen over de Navo. Vóór de vakantie, mijnheer Wyninckx, ben ik getroffen geweest door uw moed en uw overtuiging toen u na mijn antwoord zei: « Maar ik ook ben voor de Navo ».

De heer Wyninckx. — Dat heb ik nu toch niet tegengesproken.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Dat beweer ik niet, maar ik ben geschrokken door de woorden van degene die mij hier onmiddellijk op de tribune is voorafgegaan, namelijk de heer De Bremaeker. Ik ga niet overdrijven, maar dit was haast een pleidooi om de Navo in een slecht daglicht te plaatsen. Ik wil er even aan herinneren hoe de Navo is ontstaan. In 1947 oordeelden Groot-Brittannië en Frankrijk het al nodig een nieuw bondgenootschap te sluiten. Dat was het zogenaamde verdrag van Duinkerken. De naoorlogse euforie was aan het verdwijnen.

In 1948 sloten de drie Beneluxlanden zich daarbij aan in het pact van Brussel. In dit pact tussen Groot-Brittannië, Frankrijk, België, Nederland en Luxemburg vroegen vooral ook de kleine landen pogingen te doen om de Verenigde Staten te betrekken bij dat pact omdat men zeer goed wist — de herinnering aan 1940 en 1945 lag nog vers in het geheugen — dat zonder bondgenoot overzee, West-Europa — in het bijzonder ons land — niet meer te verdedigen is met de moderne wapens. Lees nog eens de memoires van generaal de Gaulle en van degenen die over hem geschreven hebben.

Hij heeft in 1940 nog geprobeerd in Bretagne de Franse troepen te reorganiseren om tot een tegenaanval over te gaan. Dat is niet meer gelukt, die strook grond in het Westen is, wanneer wij worden aangevallen, niet diep genoeg om de troepen te reorganiseren voor een tegenaanval. Als wij geen bondgenoot hebben overzee, is het uitgesloten dat wij een verdedigende organiseren. Wij hebben dit tot onze schade en schande ondervonden. Vele mensenlevens zijn opgeofferd geweest om hier een landing mogelijk te maken voor de bevrijding van onze landen.

Ik voeg daaraan toe dat men gedurende lange tijd de geopolitiek verwaarloosd heeft. Deze wetenschap had op de duur een slechte naam. Maar nu is men weer volop bezig deze wetenschap te revaloriseren. Er is zojuist in Frankrijk door twee professoren een prachtig boek gepubliceerd over de geopolitiek. Wij zijn allen in onze scholen misvormd. In onze klaslokalen hing een kaart van Europa. Europa ging tot aan de Oeral. West-Europa leek het grootste gedeelte van de wereld.

Maar wanneer u het uit een andere gezichtshoek bekijkt, ziet u het reusachtige Euro-aziatische continent waarvan West-Europa een klein tipje vormt. Het is de kleine driehoek die bijna niet opvalt. Wij kunnen ons alleen niet verdedigen. Wij kunnen geen evenwicht tegenover de Sovjetunie, die tot Vladivostok gaat, bereiken wanneer wij geen bondgenoten hebben.

Daarom betreurt ik het, om zeer rationele motieven, dat zo gemakkelijk aan anti-« amerikanisme » wordt toegegeven in onze gewesten. Ik zeg niet dat dat land volmaakt is. Ons land is ook niet volmaakt. Wij houden ons ook graag bezig met problemen in het buitenland en wij slagen er niet altijd in onze eigen problemen op te lossen.

Maar er bestaat in de VS toch een fundamenteel democratisch gevoel en regime. Wij kunnen hun zeggen wat we verkeerd vinden en erop aandringen dat ze de zaken zouden veranderen. En men heeft ze moeten overtuigen in 1949 lid te worden van dat pact van Brussel wat dan uiteindelijk de Navo is geworden.

De Amerikaanse mentaliteit was zo dat zij zich niet konden of wilden binden in vredestijd, in politieke of militaire allianties. De Verenigde Staten zijn ontstaan uit mensen die Europa ontvlucht zijn om politieke, religieuze of economische redenen, die van dit ruziemakende, vechtende, oorlogvoerende en onverdraagzame Europa niet meer wilden weten.

Vandaar die fundamentele strekking in de Verenigde Staten zich niet te binden. Dat isolationisme, waarover men zo lang heeft gesproken, was een typisch kenmerk van de Verenigde Staten. Het heeft uiterst veel

moeite gekost de Verenigde Staten ervan te overtuigen lid te worden van de Navo.

Wijlen de heer Spaak, aan wie ik hiervoor hulde breng, heeft daarin een rol gespeeld. Democratische socialisten in heel West-Europa hebben daar ook een rol in gespeeld, mijnheer Wyninckx. Ik heb dit herhaald tijdens het grote debat in de Kamer van volksvertegenwoordigers dat plaatsvond in 1966, toen Frankrijk het hoofdkwartier van de Navo aan de deur zette en wij ons dienden uit te spreken of wij het in België zouden opvangen.

Toen is dat nog eens duidelijk gebleken. Het was dank zij senator Vandenberg, die hier geciteerd werd, dat een resolutie werd aanvaard in de Amerikaanse Senaat, toelatende dat de Verenigde Staten ook in vredetijd lid zouden mogen zijn van een politieke of een militaire alliantie. Het was pas toen die Vandenberg-resolutie was goedgekeurd dat de Verenigde Staten lid konden worden, gesteld dat zij de wil hebben om dat te doen. De toenmalige democratische Amerikaanse regering heeft dat gedaan. Zo is het verdrag van Washington in 1949 ondertekend kunnen worden.

Ik heb hier de tekst van het verdrag. Het is geen lange tekst. U weet het. Er zijn juist gesteld 14 artikelen. Ik was van plan het voor te lezen. Ik zal het echter niet doen. Het artikel 5 werd hier herhaaldelijk geciteerd. Met de Amerikaanse moeilijkheden werd rekening gehouden en ook met de onze. Bij ons is de Koning hoofd van het leger, verklaart oorlog of sluit vrede. Dus ook met onze grondwettelijke moeilijkheden moest men in dat verdrag rekening houden.

Ik ben blij dat hier een aantal dingen zijn gezegd door de heer Vercaigne maar ook door de heer De Bremeaeker. Met dit, en met al wat zij gezegd hebben, wordt juist bewezen dat de Navo geen supranationale organisatie is die zomaar haar wil kan opleggen, of waarbij de grootste of de sterkste dit kan doen. Dit zijn democratische Staten die hun akkoord moeten bevestigen en in geval van conflict moet ieder op zijn manier nagaan hoe zij maatregelen zullen nemen. Dat heeft de heer De Bremeaeker hier bijna als een verwijt in deze zaal gestuurd, terwijl het juist voor ons de vrijheid zou kunnen betekenen om eventueel nog te beslissen wat wij zouden doen.

Ik citeer de zin uit artikel 5:

« Les parties conviennent qu'une attaque armée contre l'une ou plusieurs d'entre elles, survenant en Europe ou en Amérique du Nord, sera considérée comme une attaque dirigée contre toutes les parties. En conséquence, elles conviennent que, si une telle attaque se produit, chacune d'elles, dans l'exercice du droit légitime de défense individuelle ou collective, reconnu par l'article 51 de la Charte des Nations Unies, assistera la partie ou les parties ainsi attaquées en prenant aussitôt individuellement, et d'accord avec les autres parties, telle action qu'elle jugera nécessaire, y compris l'emploi de la force armée pour rétablir et assurer la sécurité dans la région de l'Atlantique Nord. »

Ik beperk mij tot dit gedeelte.

Degenen die altijd spreken over de twee blokken in de wereld en die het pact van Warschau op gelijke voet stellen met de Nato, begaan onwetend of vrijwillig een reusachtige vergissing. De Nato is een vereniging van vrije, democratische landen, die in 1949 besloten hun vrijheid en onafhankelijkheid samen te verdedigen. Tot op het ogenblik zijn zij daarin geslaagd. Overal in andere continenten in de wereld zijn er oorlogen uitgebroken. In West-Europa kennen wij zoals hier reeds gezegd, sinds 38 jaar geen oorlog. Dit is in de geschiedenis van West-Europa nog nooit voorgekomen en is te danken aan die gemeenschappelijke verdedigingsorganisatie, waarin wij onze vrijheid bewaren.

Ik geef een voorbeeld. Toen Frankrijk onder generaal de Gaulle besliste uit de geïntegreerde militaire organisatie van de Nato te treden, heeft dat land dat gedaan. Zij hebben het militair hoofdkwartier aan de deur gezet. Denkt u dat het mogelijk zou zijn voor een Lid-Staat van het pact van Warschau het pact te verlaten en het hoofdkwartier of de troepen die zich daar bevinden, aan de deur te zetten? Indien u een ernstige vergelijking tussen de twee pacten wilt maken, zult u zien dat diegenen die de twee altijd op gelijke voet plaatsen, een zware vergissing begaan.

De Nato beveiligd sinds meer dan dertig jaar een vorm van civilisatie. Natuurlijk is geen enkele Lid-Staat volmaakt, dat weten wij allemaal. Met een weinig gezond verstand moet de conclusie over de vergelijking tussen de twee pacten echter vrij eenvoudig zijn.

De kleine landen kunnen vrij spreken in de Nato. De Amerikaanse staatssecretaris Schultz heeft vandaag gevraagd premier Martens en mij zelf te ontmoeten. Morgen zullen wij weer afzonderlijk met hem praten. Wij kunnen morgen tijdens de Nato-vergadering vrij spreken, kritiek

uitbrengen en voorstellen formuleren voor de komende maanden. Niemand controleert ons daar. Wij zijn er volkomen vrij.

De kleine landen spelen een rol in de Noordatlantische alliantie. U hebt allen mensenkennis, u bent allen lid van politieke en andere organisaties. U weet dus dat men slechts vertrouwen krijgt, wanneer men een houding heeft die vertrouwen inboezemt.

De kleine landen die zoals in december 1979 toen de Amerikanen nog onwillig waren, gevraagd hebben maatregelen te treffen op het gebied van de middellange-afstandsraketten, moeten na het bereikte akkoord zelf hun geloofwaardigheid bewijzen. Zij moeten tonen dat zij willen naleven wat zij zelf hebben gevraagd. Dit is de hele inzet. Hierbij komt zowel menselijke psychologie als de psychologie van de internationale politiek kijken.

Men zal echter geen grotere invloed krijgen door een buitenbeentje te zijn of door dwaze, zagezegd onafhankelijke dingen te doen, integendeel. Men zal dan worden beschouwd als een onverantwoordelijke, als iemand waarmee men geen rekening kan houden. Zo'n houding brengt daarenboven de kleine landen in een gevaarlijke situatie. Indien wij onze invloed willen bewaren en indien wij inspraakrecht willen hebben, moeten wij ook bewijzen dat wij dat waard zijn. Dit is evident.

De grote landen hebben al zo gemakkelijk de neiging om de kleine landen te vergeten en uit te sluiten. Ik heb dit tijdens de voorbije vier dagen in Athene nog kunnen merken. De grote landen sluiten heel graag akkoorden onder elkaar zonder rekening te houden met de opinie van de kleine. Als de kleine dan bovendien zich zelf uitsluiten, zal men met hen helemaal geen rekening meer houden.

Tijdens het debat in de Kamer zegde ik reeds dat ik na de oorlog een handschrift heb gekregen van wijlen Frans Van Cauwelaert. Tijdens de oorlog verbleef deze verbannen politicus, voorzitter van de Kamer, in de Verenigde Staten. Zoals iedereen had hij slechts de dagbladen en de radio als informatiebron. Hij stelde vast dat in de Verenigde Staten en in Groot-Brittannië sommige lieden, van wie hij de namen noemt en de teksten citeert en die helemaal geen onbekenden waren, pleitten voor de afschaffing van de kleine landen in het naoorlogse Europa. Zij beweerden dat de kleine landen er de oorzaak van waren dat de economische crisis in de jaren dertig niet doelmatig kon worden bestreden en dat Europa niet efficiënt kon worden verdedigd. De kleine landen zouden volgens hem de oorzaak geweest zijn van de catastrofe van 1940.

Van Cauwelaert heeft daartegen gereageerd. Hij heeft redevoeringen gehouden en wou zelfs een boek publiceren om die stellingen te weerleggen. Ik citeer dit voorbeeld alleen maar om erop te wijzen dat de kleine landen geloofwaardig moeten zijn en zichzelf moeten verdedigen, ook politiek. Zij moeten er ook voor waken zichzelf niet uit te sluiten, waardoor zij alle invloed in de wereld en in de organisaties waarvan zij deel uitmaken, zouden verliezen.

Indien de kleine landen in Europa — en ik heb dit delicate thema ook in de Kamer aangesneden — niet zouden meedoen, gesteld dat de ontplooiing van kruisraketten onvermijdelijk zou worden, zou in Europa — want Groot-Brittannië is een eiland en Sicilië ook — alleen de Duitse Bondsrepubliek dergelijke wapens opstellen. Ik ga hierover geen lange uiteenzetting houden. Rekening houdend met de scheiding van dat land en de historisch aanwezige *Drang nach Osten*, kunt u zich indenken wat dat eventueel zou kunnen betekenen. U kunt zich inbeelden wat voor verandering dit in de Navo zelf zou teweegbrengen. Méér ga ik daarover in de huidige situatie niet zeggen.

Denk toch eens na over de mogelijke gevolgen van een capitulatie van de kleine landen, daarbij niet vergetend dat zij zelf de oprichting van de Navo gevraagd hebben en aan basis liggen van het Navo-dubbelbesluit van 1979.

Laten wij ook niet vergeten dat de democratieën als de onze voortdurend bedreigd zijn door een gebrek aan continuïteit in de buitenlandse politiek. Gromyko is sedert zesentwintig jaar minister van Buitenlandse Zaken. Het scherpste wapen van de Sovjetunie is het geduld.

Zij kunnen Afghanistan binnenvallen en bezetten en jaren wachten. Na twee jaar zijn wij in het Westen vergeten wat er gebeurd is. Ik heb ook in dit debat opgemerkt dat wij zo gemakkelijk vergeten wat er gebeurt. De Sovjetunie heeft daarentegen constant in haar buitenlands beleid. Sedert 1945 waren zij tegen een vredesconferentie na de tweede wereldoorlog. Die vredesconferentie is er nooit gekomen. Molotov wilde een conferentie die de grenzen van Oost-Europa zou bevestigen, wat gebeurde in Helsinki in 1975. Zij hebben constant in de politiek, maar wij veranderen bij iedere verkiezing onze politieke gedragslijnen.

Het zijn in feite maar de regionale organisaties zoals de politieke samenwerking in het kader van de Tien of in het kader van de Navo

die een zekere continuïteit geven aan het buitenlands beleid van de democratieën in het Westen. Als ook die organisaties zouden verdwijnen, of hun politiek, dan plaatsen wij ons zelf in een positie van waaruit wij niets meer kunnen bereiken.

Ik wilde dit hier in de Senaat, waar de buitenlandse politiek steeds op een zeer indringende wijze werd behandeld nogmaals herhalen: de rol van de kleine landen is van enorme betekenis voor de Navo, voor de continuïteit van de buitenlandse politiek van het Westen, voor de invloed op de Verenigde Staten in haar gedragslijn en bijgevolg voor de toekomst en voor de redding van de vrede.

Ik betreurt dat al te gemakkelijke anti-amerikanisme ten zeerste. Wij vergeten bovendien te veel dat in de Verenigde Staten — en iemand heeft dit op deze tribune gezegd — een soortgelijke beweging groeit, maar dan anti-Europees. Ik zou hier in dit verband boeken kunnen citeren. Vele Amerikanen beschouwen ons meer en meer als een zeer kritisch volkje, als mensen die hun woord niet houden, als mensen die veel vragen maar zelf hun verplichting niet nakomen, als mensen die bij voorkeur kritiek hebben op de Verenigde Staten alleen en voor het overige, wanneer zij de keuze hebben, verzwijgen wat elders gebeurt om opnieuw anti-Amerikaans te kunnen zijn, onbewust denkende dat de Verenigde Staten toch altijd aan onze zijde zullen blijven.

Het is niet een nieuw isolationisme dat ons bedreigt. Die periode is volgens mij voorbij in de Verenigde Staten. Wij hoeven eerder unilatera- lisme te vrezen, en daar zijn al bewijzen van. De Amerikanen zullen meer de neiging hebben om de beslissingen alleen treffen zonder ons nog te consulteren of nog veel met ons rekening te houden. En dat zou het ergste zijn wat ons in de toekomst zou kunnen overkomen.

On a beaucoup parlé de la double clef et on a dit que c'est le président des Etats-Unis qui pourrait éventuellement déclencher une guerre nucléaire en Europe.

A cette heure tardive, je m'abstiendrai de développer les arguments qui prouvent que tel n'est pas le cas. L'absence d'une double clef, ce n'est pas, comme certains l'ont indiqué à cette tribune, le président des Etats-Unis qui pourrait, seul, en quelques minutes prendre une décision et pousser sur le bouton.

De heer Seeuws. — Wie anders?

M. Tindemans, ministre des Relations extérieures. — Tout d'abord, la Belgique a ratifié le traité de non-prolifération. Nous nous sommes donc engagés à ne pas posséder et à ne pas fabriquer d'armes nucléaires. Par ailleurs, ce sont les Etats-Unis qui paient les missiles à portée intermédiaire. Ni la Belgique, ni les autres pays européens appelés éventuellement à déployer les missiles, n'interviennent dans leur coût.

La double clef dont on a parlé n'est pas nécessaire. En effet, des consultations se déroulent d'abord au niveau des militaires; nous y sommes impliqués. Elles se poursuivent au sein d'un comité spécial et ce n'est que, si une décision était prise à l'unanimité à ce stade, qu'on pourrait passer à la phase suivante, dans laquelle interviendrait éventuellement le président des Etats-Unis.

Ceux qui présentent les choses comme si le déclenchement d'une telle guerre dépendait uniquement de la mauvaise humeur du président des Etats-Unis donnent une image qui ne correspond ni à la réalité, ni à la vérité.

On cite des textes et on demande: Pourquoi l'Otan ne déclare-t-elle pas qu'elle n'utilisera jamais telle ou telle arme?

Je rappelle au Sénat que l'année dernière — et je m'étonne que ce texte ne soit jamais cité — le 10 juin 1982, à l'issue de la réunion des ministres des Affaires étrangères de l'Otan à Bonn, un communiqué a été publié disant notamment: « Notre objectif est de prévenir la guerre et, tout en sauvegardant la démocratie, de construire les bases d'une paix durable. Aucune de nos armes ne sera jamais utilisée autrement que pour répondre à une agression. »

Par conséquent, nous sommes en présence d'un système de défense et il ne faut rien y voir d'autre. Nous l'avons déclaré publiquement il y a un an lorsque les chefs de gouvernement et les ministres des Affaires étrangères des Etats membres de l'Otan étaient réunis à Bonn. Si la même déclaration était faite dans l'autre camp, on n'aurait plus d'armes offensives; les deux systèmes seraient purement défensifs.

Effectivement, nous avons reçu M. Trudeau à Bruxelles, à l'occasion de son périple à travers le monde pour sonder les capitales et déterminer les initiatives possibles. C'est en compagnie du Premier ministre que j'ai rencontré M. Trudeau et ce dernier a déclaré qu'il avait commencé par

s'enquérir du problème des missiles, des INF tel qu'il se présente en Belgique. Pour lui, la question est de savoir ce qui se produira au cas — qui, disait-il, paraît maintenant acquis — où les missiles occidentaux seraient déployés. Il a insisté sur le fait que son action n'a pas pour but de remettre en cause le déploiement des INF.

Son initiative se place, en réalité, en marge du problème des INF et s'efforce de dégager des idées pour « l'après-déploiement » en vue de la réouverture d'un dialogue Est-Ouest.

M. Trudeau a ajouté: « Le Canada n'a pas l'intention de s'intégrer dans les discussions qui se poursuivent dans les divers forums, mais a l'ambition de restaurer le dialogue politique qui déboucherait sur la volonté nécessaire pour faire sauter les blocages en question. »

Il venait s'informer afin de voir quelles initiatives pourraient être prises après la grande décision qui, au moment où il était dans notre pays, n'était pas encore prise ou ne faisait pas l'objet de discussions dans certains parlements.

Monsieur le Président, mesdames, messieurs, le débat tenu à la Chambre les 8 et 9 novembre a porté sur deux points: le pouvoir de décision en ce qui concerne l'installation des missiles — à mon tour, je viens de répondre sur ce point — et l'opportunité pour la Belgique d'installer sur son sol des armes nucléaires.

Les points de vue que le gouvernement défendait dans ce débat ont été approuvés par des majorités importantes. La Chambre a ainsi reconnu que le pouvoir de décider si, oui ou non, les armes nucléaires américaines pouvaient être déployées sur le sol belge appartenait effectivement au gouvernement.

Par ailleurs, elle a exprimé son appui à la position d'après laquelle l'objectif à atteindre en premier lieu aux négociations INF doit être une réduction de l'arsenal soviétique des fusées SS-20 dans une mesure telle qu'elle permette d'éviter le déploiement des fusées de type Cruise et Pershing.

Cette position est conforme à la thèse du gouvernement qui estime qu'il est préférable d'éliminer par négociation la menace que représentent les SS-20 plutôt que de devoir y répondre par un déploiement d'armes équivalentes de notre côté. C'est l'essence de la double décision de 1979.

En procédant en Europe à ce début de déploiement, les pays de l'Alliance ont encore répété que le processus pouvait à tout moment être arrêté, renversé ou annulé pour autant que des résultats concrets de négociation le justifient. Ils ont réitéré l'espoir que les négociations pouvaient aboutir rapidement.

Cependant, le 23 novembre, les Soviétiques ont abandonné unilatéralement les pourparlers de Genève en déclarant qu'il s'agissait d'une interruption. Le lendemain, une déclaration de M. Andropov confirmait cette suspension et annonçait des contre-mesures.

Le 25 novembre, le principal négociateur américain, M. Nitze, est venu informer le Premier ministre et le ministre des Relations extérieures du déroulement du dernier round des négociations. D'après lui, le seul obstacle qui restait à vaincre sur la voie d'une solution était la volonté soviétique de conserver un monopole des fusées INF en Europe, ce monopole permettant à l'Union soviétique d'exercer sur l'Europe une menace ou une pression politique sélective et découplante, donc déstabilisante. Il ne pouvait d'aucune façon être acceptable par les pays européens de l'Alliance.

Même l'exigence soviétique d'inclure les armes stratégiques françaises et britanniques dans le décompte des INF, ce que Brejnev avait rejeté en 1980 en disant à Helmut Schmidt: « Ces deux-là ne comptent pas pour moi », s'est finalement révélée n'être qu'un prétexte, un moyen d'assurer un monopole.

Le même soir, dans une déclaration lue à l'issue du Conseil des ministres par M. Martens, Premier ministre, le gouvernement belge a déploré la décision soviétique de quitter les négociations, « à un moment où, plus que jamais, le dialogue reste indispensable ». Peu après, l'ambassadeur de l'Union soviétique, M. Romanovski, a remis au Premier ministre une lettre de M. Andropov. Une lettre similaire a été remise aux chefs de gouvernement de plusieurs pays européens. Le Premier ministre a répondu dans le sens de la dernière déclaration gouvernementale.

Tels sont les événements qui se sont déroulés ces derniers temps. Vous avez le droit de savoir exactement comment les choses se passent à présent.

On attend toujours le retour des négociateurs soviétiques à Genève; les négociateurs américains y sont toujours. S'ils ne reviennent pas,

d'autres forums pourraient être choisis. Le ton n'est pas tout à fait pessimiste. J'ai déjà mentionné Stockholm parmi d'autres où pourrait reprendre une négociation sérieuse. Nous ne désespérons donc pas de voir réapparaître les Soviétiques à la table de négociation.

Voilà ce que je tenais à vous dire à l'issue de ce débat.

J'aimerais également aborder l'aspect moral du problème.

Mijnheer Seeuws, u hebt daarover gesproken en ik zou niet de indruk willen wekken alsof ikzelf of de regering daar geen aandacht voor hebben.

De pure technisch-militaire aspecten zijn natuurlijk voor de minister van Landsverdediging.

U hebt de film *The day after* geciteerd en vermoedelijk zal daar nog veel over worden gesproken wanneer hij in België zal worden vertoond. Mag ik u echter aanraden de *Neue Zürcher Zeitung* van een paar dagen geleden te lezen waarin een verslag staat over de vertoning in de Verenigde Staten.

De *Neue Zürcher Zeitung* is een zeer kalme krant, een Zwitserse krant en Zwitserland is niet betrokken bij een eventuele inplanting van Cruisaraketten. Die krant schrijft dat het een nieuw element is in de reeks grizelfilms. Men zou zeggen, de films over de haaien, die de badgasten komen verjagen, zoals men hotelbranden heeft gezien, of aardbevingen.

De heer Seeuws. — Dat is een schandalige vergelijking.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Ik citeer verder de *Neue Zürcher Zeitung*:

Nu heeft een aantal mensen het goed berekend om zo'n soort films op de markt te brengen, juist op het ogenblik dat het debat over de kernraketten in West-Europa en in de wereld op een hoogtepunt zou zijn gekomen. Het is een enorm commercieel succes maar het is niet eens een goede film. Als het een normale feuilleton zou zijn, zou hij op een zondagavond slecht worden gevolgd.

Tot hier mijn weergave van de *Neue Zürcher Zeitung*. Ik citeer de bron opdat men daarin niet een element zou vinden om de grond van het debat, de elementen waarover wij ons moeten uitspreken, naar de achtergrond te verdringen.

De heer Luyten. — Er zijn ook films over Hiroshima.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Had Japan toen een atoombom gehad, dan rijst de vraag of de Verenigde Staten wel een bom op Hiroshima zouden hebben gegooit. Die vraag moet u eens proberen te beantwoorden, mijnheer Luyten.

Wij willen een strategie van afrading waardoor er nooit een kernconflict zou komen. Nu kan men van mening verschillen over wat daarvoor de goede methode is, maar er zijn niet zoveel strategieën in dit tijdperk van kernwapens, die men niet meer kan wegdenken, vermits de wetenschap in staat is om ze te maken.

Ik heb met moralisten en theologen, zowel katholieke als protestantse en ook met humanisten, over dit probleem gesproken.

Ik heb hier bij een vorige discussie ook al uiteengezet dat bij de moralisten een onderscheid wordt gemaakt tussen de ethiek van de overtuiging en de ethiek van de verantwoordelijkheid.

Sinds het laatste concilie, voor de katholieken dan, is de nadruk enorm gaan liggen op het geweten van iedereen, individueel, die moet beslissen wat mag en wat niet mag. Een bekend katholiek moralist uit Vlaanderen heeft mij gezegd: de Kerk kan waarden voorhouden, maar over de normen van de toepassing moet men *in concreto* zelf oordelen.

De heer Seeuws. — Maar de regering bepaalt de waarden voor de anderen.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Wij kunnen de atoomwapens veroordelen, hier gaat het om een waarde. Dat doen wij ook. Wij leven echter helaas in een wereld waarin zij bestaan en wij kunnen geen wereld meer indenken waarin zij niet zouden bestaan of waarin zij allemaal zouden zijn vernietigd.

Dan, mijnheer Seeuws, is het uw en mijn en onze verantwoordelijkheid, de beste politiek te kiezen opdat dergelijke wapens nooit zouden worden gebruikt. Dan zitten wij met de vraag welke strategie de beste is om te beletten dat ooit een kernoorlog zou worden gevoerd. Dan komen wij in het debat van de techniek, van de strategie, en van de technische middelen.

Ik woonde onlangs in Nederland een debat bij waar over de ethische aspecten van kernraketten werd gehandeld. Professor Bouma, een protestants moralist en theoloog, zegde voor een gehoor van 1800 mensen dat iedere menselijke daad moreel verantwoord moet zijn, niet alleen het al dan niet gebruiken of opstellen van raketten. Bijgevolg, zegde die protestantse theologieprofessor, van oorsprong een dominee, dat de raketten uit de kerk moesten worden gehouden, omdat iedere menselijke daad moreel verantwoord moet zijn.

Ik zal geen citaten geven, want naast ieder citaat dat u geeft, kan ik er een ander geven dat het tegenovergestelde zegt.

Wij veroordelen het atoomwapen. Wij leven echter in een wereld waarin 364 middellange-afstandsraketten zijn opgesteld in het Oosten en gericht op ons. Daar is het volgens de ethiek van de verantwoordelijkheid een plicht voor ons om als verkozenen van het volk in een representatieve democratie, de beslissing te treffen die niemand anders in onze plaats kan treffen.

Het is misschien erg vervelend dat wij zulke beslissingen moeten treffen, maar dat behoort nu eenmaal tot het politiek mandaat in een democratie. Wij moeten weten wat de beste politiek is om de vrede en de vrijheid in ons land te vrijwaren. Dit wou ik nog zeggen opdat niemand zou kunnen beweren dat over het moreel aspect van deze problematiek niet werd gesproken.

Geen oorlog en zeker geen kernoorlog, dat is de enige doelstelling van de regering en van de Navo. Wapenbeheersing en ontwapening, maar geen naïviteit! Als onze strategie ongeloofwaardig wordt, creëren wij een gevaar voor onszelf. Vastberadenheid en dialoog, zoals bepaald in de Harmel-doctrine, blijven de basis van onze politiek.

Nu moeten wij met alle middelen het tweede luik, namelijk de dialoog, ontwikkelen opdat geen breuk zou ontstaan nu ernstige beslissingen moeten worden getroffen. Nieuwe vredelievende maatregelen die vertrouwen wekken en de dialoog openhouden zullen weldra bekend worden gemaakt.

Daarmede wilde ik besluiten. Het is te laat om nog nader in te gaan op andere technische problemen. Ik heb aangetoond wat het enige doel is van de regering en ik vraag de meerderheid zich in die zin uit te spreken over de voorstellen van resoluties en over de voorstellen van wet. (*Levendig applaus op de banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene bespreking, verklaar ik ze voor gesloten.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

Mesdames, messieurs, je tiens à préciser comment j'envisage le déroulement de la suite de ce débat.

Le Sénat doit donc s'exprimer sur cinq propositions, tout d'abord, la proposition de loi n° 527, en deuxième lieu, la proposition de loi n° 389, en troisième lieu, la proposition de résolution n° 580 de M. Vercaigne, en quatrième lieu, une proposition de résolution n° 568 de Mme Nelly Maes et, enfin, une proposition de résolution n° 520 qui a été adoptée par la commission.

Les deux premières propositions de loi et les deux premières propositions de résolution n'ont pas été adoptées par la commission. Je vous propose donc de traiter d'abord ces quatre propositions et de laisser pour la fin la proposition de résolution qui a été approuvée par la commission.

Het woord is aan mevrouw Nelly Maes.

Mevrouw N. Maes. — Mijnheer de Voorzitter, kunnen het voorstel van resolutie nr. 568 en het wetsvoorstel nr. 389 waarvan de inhoud overeenstemt met die van het voorstel van resolutie niet samen worden behandeld?

De Voorzitter. — Mevrouw Maes, ik heb enkel een rangorde voorgesteld voor de behandeling van de verschillende documenten. Ik heb

niet voorgesteld sommige samen te behandelen. Het betreft immers afzonderlijke stukken waarover ook afzonderlijk moet worden gestemd.

M. Humblet. — Monsieur le Président, la proposition de loi n° 389 de Mme Van Puymbroeck a été examinée en commission de la Défense et non, comme les autres propositions, par la commission des Relations extérieures. Elle ne figure pas à l'ordre du jour de la séance.

M. le Président. — Monsieur le rapporteur, hier, l'assemblée a décidé, en votre absence, d'ajouter cette proposition à son ordre du jour.

M. Humblet. — Monsieur le Président, j'ai été présent toute la journée hier.

J'ai fait remarquer que cette proposition n'a pas été examinée par la même commission que les autres.

M. le Président. — Cela n'a aucune importance.

M. Humblet. — Ne serait-il pas pertinent qu'elle soit examinée également par la commission des Relations extérieures?

M. le Président. — On ne revient pas sur la décision qui a été prise hier. (*Applaudissements sur les bancs de la majorité.*)

En conséquence, si l'assemblée est d'accord, nous allons examiner les diverses propositions de loi et de résolution dans l'ordre que je vous ai présenté. (*Assentiment.*)

PROPOSITION DE LOI PORTANT DENUCLEARISATION DU TERRITOIRE BELGE

Rejet

VOORSTEL VAN WET TOT HET VRIJMAKEN VAN HET BELGISCH GRONDGEBIED VAN KERNWAPENS

Verwerping

M. le Président. — Le Sénat est appelé à se prononcer sur la proposition de loi portant dénucléarisation du territoire belge.

De Senaat moet zich nu uitspreken over het voorstel van wet tot het vrijmaken van het Belgisch grondgebied van kernwapens.

Je rappelle que les conclusions de la commission tendent au rejet de cette proposition de loi.

Ik herinner eraan dat de commissie in haar conclusies vraagt het voorstel van wet te verwerpen.

La discussion générale est ouverte.

De algemene beraadslaging is geopend.

La parole est à M. Trussart.

M. Trussart. — Monsieur le Président, messieurs les ministres, chers collègues, au cours de ma première intervention, j'avais l'intention d'interpeller nos collègues du PSC mais, comme leurs bancs étaient vides, je n'ai pu le faire. Je profite donc pour le faire de l'occasion qui m'est offerte en ce moment.

Au cours de mon intervention, je disais : « L'installation des euromissiles sera, en fait, l'installation de missiles américains, dont la décision d'utilisation revient aux seuls USA. »

Je voudrais, à cet égard, faire état d'un document du 18 octobre 1983 émanant du comité directeur du PSC et portant comme titre : « Paix, sécurité et développement. » Il s'agit du chapitre II, intitulé : « Tout n'est pas permis. »

Que dit ce document ? « L'Otan est une alliance défensive. L'Otan ne peut donc se permettre de provoquer une apocalypse nucléaire. »

Le PSC souscrit aux déclarations officielles de l'ensemble du monde chrétien — Vatican II, Jean-Paul II et la lettre pastorale des évêques belges — qui stipulent que « tout acte de guerre qui tend indistinctement à la destruction de villes entières ou de vastes régions avec leurs habitants est un crime contre Dieu et contre l'homme lui-même qui doit être condamné fermement et sans hésitation ».

C'est pourquoi le PSC estime que :

1. La Belgique ne pourrait autoriser que l'usage par un allié d'armes conventionnelles ou nucléaires situées sur son territoire soit constitutif d'un acte d'agression;

2. La Belgique ne pourrait autoriser que des armes nucléaires situées sur son territoire servent à l'attaque ou au bombardement des villes, villages, habitations ou bâtiments civils qui ne sont pas défendus;

3. Si des armées ennemies faisaient massivement usage de leurs armes pour attaquer, bombarder des villes, villages, habitations et bâtiments civils qui ne sont pas défendus, la Belgique accepterait qu'il puisse être fait usage, en riposte et en ultime recours, des armes nucléaires situées sur son territoire, étant entendu que les objectifs seraient exclusivement limités aux conditions militaires de l'attaquant et aux instruments favorisant cette attaque. »

Chers collègues du PSC, si réellement vous pensez cela, vous devez nécessairement voter contre l'installation des missiles.

En effet, vous ne pouvez nier que la politique de sécurité basée sur la discussion globale est de plus en plus remise en question et que la dernière doctrine en vigueur consiste en l'utilisation précoce d'armes nucléaires et chimiques et envisage clairement l'éventualité d'une première frappe, c'est-à-dire de commencer la guerre avec des armes nucléaires.

L'Otan ne serait donc plus une alliance défensive et — vous le savez très bien — on ne pourrait empêcher les attaques contre les cités et les représailles contre la populations civiles. Les autorités de l'Otan se sont d'ailleurs refusées à les exclure formellement.

En l'absence de garanties de la part des USA, seuls maîtres de l'utilisation des armes nucléaires eurostratégiques, à l'endroit de certaines méthodes de guerre condamnées par le droit belge, vous devez, dans un souci de cohérence, refuser l'entrée des missiles sur notre territoire. (*Applaudissements sur divers bancs.*)

M. le Président. — La parole est à M. André.

M. André. — Monsieur le Président, M. Trussart nous a interpellés. Je voudrais simplement signaler que le texte qu'il vient de lire est totalement authentique. C'est, en effet, notre proposition et M. Lutgen l'a rappelé ce matin dans les termes que M. Trussart vient d'employer.

M. le Président. — Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale de la proposition de loi portant dénucléarisation du territoire belge, conformément à l'article 47 de notre règlement, je mets les conclusions de la commission aux voix.

Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging van het voorstel van wet tot het vrijmaken van het Belgisch grondgebied van kernwapens, overeenkomstig artikel 47 van ons reglement, breng ik de conclusies van de commissie in stemming.

Nous passons au vote sur les conclusions de la commission.

Wij gaan over tot de stemming over de conclusies van de commissie.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

146 membres sont présents.

146 leden zijn aanwezig.

119 votent oui.

119 stemmen ja.

21 votent non.

21 stemmen neen.

6 s'abstiennent.

6 onthouden zich.

En conséquence, les conclusions de la commission sont adoptées.

Derhalve zijn de conclusies van de commissie aangenomen.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Basecq, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Capoen, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Mme Coorens, MM. Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, de Bruyne, C. De Clercq, T. Declercq, Decléry,

de Clippele, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, Dehousse, De Kerpel, Delmotte, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Demuyter, Deprez, Descamps, De Seranno, Deworme, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. Donnay, le comte du Monceau de Bergendal, Eicher, Février, François, Friederichs, Gerits, Gevenois, Gijs, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, MM. Goossens, Gramme, Grosjean, Mme Hanquet, M. Hattry, Mme Herman-Michielsens, MM. Hubin, Humblert, Jandrain, Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Leclercq, Lutgen, Luyten, Mainil, Mme Mayence-Goossens, MM. Mouton, Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pécriaux, Pede, Edg. Peetermans, P. Peeters, W. Peeters, Mme Pétry, MM. Poma, Pouillet, Mme Remy-Oger, MM. Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, MM. Sondag, Spitaels, Mme Staels-Dompas, MM. Thys, M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uyttendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborcht, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vandezande, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Vanhoutte, Van In, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Ooteghem, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathelet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté non :

Hebben neen gestemd :

MM. Adriaenssens, Coppens, De Baere, De Bremaeker, Mme De Pauw-Deveene, MM. De Smeyter, Féris, Geldolf, Mme Jortay-Lemaire, MM. Marmenout, Marthys, Op 't Eynde, Mme Saive-Boniver, MM. Seeuws, Trussart, Vandenhove, Van Der Niepen, Mme Van Puymbroeck, MM. Van Roye, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

MM. Désir, Egelmeers, R. Gillet, Knuts, Lepaffe et Vandenhaute.

M. le Président. — Les membres qui se sont abstenus sont priés de faire connaître les motifs de leur abstention.

Ik verzoek de leden die zich hebben onthouden, de reden van hun onthouding mede te delen.

M. Vandenhaute. — J'ai pairé avec M. Degroeve.

De heer Knuts. — Ik ben afgesproken met de heer Vandersmissen.

De heer Egelmeers. — Ik ben afgesproken met de heer Califice.

M. Lagasse. — Monsieur le Président, notre groupe s'est abstenu parce que nous reconnaissons et apprécions l'inspiration qui est à la base de cette initiative mais, et nous nous en sommes expliqués il y a un instant, nous ne pouvons approuver un désarmement unilatéral.

Tout comme la position du gouvernement, cette proposition passe à côté du fond du problème.

De Voorzitter. — Uit de stemming blijkt dat de Senaat de conclusies van de commissie bijvalt. Het voorstel van resolutie is dus verworpen.

Le vote que le Sénat vient d'émettre implique qu'il se rallie aux conclusions de la commission tendant au rejet de la proposition de résolution.

VOORSTEL VAN RESOLUTIE BETREFFENDE DE BESLISSING OVER HET PLAATSEN VAN PERSHING- EN CRUISERAKETTEN IN BELGIË

VOORSTEL VAN WET BETREFFENDE DE PLAATSING, HET VERVOER EN HET AANMAKEN VAN KERNWAPENS OF ESSENTIELE ONDERDELEN DAARVAN OP BELGISCH GRONDGEBIED

Verwerping

PROPOSITION DE RESOLUTION RELATIVE A LA DECISION D'INSTALLER DES FUSEES PERSHING ET CRUISE EN BELGIQUE

PROPOSITION DE LOI RELATIVE A L'INSTALLATION, AU TRANSPORT ET A LA FABRICATION D'ARMES NUCLEAIRES OU DE PARTIES ESSENTIELLES D'ARMES NUCLEAIRES SUR LE TERRITOIRE BELGE

Rejet

De Voorzitter. — Mevrouw Nelly Maes heeft gevraagd het voorstel van resolutie betreffende de beslissing over het plaatsen van Pershing- en Cruiseraketten in België en het voorstel van wet betreffende de

plaatsing, het vervoer en het aanmaken van kernwapens of essentiële onderdelen daarvan op Belgisch grondgebied, samen te behandelen aangezien ze hetzelfde onderwerp betreffen.

Gaat de Senaat daarmee akkoord? Het spreekt vanzelf dat over elk van de voorstellen afzonderlijk zal worden gestemd.

Mme Nelly Maes a demandé de traiter conjointement la proposition de résolution relative à la décision d'installer des fusées Pershing et Cruise en Belgique et la proposition de loi relative à l'installation, au transport et à la fabrication d'armes nucléaires ou de parties essentielles d'armes nucléaires sur le territoire belge, puisqu'elles concernent le même objet.

Le Sénat est-il d'accord? Il va de soi qu'il devra se prononcer séparément sur chacune de ces propositions. (*Assentiment.*)

Ik herinner eraan dat de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen in haar conclusies vraagt het voorstel van resolutie betreffende de beslissing over het plaatsen van Pershing- en Cruiseraketten te verwerpen. De commissie voor de Defensie vraagt eveneens in haar conclusies het voorstel van wet betreffende de plaatsing, het vervoer en het aanmaken van kernwapens of essentiële onderdelen daarvan op Belgisch grondgebied, te verwerpen.

Je rappelle que les conclusions de la commission des Relations extérieures tendent au rejet de la proposition de résolution relative à la décision d'installer des fusées Pershing et Cruise en Belgique et que les conclusions de la commission de la Défense tendent également au rejet de la proposition de loi relative à l'installation, au transport et à la fabrication d'armes nucléaires ou de parties essentielles d'armes nucléaires sur le territoire belge.

La discussion générale est ouverte.

De algemene bespreking is geopend.

Het woord is aan mevrouw Nelly Maes.

Mevrouw N. Maes. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren ministers, geachte collega's, de minister van Buitenlandse Betrekkingen heeft namens de regering ook hier reeds ten gronde geantwoord op de vraag wie de beslissingsbevoegdheid heeft inzake het plaatsen van vreemde kernbases in ons land.

De regering beweert over de constitutionele macht te beschikken om zonder inspraak van het Parlement over te gaan tot plaatsing van Amerikaanse raketten onder exclusief Amerikaans bevel.

Zij beroept zich op de wet van 1962 waarin echter geen sprake is van nucleaire wapens.

De regering acht zich niet gebonden door de verklaring van de toenmalige regering die stelde dat de installatie van vreemde troepen niet betekende dat in België startbanen voor kernwapens van buitenlandse troepen zouden worden opgericht.

Het herlezen van de Kamerdebatten uit die periode toont trouwens aan dat de kritiek in 1962 meer ingegeven was door de voorbije oorlog dan door het denken aan een toekomstige kernoorlog. De weinig talrijke kritische stemmen in de Kamer hadden het over het geval dat Duitse soldaten op ons grondgebied zouden kunnen gestationeerd worden en het gevaar voor confrontaties van deze soldaten met onze burgerbevolking.

Sommigen vreesden — dat was meer fundamenteel — dat de ontspanning tussen Oost en West erdoor zou kunnen geschaad worden vermits het de Navo versterkte.

Later in de Senaat wordt het debat gevoerd, met grote grondigheid over de wet van 1962 als volmacht die ook de nucleaire installaties betreft. De regering stelde dat de wet die draagwijdte niet heeft.

Vandaag beroept de Eerste minister zich echter wel op deze wet die volgens Van Cauwelaert en anderen, indertijd goedgekeurde wat reeds krachtens een internationaal verdrag — bedoeld werd het Navo-verdrag —, werd aanvaard en wat derhalve overbodig was. Men heeft de wet goedgekeurd.

Ik wil eraan herinneren dat de Volksunie zich in 1962 heeft onthouden bij de stemming over de wet op de doortocht en het verblijf van vreemde legers op ons grondgebied « omdat zij tegen elk militarisme gekant was ».

De heer Rolin heeft toen zijn amendement ingetrokken. De geschiedenis bewijst dat hij daarmee ongelijk had. Had de heer Rolin kunnen voorzien wat de huidige regering, zoveel jaren later, beweert zonder zich iets aan te trekken van de interpretatie van de toenmalige regering, zou hij met de grondigheid die hem blijkens de stukken kenmerkte, zijn amendement waarschijnlijk niet hebben ingetrokken.

Vandaag gaat het precies om de aanleg van startbases voor kernwapens van een vreemde mogendheid, wat toen werd bedoeld.

In tegenstelling tot wat toen werd beloofd, weigert de regering het Parlement te laten beslissen over deze installaties. Ik stel vast dat de meerderheid in de Kamer zich hierin geschikt heeft, al hoop ik dat de Senaat, geleerd door de geschiedenis van het amendement-Rolin, ons voorstel zal steunen.

Al beweert de regering de wet aan haar zijde te hebben, toch blijft het probleem bestaan; de aanwezigheid van Amerikaanse middellange-afstandsraketten, die vanaf ons grondgebied op de USSR gericht staan, wekt zulke diepgaande meningsverschillen in het land dat het Parlement zijn verantwoordelijkheid ter zake niet zou mogen ontlopen en dat het zou moeten eisen dat de regering haar beslissing in de vorm van een ontwerp aan de Kamers voorlegt ter goed- of afkeuring. Wie aan de herwaardering van het Parlement meer dan lippendienst wil bewijzen, krijgt hier de kans om er werkelijk iets voor te doen.

Zowel onze resolutie als het wetsvoorstel van mevrouw Van Puymbroeck strekken ertoe de beslissingsmacht inzake kernbewapening aan de verkozenen van het volk te laten. Wij beoogden vooral de beslissing in verband met de middellange-afstandswapens zoals in het Navo-dubbelbesluit. Mevrouw Van Puymbroeck diende een wetsvoorstel in dat de inhoud van het amendement-Rolin herneemt, wat onderstreept dat het amendement toen beter niet ware ingetrokken, want sedertdien heeft de regering herhaalde malen ingestemd met nucleaire taken en nucleaire bewapening op het Belgisch grondgebied, zodat een voorstel tot totaal verbod van kernwapens op het Belgisch grondgebied — dat blijkt ook uit de stemming die zoëven werd uitgebracht — zou neerkomen op het verbreken van de Navo-solidariteit, wat de meerderheid in de Senaat niet wenst.

Wij willen nogmaals benadrukken dat de Navo een defensief pact is en moet blijven. De minister van Buitenlandse Betrekkingen was zo vriendelijk zoëven nog uitvoerig te citeren uit artikel 5 van het pact dat bepaalt dat ingeval een van de partners wordt aangevallen, individuele acties, in akkoord met de andere partners, volgens eigen oordeel kunnen worden gevoerd.

De beslissing tot plaatsing van euroraketten waarover het bevel wordt gevoerd uitsluitend door de Verenigde Staten, gaat verder dan de geest en de letter van het Navo-verdrag. Het is dus lichtzinnig zich te beroepen op de wet die het Navo-verdrag goedkeurde of op de wet van 1962 die de stationering op Belgisch grondgebied toelaat van vreemde troepen om hier raketbases op te richten waarover het bevel wordt gegeven vanuit Amerika. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

M. le Président. — La parole est à M. Trussart.

M. Trussart. — Monsieur le Président, monsieur le ministre, chers collègues, en ses articles 25 à 32, la Constitution édicte que tous les pouvoirs émanant de la nation et que les membres des deux Chambres la représentent.

La majorité des citoyens de ce pays ne saurait accepter qu'à propos de l'installation en Belgique des nouvelles armes nucléaires stratégiques — problème d'une importance vitale —, les parlementaires autorisent le gouvernement à décider par délégation, se dépossédant ainsi du pouvoir concédé par leurs électeurs.

Certains de nos collègues, appuyant les déclarations faites par le Premier ministre et le ministre des Relations extérieures, n'hésitent pas à affirmer que le gouvernement a parfaitement le droit de décider en la matière depuis l'approbation par les Chambres, le 2 juin 1949, du traité de l'Atlantique Nord et, en corollaire, le 11 avril 1962, de la loi autorisant le passage et le séjour en Belgique des troupes des pays liés à la Belgique par le même traité.

Quand bien même cela serait exact — ce qui est très contestable, comme je vais le démontrer par après —, rien n'empêche le Parlement de voter aujourd'hui une loi lui rendant son pouvoir de décision et annulant la délégation qui aurait été donnée antérieurement au gouvernement en ce qui concerne l'installation d'armes nucléaires sur notre territoire.

C'est justement le double objectif que poursuit la proposition de loi n° 389 relative à l'installation, au transport et à la fabrication d'armes nucléaires ou de parties essentielles d'armes nucléaires sur le territoire belge qui vous est soumise ce soir. Une fois votée, celle-ci mettra fin pour de bon à cette fausse querelle juridique qui a pris naissance lors de la discussion de la loi du 11 avril 1962.

Sans entrer dans le fond du problème — faut-il oui ou non, installer des missiles eurostratégiques? — qui a fait l'objet du premier débat, ni reprendre dans son ensemble l'argumentation développée, avec beaucoup de talent, lors des récents travaux de la Chambre, par plusieurs orateurs, dont M. Van den Bossche, il me semble cependant nécessaire d'expliquer pourquoi j'ai dit, il y a un instant, qu'il était contestable de prétendre que le gouvernement pouvait décider de l'installation de missiles et, ce faisant, respecter ses engagements envers l'Otan.

On ne trouve nulle part dans le traité de l'Atlantique Nord des contraintes visant les moyens de défense et d'entraide ou affaiblissant le souveraineté nationale des parties. Ainsi, dans l'article 3, parle-t-on tout au plus de développement de moyens propres et d'assistance mutuelle en vue de maintenir et d'accroître la capacité individuelle et collective de résistance à une attaque armée.

Dans l'article 5, on convient, de manière vague, qu'en cas où une ou plusieurs parties seraient attaquées, chaque partie prendrait toute action qu'elle jugerait nécessaire, y compris l'envoi de la force armée.

Enfin, l'article 11 stipule que les dispositions du traité seront appliquées par les parties conformément à leurs règles constitutionnelles respectives.

De son côté, la convention entre les Etats parties au traité de l'Atlantique Nord sur le statut de leurs forces, approuvée par la loi du 3 janvier 1953, dit clairement que la décision d'envoyer les forces d'une partie en service sur le territoire d'une autre partie continuera à faire l'objet d'accords particuliers entre les pays intéressés.

Or le pays, c'est la nation, représentée en priorité par le Parlement, et non par le gouvernement. Et l'obligation subsiste de répondre au prescrit de l'article 121 de la Constitution: «Aucune troupe étrangère ne peut occuper ou traverser le territoire qu'en vertu d'une loi.»

C'est bien pourquoi le projet de loi autorisant le passage et le séjour en Belgique des troupes des pays liés à la Belgique par le traité de l'Atlantique Nord fut déposé devant les Chambres en avril 1962. L'approbation de cette loi était absolument indispensable. Contrairement aux affirmations de M. Spaak, ministre des Affaires étrangères à cette époque, elle n'était pas seulement une toilette juridique. En fait, nous n'aurions pas pu nous en passer.

Reste la question de savoir si la loi du 11 avril 1962 permet au gouvernement actuel de décider d'installer des armes nucléaires en Belgique.

Si l'on s'en réfère aux longues discussions intervenues durant la séance du Sénat, le 1er mars 1962, aux exposés de MM. Rolin et Janne, aux déclarations de M. Van Hemelryck et surtout à celles du ministre des Affaires étrangères, M. Spaak, on peut oser affirmer que les gouvernements ont pour obligation, à tout le moins morale, de demander l'assentiment du Parlement avant de permettre l'installation de telles armes.

En ce qui me concerne, je considère que l'organe exécutif a déjà commis, si pas un abus de pouvoir, certainement un abus de confiance en autorisant la mise à la disposition de l'armée belge d'armes nucléaires tactiques. Mais il va commettre un abus encore bien plus grand s'il décide, en lieu et place du Parlement, d'installer sur son territoire de nouvelles armes nucléaires eurostratégiques dont l'utilisation serait laissée à l'entière discrétion de forces étrangères, ce qui implique le transfert d'un droit souverain consacré par l'article 68 de la Constitution.

Chers collègues, aucun d'entre nous ne désire la guerre. Chacun souhaite la paix. Certains croient sincèrement que notre sécurité présente dépend de l'installation de missiles en Europe et sur notre territoire. D'autres, au contraire, sont convaincus tout aussi sincèrement que ces missiles sont inutiles et déforcent notre sécurité, ou bien qu'en aucun cas l'arme nucléaire ne peut être utilisée. Mais tous nous ne pouvons fuir notre responsabilité dans ce domaine et nous camoufler derrière le gouvernement.

Permettez-moi de vous mettre en garde. Personne ne pourrait comprendre que nous remettions notre pouvoir de décision à l'exécutif.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Geldolf.

De heer Geldolf. — Mijnheer de Voorzitter, mevrouw en heren ministers, geachte collega's, wij hebben geen antwoord gekregen op de concrete vragen die wij namens de SP-fractie in het algemeen debat met betrekking tot de juridische vragen van het beslissingsrecht hebben gesteld: ten eerste, de voorrang van de wetgevende macht in de evolutie van het recht. De heer Tindemans heeft wel professor Mast geciteerd, maar toevallig een heel andere passage dan die welke ik heb geciteerd en waarop hij niet heeft gerepliceerd.

Ten tweede, de gedeeltelijke afstand van soevereiniteit onverenigbaar met artikel 68 van de Grondwet door de enkele sleutel te aanvaarden.

Ten derde, het ontbreken van een wet overeenkomstig artikel 25bis om die overdracht eventueel te doen.

Ten vierde, de totale grondwettelijke onmogelijkheid om die overdracht te doen aan een derde soevereine Staat, *in casu* de Verenigde Staten.

Ten vijfde, de manifeste schendingen van het volkerenrecht gekenmerkt als oorlogsmisdadig.

De negatie van dit alles en de weigering om voorstel 568 te aanvaarden, zou dus impliceren dat de regering het recht ontzegt aan het Parlement om zulke belangrijke conclusies — ik neem dat maar als voorbeeld — als die van de Medische Werkgroep tegen Atoombewapening in beschouwing te nemen, alvorens tot plaatsing te kunnen beslissen. Wij herinneren even aan die conclusies zoals ze door haar voorzitter Jan De Sloovere werden geformuleerd.

De lichtflits die 's nachts tot op 80 kilometer en overdag tot op 20 kilometer te zien zal zijn, veroorzaakt op zijn minst tijdelijke blindheid. De hittegolf zal alles in haar onmiddellijke nabijheid doen verdampen, mensen inclusief. Tot op 14 kilometer van het centrum zal men brandwonden van de tweede en de derde graad oplopen. Daar hulp uitgesloten is, zullen deze mensen na uren of dagen een pijnlijke doodsschrijd sterven.

De drukgolf zal alle mensen nabij het centrum op slag doden, dit zijn de «gelukkigen». Verder van het midden weg, zal men weggeslingerd worden, onder puin gekneld raken en van uitputting en verwonding enkele dagen later omkomen.

Bij een bestraling van 8000 rad treedt hersenbeschadiging op. Na een halfuur krijgt men stuipreukingen, begint men niet gecontroleerde bewegingen te maken en treden psychische en gezichtsstoornissen op. Na één à twee uur sterft men. Bij een bestraling van 1000 tot 8000 rad worden voornamelijk de darmen aangetast. Na twee dagen moet men braken. Na verloop van zes dagen is men uitgedroogd en sterft men. (*Gelach.*)

Ik meen niet dat dit een onderwerp is om mee te lachen.

Wordt men blootgesteld aan een bestraling van 250 tot 1000 rad, dan wordt het beenmerg aangetast. Dit betekent dat de aanmaak van bloedcellen ontregeld wordt, wat bloedarmoede tot gevolg heeft. De verdedigingsfunctie tegen infecties valt uit, wat bij de minste infectie de dood betekent. Ook de trombocyten of bloedplaatjes die voor de bloedstolling instaan, worden vernietigd. Gevolgen hiervan zijn onder andere bloedingen in de mond en rode vlekjes op de huid. Na dertig dagen sterft men. Bedraagt de straling minder dan 250 rad, dan ontstaat er leukemie en kanker aan alle mogelijke organen. Deze kankers kunnen tot 5 à 35 jaar na de atoomontploffing optreden. Bovendien komen bij bestraling van de geslachtscellen allerlei erfelijke aandoeningen voor bij de nakomelingen. In Japan maken de twee atoombomexplosies vandaag nog slachtoffers bij kinderen en kleinkinderen van dezen die toen overleefden.

Ik besluit.

Wij zijn voorstanders van wetsvoorstel 568. Bij sommige leden van de meerderheid in deze vergadering is er evenwel een klaarblijkelijk onvermogen om de dimensieveranderingen te zien. Na de tweede wereldoorlog heeft men zich te Nürnberg uitgesproken over de oorlogsmisdadigers. De belangrijkste van Tokio heeft men vrijuit laten gaan. Men heeft er daarna zelfs verdragen mee afgesloten.

Na een eventuele derde wereldoorlog zal er geen tribunaal meer kunnen vergaderen om op deze planeet nog over gelijk wat te oordelen.

Wanneer echter na een dergelijke nucleaire holocaust toch nog ergens in ongeschonden delen van Afrika, Azië of Zuid-Amerika mensen zouden overleven om moeizaam het menszijn terug te brengen, dan zal hun oordeel over de verantwoordelijken voor die collectieve waanzin zo vernietigend zijn dat ze moeilijk de woorden zullen vinden om dergelijke misdadigers te brandmerken. (*Applaus op de socialistische banken.*)

M. le Président. — Je rappelle que nous aurons à nous prononcer successivement sur la proposition de loi 389 et sur la proposition de résolution 568.

Het woord is aan mevrouw Nelly Maes.

Mevrouw N. Maes. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, het voorstel-Van Puymbroeck heeft al de sympathie

van onze fractie omdat wij de hoofdbekommernis van de indianen delen en menen dat de voortdurende nucleaire bewapeningswedloop op zichzelf een gevaar voor de vrede inhoudt.

Ook wij menen dat de helse kringloop zou moeten worden doorbroken. Wij vinden echter dat dit stapsgewijze zou moeten gebeuren en dat de stap van het Westen door het afwijzen van de Pershings en de Cruises de Sovjets moet brengen tot een stap achteruit van hunnetwege.

Het voorstel-Van Puymbroeck heeft misschien de bedoeling te komen tot geleidelijke stappen achteruit, maar dit staat niet in de tekst. Het voorstel vermeldt dat tegen einde 1985 alle kernwapens op het Belgisch grondgebied moeten worden verwijderd, weliswaar in overleg met de Nato en dat het plaatsen, vervaardigen en vervoeren ervan in het land wordt verboden. De Belgische troepen zullen geen nucleaire taken op zich mogen nemen.

Voortgaande op de tekst zoals hij eruit ziet, is dit voorstel niet realistisch. Dat is niet het ergste, maar het komt neer op een louter eenzijdige stap die in het kader van onze huidige Nato-verplichtingen bovendien niet kan worden gezet. Daarom voelen wij er niets voor om de tekst zoals hij werd voorgelegd goed te keuren en zullen wij tegenstemmen.

Dit belet ons echter niet vast te stellen, ook na het antwoord van de minister, dat uitvoerig was wat de geschiedenis betreft, maar bijzonder kort wat de huidige situatie betreft, dat de wapenvermindering reeds zeer lang als doelstelling staat ingeschreven. Tot hiertoe heeft geen enkele strategie daartoe geleid, ook niet het Nato-dubbelbesluit. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

M. le Président. — La parole est à M. Lagasse.

M. Lagasse. — Monsieur le Président, chers collègues, je peux être extrêmement bref dans cette justification de vote relative à la proposition 389, qui a donc été écartée par la commission.

Je tiens à dire que nous sommes d'accord avec le contenu de l'article premier de cette proposition, d'accord avec la position de fond: le Parlement, et le Parlement seul, est compétent dans ce domaine.

Ainsi que nous l'avons expliqué tout à l'heure, le gouvernement devrait obtenir un accord préalable et précis du législateur. La réponse que nous a faite tout à l'heure le ministre des Relations extérieures n'est pas convaincante, et j'aurai l'occasion d'y revenir, monsieur le ministre, à propos de la discussion d'une autre proposition de résolution.

Si nous ne pouvons donc pas approuver les conclusions de la majorité de la commission, je tiens cependant à souligner qu'une proposition de loi telle que celle qui a été présentée n'est nullement nécessaire: il n'y a aucune raison de faire intervenir le législateur pour reconnaître au Parlement cette compétence qu'il a et qu'il n'a jamais perdue!

Nous ne pouvons donc pas marquer notre accord avec les développements des auteurs de cette proposition, et spécialement avec la deuxième phrase où il est dit que le but est de donner au Parlement le pouvoir de décision en la matière. On ne donne pas au législateur ce qu'il a; on ne rend pas au législateur ce qu'il n'a jamais perdu. (*Applaudissements sur les bancs du FDF et sur certains bancs socialistes.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Nelly Maes.

Mevrouw N. Maes. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren van de regering, geachte collega's, slechts een kleine minderheid onder u heeft deze namiddag langer dan vijf minuten moeten luisteren. Sta mij toe mijn dank uit te drukken voor degenen die iets meer geduld hebben gehad (*applaus op de socialistische banken*) om mijn uitgebreide uiteenzetting te aanhoren. Dat degenen die dit geduld niet hebben kunnen opbrengen nu minstens het geduld hebben om deze kleine motivering van onze stemming te aanhoren.

De heer Vanderpoorten. — Ik zit hier sedert 10 uur vanmorgen. Wat doet u met mij?

Mevrouw N. Maes. — De argumenten van de regering komen allerm minst tegemoet aan wat wij wensen. De beslissing behoort aan het Parlement en hoort in het Parlement te worden genomen. Wij willen dit door onze stemming bevestigen. Toch wou ik aan onze collega's nog even een vraag stellen. Valt België niet zwaar uit de toon vergeleken bij de andere Navo-partners op wiens grondgebied volgens het Navo-dubbelbesluit ook kernraketten zullen worden geïnstalleerd. Zowel in

Engeland als in de Bondsrepubliek, als in Italië werd over deze installatie beslist in het Parlement.

De heer Van In. — Zeer juist.

De heer Wyninckx. — Zeer juist.

Mevrouw N. Maes. — Het is voor iedereen duidelijk dat de vliegtuigen waarschijnlijk reeds in het luchtruim hingen toen op de stemknop in het Parlement werd gedrukt, maar deze parlementen hebben tenminste de zaak niet uit de hand gegeven.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Zij hebben een andere Grondwet.

Mevrouw N. Maes. — Het zijn democratieën die nog de moeite waard zijn.

De heer Van Ooteghem. — Zij hebben geen volmachten.

Mevrouw N. Maes. — Dit Parlement is het gewoon zijn macht uit de hand te geven. Deze regeringen zijn het gewoon met volmachten te regeren. De Nederlandse regering die op dit ogenblik ook een crisisbeleid voert zonder volmachten en met het Parlement...

De heer Wyninckx. — Zeer juist.

Mevrouw N. Maes. — ... heeft uitdrukkelijk gesteld dat zij geen beslissing zal nemen zonder dat het Parlement zich duidelijk heeft uitgesproken. De Nederlandse regering heeft zich daar als vanzelfsprekend toe verbonden. Het zijn dus niet de grondwetten die verschillen, maar eerder de mensen die deze Grondwet interpreteren en degenen die daarin hun vertrouwen stellen.

De heer Wyninckx. — Zeer juist.

Mevrouw N. Maes. — Mijnheer de minister, u hebt gezegd «dat de regering haar verantwoordelijkheid zal opnemen mocht zulks nodig blijken», eerste citaat, «dat alles zal afhangen van de onderhandelingen», tweede citaat. Wij stellen vast dat de onderhandelingen nu onderbroken zijn. Wij weten verder niets over wat er zal gebeuren, maar waarschijnlijk zullen wij, parlementsleden, in de krant vernemen dat de raketten zullen worden geïnstalleerd en op dat moment zal de plaatsing waarschijnlijk reeds bezig. (*Applaus op de banken van de Volksunie en op de socialistische banken.*)

De heer Wyninckx. — Ze is al bezig.

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt, breng ik overeenkomstig artikel 47 van ons reglement de conclusies van de commissie in stemming, over het voorstel van wet betreffende de plaatsing, het vervoer en het aanmaken van kernwapens of essentiële onderdelen daarvan op Belgisch grondgebied.

Plus personne ne demandant la parole, conformément à l'article 47 de notre règlement, je mets aux voix les conclusions de la commission concernant la proposition de loi relative à l'installation, au transport et à la fabrication d'armes nucléaires ou de parties essentielles d'armes nucléaires sur le territoire belge.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

150 membres sont présents.

150 leden zijn aanwezig.

92 votent oui.

92 stemmen ja.

29 votent non.

29 stemmen neen.

29 s'abstiennent.

29 onthouden zich.

En conséquence, la proposition de loi n'est pas adoptée.

Derhalve is het voorstel van wet niet aangenomen.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, C. De Clercq, T. Declercq, Decléry, de Clippele, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnéa, Dehaene, De Kerpel, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Demuyter, Deprez, Descamps, De Seranno, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. le comte du Monceau de Bergendal, Février, François, Friedrichs, Geens, Gerits, Gijs, Mmes L. Gilllet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, M. Gramme, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Lutgen, Mainil, Mme Mayence-Goossens, M. Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pede, Edg. Peetermans, Poma, Poulllet, Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, M. Sondag, Mme Staels-Dompas, M. M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uyttendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborcht, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vangel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathélet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté non :

Hebben neen gestemd :

MM. Adriaenssens, Capoen, Coppens, De Baere, De Bremaeker, de Bruyne, Mme De Pauw-Deveene, MM. De Smeyter, Draulans, Féris, Geldolf, MM. Jortay-Lemaire, MM. Luyten, Marmenout, Matthys, Op 't Eynde, P. Peeters, W. Peeters, Mme Saive-Boniver, MM. Seeuws, Thys, Trussart, Vandenhove, Van Der Niepen, Vandezande, Van In, Van Ooteghem, Mme Van Puymbroeck et M. Van Roye.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

M. Basecq, Mme Coorens, MM. Dehousse, Delmotte, Désir, de Wasseige, Deworme, Donnay, Egelmeers, Eicher, Gevenois, R. Gilllet, Goossens, Grosjean, Hismans, Hubin, Humblet, Jandrain, Knuts, Leclercq, Lepaffe, Mouton, Pécriaux, Mme Pétry, MM. Poulain, Spitaels, Vandenhaute, Vercaigne et Wyninckx.

M. le Président. — Les membres qui se sont abstenus sont priés de faire connaître les motifs de leur abstention.

Ik verzoek de leden die zich hebben onthouden, de reden van hun onthouding mede te delen.

M. Delmotte. — Monsieur le Président, si le groupe socialiste peut marquer son accord sur l'article unique de la proposition de loi 389, il ne peut, par contre, en approuver les développements car ceux-ci relèvent d'une initiative de désarmement unilatéral, contre lequel le PS s'est toujours prononcé.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de Voorzitter, heren ministers, dames en heren, ik heb mij onthouden om een verklaring te kunnen afleggen, die onderstreept dat wij dit voorstel hebben gesteund maar dat wij kunnen begrijpen dat sommigen aarzelen voor de inhoud ervan.

Wij hebben derhalve ingediend wetsvoorstel nr. 603, voorstel van wet tot het verbieden van strategische wapens op Belgisch grondgebied waarvan de tekst zo eenvoudig is, dat hij door de meerderheid waarschijnlijk zeer snel in de commissie zal kunnen worden aangenomen.

Het enig artikel bepaalt: «Het plaatsen, vervoeren en vervaardigen van wapens, of enig onderdeel ervan, met een strategische functie of waarvan de beslissing tot inzetten niet mede berust bij de nationale autoriteiten, is verboden in België.»

De bevoegde commissie zal zich ter zake kunnen uitspreken, en daarna de Senaat.

De Voorzitter. — Als de Senaat zich heeft uitgesproken, mijnheer Wyninckx.

De heer Wyninckx. — Dit voorstel van wet is niet onwettelijk en het is niet onzedig.

De Voorzitter. — Maar toch moeten wij het in overweging nemen vooraleer het in de bevoegde commissie kan worden besproken.

De heer De Bondt. — Het is nog niet aan de orde.

De Voorzitter. — Uit de stemming blijkt dat de Senaat de conclusies van de commissie bijvalt. Het voorstel van wet is dus verworpen.

Le vote que le Sénat vient d'émettre implique qu'il se rallie aux conclusions de la commission tendant au rejet de la proposition de loi.

Nu breng ik in stemming, overeenkomstig artikel 47 van ons reglement, de conclusies van de commissie in verband met het voorstel van resolutie betreffende de beslissing over het plaatsen van Pershing- en Cruiseraketten in België.

Conformément à l'article 47 de notre règlement, je mets maintenant aux voix les conclusions de la commission concernant la proposition de résolution relative à la décision d'installer des fusées Pershing et Cruise en Belgique.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

150 membres sont présents.

150 leden zijn aanwezig.

92 votent oui.

92 stemmen ja.

54 votent non.

54 stemmen neen.

4 s'abstiennent.

4 onthouden zich.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, C. De Clercq, T. Declercq, Decléry, de Clippele, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, De Kerpel, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Demuyter, Deprez, Descamps, De Seranno, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. le comte du Monceau de Bergendal, Février, François, Friederichs, Geens, Gerits, Gijss, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, M. Gramme, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Lutgen, Mainil, Mme Mayence-Goossens, M. Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pede, Edg. Peetermans, Poma, Pouillet, Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, M. Sondag, Mme Staels-Dompas, M. M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uytendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborgh, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathelet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté non :

Hebben neen gestemd :

MM. Adriaenssens, Basecq, Capoen, Mme Coorens, MM. Coppens, De Baere, De Bremaeker, de Bruyne, Dehousse, Delmotte, Mme De Pauw-Deveën, MM. Désir, De Smeyter, de Wasseige, Deworme, Donnay, Draulans, Féris, Geldolf, Gevenois, R. Gillet, Goossens, Grosjean, Hismans, Hubin, Humblet, Jandrain, Mme Jortay-Lemaire, MM. Leclercq, Lepaffé, Luyten, Marmenout, Matthys, Mouton, Op 't Eynde, Péciaux, P. Peeters, W. Peeters, Mme Pétry, M. Poulain, Mme Saive-Boniver, MM. Seeuws, Spitaels, Thys, Trussart, Vandenheve, Van Der Niepen, Vandezande, Van In, Van Ooteghem, Mme Van Puymbroeck, MM. Van Roye, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

MM. Egemeers, Eicher, Knuts et Vandenhaute.

M. le Président. — M. Eicher est prié de faire connaître les motifs de son abstention.

M. Eicher. — J'ai pairé avec M. Vangronsveld.

De Voorzitter. — Uit de stemming blijkt dat de Senaat de conclusies van de commissie bijvalt. Het voorstel van resolutie is dus verworpen.

Le vote que le Sénat vient d'émettre implique qu'il se rallie aux conclusions de la commission tendant au rejet de la proposition de résolution.

PROPOSITION DE RESOLUTION RELATIVE A L'IMPLANTATION EVENTUELLE DE MISSILES NUCLEAIRES

Rejet

VOORSTEL VAN RESOLUTIE BETREFFENDE DE EVENTUELE PLAATSING VAN KERNRAKETTEN

Verwerping

M. le Président. — Le Sénat est appelé à se prononcer sur la proposition de résolution relative à l'implantation éventuelle de missiles nucléaires.

De Senaat moet zich nu uitspreken over het voorstel van resolutie betreffende de eventuele plaatsing van kernraketten.

Je rappelle les termes de cette proposition de résolution :

« Le Sénat,

— Considérant l'aggravation de la situation internationale (Grenade, Liban);

— Considérant la terrible aggravation du risque de guerre nucléaire que ne manquerait pas d'entraîner l'implantation des missiles Pershing-II et Cruise dans cinq pays membres européens de l'Otan, dont la Belgique, et les contre-mesures annoncées par l'Union soviétique;

— Considérant que de toute évidence, les possibilités de négocier un accord pour la réduction des armements eurostratégiques tant à l'Est qu'à l'Ouest — et notamment des missiles SS-20 déployés en Europe — seront loin d'avoir été épuisées par les pourparlers américano-soviétiques de Genève, d'ici le 31 décembre prochain;

Estime nécessaire que la Belgique :

— Intervienne auprès de ses partenaires de l'Otan pour que soit reporté d'un an le délai fixé pour l'implantation des premiers missiles Pershing-II et Cruise;

— Propose que l'ensemble des Etats appelés à participer à la conférence européenne de Stockholm pour le désarmement, en janvier prochain, ou à défaut tous les Etats directement concernés par les implantations de nouveaux missiles, ou détenteurs d'armements nucléaires, soient dorénavant associés aux négociations sur la réduction des armements eurostratégiques;

— Ajourne elle-même d'un an au delà du 31 décembre 1983 sa propre décision au sujet de l'implantation des missiles Cruise destinés à son territoire. »

« De Senaat,

— Overwegende dat de internationale toestand verslechtert (Grenada, Libanon);

— Overwegende dat de plaatsing van Pershing-II- en Cruiseraketten in vijf Navo-Lid-Statens, waaronder België, het gevaar van een kernoorlog op schrikbarende wijze zou doen toenemen en gelet op de tegenmaatregelen die de Sovjetunie heeft aangekondigd;

— Overwegende dat de mogelijkheden om overeenstemming te bereiken omtrent de vermindering van de eurostrategische wapens zowel in het Oosten als in het Westen — en met name van de SS-20-raketten die in Europa staan opgesteld — tegen 31 december eerstkomende ver van uitgeput zullen zijn door de Amerikaans-Russische onderhandelingen te Genève;

Acht het noodzakelijk dat België :

— Bij zijn Navo-partners stappen doet om te verkrijgen dat de termijn voor de plaatsing van de eerste Pershing-II- en Cruiseraketten met een jaar wordt verlengd;

— Voorstelt dat alle Staten die in de maand januari eerstkomende zullen deelnemen aan de Europese ontwapeningsconferentie te Stockholm, of althans alle Staten die rechtstreeks te maken hebben met de plaatsing van nieuwe raketten dan wel kernwapens bezitten, betrokken worden bij de onderhandelingen over de vermindering van de eurostrategische bewapening;

— Zelf zijn eigen beslissing over de plaatsing van Cruisaraketten op zijn grondgebied nog een jaar uitstelt na 31 december 1983.»

Je signale que les conclusions de la commission tendent au rejet de cette proposition de résolution.

Ik herinner eraan dat de commissie in haar conclusies vraagt het voorstel van resolutie te verwerpen.

De beraadslaging is geopend.

La discussion est ouverte.

La parole est à M. Vercaigne.

M. Vercaigne. — Monsieur le Président, messieurs les ministres, chers collègues, mon souci, en déposant cette proposition de résolution, a été de rencontrer les objectifs de la manifestation mais aussi, compte tenu des événements qui se sont produits à ce moment-là, de permettre une relance des négociations au travers d'initiatives à prendre par le gouvernement belge.

Notre préoccupation est d'arriver à un accord permettant de créer une situation telle que le déploiement des armes se situe au niveau le plus bas possible dans les deux blocs militaires.

Comme j'ai été l'objet d'un reproche amical selon lequel mes considérants étaient un peu trop unilatéraux, j'accepte l'amendement proposé par M. Wyninckx et consorts qui constitue un contrepoint à l'effort demandé à la Belgique de postposer sa décision d'un an.

Il est juste que l'autre partie fournisse une compensation. C'est pourquoi je suis d'accord sur l'insertion d'un amendement qui fait état de notre insistance auprès des pays du pacte de Varsovie, principalement l'Union soviétique, pour qu'ils renoncent pendant cette année à leur intention de déployer de nouveaux missiles SS-20 en RDA, en Tchécoslovaquie et en Union soviétique.

Cela permettrait d'engager des négociations d'une manière plus sereine et dans une situation moins tendue.

Vous aurez remarqué, par ailleurs, que j'ai déposé un amendement à ma propre proposition de résolution. Cet amendement modifie le premier alinéa qui est dépassé du fait de l'arrivée, dans trois pays, d'éléments de Pershing-II et de Cruise. J'ai voulu actualiser cette partie de ma proposition de résolution.

Je crois qu'il est du plus haut intérêt pour le Sénat d'appuyer cet effort pour aboutir à une conclusion heureuse car, je l'ai dit dans mon intervention, ceux qui préconisent une stratégie de la tension risquent de mener notre pays à un cataclysme aux dimensions incommensurables.

Des éléments de missiles se trouvent déjà dans trois pays, notamment en République fédérale d'Allemagne qui se trouve en première ligne. Les Pays-Bas et la Belgique sont un peu en retrait. Je crois que nous devons profiter de cette situation pour tenter un ultime effort et entamer des négociations sérieuses avec le souci d'aboutir, ce qui veut dire en prenant en compte les missiles français et britanniques. Sinon, nous nous donnons toutes les chances de ne pas réussir ces négociations.

Voilà le sens de ma proposition de résolution.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Wyninckx.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, zoals wij daarstraks reeds hebben aangekondigd zullen wij de motie die door de heer Vercaigne werd ingediend en door ons in een meer evenwichtige vorm werd geamendeerd, goedkeuren.

Het voorstel van resolutie van de heer Vercaigne ligt volledig in de lijn van het debat dat de Senaat op dit ogenblik voert, voornamelijk na het amendement dat wij hebben ingediend en dat er de nadruk op legt dat ook bij de USSR en de leden van het Warschaupakt dient te worden gepleit voor ontmanteling van SS-20 en het niet uitvoeren van de geplande ontplooiingen in de DDR en de CSSR.

De tekst van deze resolutie is niets anders dan de eerste pijler van de noodzakelijke gedragslijn. Het stemmen van deze resolutie zal de Senaat toelaten zich uit te spreken over de noodzaak om de beslissing over de inplanting in België met één jaar te verdagen.

In die zin beweegt deze resolutie zich tussen de besproken wetsvoorstellen en de resolutie, die wij in juni reeds hadden ingediend, die achteraf door de CVP werd geamendeerd en waarop wij straks zullen terugkomen. De CVP-ers die op 23 oktober mee opstapten in de anti-rakettenbetoging, vinden dus in deze resolutie hun gading en kunnen zonder grote bezwaren deze resolutie, alsmede de resolutie vervat in punt 4 van de agenda, zoals

door ons geamendeerd, goedkeuren samen met hun medemanifestanten van enkele weken geleden.

De resolutie die wij nu bespreken, wint aan waarde door de moorddadige interventie van de USA-interventiemacht in Libanon, die begonnen is na het gesprek tussen president Reagan en premier Shamir. Een vreemde conclusie van een gesprek, dat gespierd was, zoals wij dit van president Reagan gewoon zijn. Maar het gesprek was vooral geheim en dat wijst op een vreemdsoortige evolutie.

Overal ter wereld draagt de president nu de interventionistische gedachte rond, en hij zet deze kracht bij, niet alleen met het woord, maar ook met de daad. Wij kunnen dit niet genoeg herhalen. Maar helaas, deze realiteit dringt vandaag gemakkelijker door bij de bevolking, dan bij sommige regerende politici en partijen.

De resolutie is ook belangrijk voor de huidige Navo-vergadering. Op een week-end gebeurt er tegenwoordig nogal wat. Zo verklaarde VS-minister Weinberger zo één en ander. Hij verklaarde dat hij verwacht dat de Russen naar Genève zullen terugkeren uit angst voor de euoraketten. Maar ondertussen wil hij ons toch maar, zoals in de Verenigde Staten, de defensie-uitgaven voor conventionele wapens doen opdrijven.

In de Amerikaanse Senaat ging het over 22 pct. maar wij weten nog niet wat hij aan de heer Vreven, onze onbetaalbare minister van Defensie, zal pogen op te solferen. Het zal alleszins één van de thema's zijn van de Navo-conferentie, waar u zich na deze vergadering zult heenspoeden.

Maar Weinberger heeft nog wat anders in zijn toverhoed. Het moet nu maar gedaan zijn, zegt hij, dat de VSA alleen de last van de speciale interventiemacht moeten blijven dragen. Wanneer deze ergens in de wereld ingrijpt, moeten de Westerse landen er maar toe bijdragen dat de «vitale belangen» worden veilig gesteld. Washington moet kunnen rekenen op vliegvelden, ravitaillingsfaciliteiten en andere logistieke steun bij de bondgenoten. Er moet een betere verdeling komen van de lasten.

Aldus krijgt de Navo-top een dimensie, die het voor ons nuttig maakt deze resolutie *hic et nunc* goed te keuren, vooraleer de minister van Buitenlandse Betrekkingen zich naar Eever begeeft. Door middel van deze resolutie kunnen wij wellicht een concreet antwoord krijgen op een aantal vragen, collega's, onder meer wat de heer Tindemans in Eever zal gaan vertellen, over de beslissing van de Belgische regering, vermits er volgens Navo-woordvoerders niets meer moet beslist worden, alhoewel de Eerste minister blijft herhalen dat er nog niets beslist is.

Wij zouden nu toch eens willen vernemen wat er dan beslist is. Wij vernemen dat de regering alleszins zal moeten beslissen. De aankomst van de raketten is voorzien voor het najaar van 1985. De werken nemen 18 maanden in beslag. Zal er stap voor stap worden te werk gegaan, zodat de infrastructuurwerken achter de rug zullen zijn als de raketten aankomen? Is het dat wat de regering heeft beslist, om een investering te verrechtvaardigen van drie miljard Belgische frank?

Overigens is in de *Bundestag* door kanselier Kohl gewag gemaakt van een beslissing van de Duitsers om niet alleen te ontplooiën en deze uitdaging *Kein Alleingang* richtte zich tot Belgen en Nederlanders. Heeft de heer Tindemans weet van dit ultimatum, of heeft hij er al op geantwoord, met andere woorden, heeft de regering dus toch al beslist?

Trouwens, er zijn te veel vragen gerezen bij de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit. Iedereen zou terzelfder tijd ja hebben moeten zeggen tegen de ontplooiing. Wanneer is die consensus ontstaan, mijnheer de minister? Maar op een aantal vragen komt nooit antwoord. Een zaak is duidelijk, het Navo-dubbelbesluit was voor de enen een argument om produktie, voorbereiding van de inplanting en de inplanting op te leggen, en voor anderen om te kunnen zeggen dat er werd onderhandeld. Dat was de enige formele reden waarom het werd opgelegd, en waarom alles plotseling zo snel ging sinds half november.

Wij weten natuurlijk niet welk lot deze resolutie zal beschoren zijn, maar voor ons ligt zij in de lijn van het zespuntenprogramma van de SP, dat wij hebben toegelicht naar aanleiding van de bespreking van het wetsvoorstel tot oprichting van de gemengde militaire commissie. Het ligt ook in de lijn van de nieuwe oproep van Brandt, het zogenaamde ontwapeningsplan.

Het houdt vier punten in.

In de eerste plaats moeten de USA en de USSR zich ertoe verbinden op te houden met het testen en opstellen van kernwapens en onder meer ondergrondse kernproeven, testen en opstellen van ballistische en kruisraketten, evenals lange-afstandsbommenwerpers. Vervolgens stelt het plan voor dat de USA van de effectieve opstelling van kruis- en Pershing-II-raketten zouden afzien, en de Russen hun SS-20-arsenaal

drastisch zouden verkleinen. Daarnaast moet men het overleg over de middellange-afstandwapens, INF, en het overleg over strategische wapens, Start, samenvoegen. Ook de zogenaamde slagveldkernwapens moeten bij de onderhandelingen worden betrokken. Tenslotte moet het kernwapensenaal drastisch worden verminderd, omdat het grootste gevaar schuilt in de uitbreiding van dit soort wapens.

Dit document, dat de steun geniet van Fullbright, Galbraith, Linus Pauling, Leontiev, richt zich tot de regeringsleiders in Moskou en Washington. Het is een initiatief dat weerklinkt in gans de wereld hoopt te vinden door een massale handtekeningactie.

Door het goedkeuren van deze resolutie zetten de Vlaamse socialisten deze oproep kracht bij. Het is een onderdeel van de voortdurende actie tegen de kernwapens en tegen de euronukketten, die wij dag aan dag zullen blijven voeren. (*Applaus op de socialistische banken.*)

M. le Président. — Plus personne ne demandant la parole, conformément à l'article 47 de notre règlement, je vais mettre aux voix les conclusions de la commission concernant la proposition de résolution relative à l'implantation éventuelle de missiles nucléaires.

Daar niemand meer het woord vraagt, ga ik, overeenkomstig artikel 47 van ons reglement, de conclusies van de commissie met betrekking tot het voorstel van resolutie betreffende de eventuele plaatsing van kernraketten in stemming brengen.

Het woord is aan de heer Van Ooteghem voor een stemverklaring.

De heer Van Ooteghem. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, het voorstel van resolutie van de heer Vercaigne is volgens ons onevenwichtig, omdat er wel gesproken wordt over de plaatsing van Pershing-II en Cruiserraketten in vijf Navo-Lid-Staten, maar er anderzijds angstvallig wordt gezweven over de beslissing van de Sovjetunie om nieuwe SS-20-raketten te plaatsen in de DDR, in Tsjecho-Slowakije en in de Sovjetunie.

De heer Wyninckx. — Dit staat in mijn amendement.

De heer Van Ooteghem. — Indien de commissie het amendement van de heer Wyninckx had aanvaard, dan zou het evenwicht zijn hersteld. Dit is nu jammer genoeg niet het geval.

Bovendien zijn wij van mening dat het niet goed is de onderhandelars op een bepaalde datum vast te pinnen om een akkoord te bereiken.

Om die redenen kan onze fractie het voorstel van resolutie niet goedkeuren.

Anderzijds zijn wij van mening dat er tenslotte iemand moet beginnen met het doorbreken van de waanzinnige kernbewapeningsspiraal. Een klein land als België zou daarin een belangrijke rol kunnen vervullen. Niets of niemand kan ons beletten onze beslissing te herzien indien ons vredessignaal niet zou worden begrepen.

Dit is de reden waarom wij ook niet tegen het voorstel van resolutie zullen stemmen. In die zin dient onze onthouding te worden begrepen. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

M. le Président. — La parole est à M. Delmotte pour une justification de vote.

M. Delmotte. — Monsieur le Président, au nom du groupe socialiste, je demanderai de dissocier l'alinéa 2. Il s'agit, en effet, d'une initiative généreuse puisqu'elle « propose que l'ensemble des Etats appelés à participer à la conférence européenne de Stockholm pour le désarmement, en janvier prochain, ou, à défaut, tous les Etats strictement concernés par les implantations de nouveaux missiles, ou détenteurs d'armes nucléaires, soient dorénavant associés aux négociations sur la réduction des armements eurostratégiques ».

Comme aucun délai n'est fixé et parce que, je le répète, il s'agit d'une initiative à laquelle nous apportons notre adhésion, nous souhaiterions voir dissocier le deuxième alinéa du premier et du troisième, ceux-ci prévoyant un délai sur lequel le Parti socialiste n'est pas d'accord.

M. le Président. — Selon le règlement, nous devons, avant d'entamer la discussion des amendements, nous prononcer sur les conclusions de la commission tendant au rejet de la proposition.

M. Wyninckx. — Mon amendement n'a pas été rejeté par la commission, monsieur le Président. Il a été l'objet d'un vote où la majorité s'est abstenue.

De Voorzitter. — Daar gaat het niet om, mijnheer Wyninckx. Dit was niet de vraag van de heer Delmotte.

Alvorens de discussie te kunnen aanvatten, moeten wij ons uitspreken over het voorstel van de commissie, die in haar conclusies vraagt het voorstel van resolutie betreffende de eventuele plaatsing van kernraketten te verwerpen. Ik herhaal dit nu al voor de vierde keer.

Wij gaan over tot de stemming.

Nous passons au vote.

— Il est procédé au vote nominatif sur les conclusions de la commission.

Er wordt tot naamstemming overgegaan over de conclusies van de commissie.

148 membres sont présents.

148 leden zijn aanwezig.

91 votent oui.

91 stemmen ja.

16 votent non.

16 stemmen neen.

41 s'abstiennent.

41 onthouden zich.

Ont voté oui:

Hebben ja gestemd:

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, C. De Clercq, T. Declercq, Decléry, de Clippele, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, De Kerpel, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Demuyter, Deprez, Descamps, De Seranno, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. le comte du Monceau de Bergendal, Février, François, Friederichs, Geens, Gerits, Gijs, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, M. Gramme, Mme Hanquet, MM. Hatry, Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Lutgen, Mainil, Mme Mayence-Goossens, M. Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pedé, Edg. Peetermans, Poma, Poulllet, Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, M. Sondag, Mme Staels-Dompas, M. M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uyttendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborgh, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathélet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté non:

Hebben neen gestemd:

MM. Adriaenssens, Coppens, De Baere, De Bremaeker, Mme De Pauw-Deveen, MM. De Smeyter, Féris, Geldolf, Marmenout, Matthys, Op 't Eynde, Seeuws, Vandenhove, Van Der Niepen, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus:

Hebben zich onthouden:

MM. Basecq, Capoen, Mme Coorens, MM. de Bruyne, Dehousse, Delmotte, de Wasseige, Deworme, Donnay, Draulans, Egemeers, Eicher, Gevenois, R. Gillet, Goossens, Grosjean, Hismans, Hubin, Humblet, Jandrain, Mme Jortay-Lemaire, MM. Knuts, Leclercq, Lepaffe, Luyten, Mme N. Maes, MM. Mouton, Pécriaux, P. Peeters, W. Peeters, Mme Pétry, M. Poulain, Mme Saive-Boniver, MM. Spitaels, Trussart, Vandenhaute, Vandezande, Van In, Van Ooteghem, Mme Van Puymbroeck et M. Van Roye.

M. le Président. — Les membres qui se sont abstenus sont priés de faire connaître les motifs de leur abstention.

Ik verzoek de leden die zich hebben onthouden, de reden van hun onthouding mede te delen.

M. Delmotte. — La justification de notre abstention est la suivante.

Nous retenons le caractère généreux de cette initiative pour émettre un avis favorable, mais, dès lors que nous ne sommes pas d'accord sur le délai et que l'alinéa 2 n'est pas dissociable, nous avons été obligés de nous abstenir.

M. Lagasse. — Monsieur le Président, nous nous sommes abstenus, parce que nous sommes d'accord sur une partie de la proposition, mais non sur l'ensemble. Nous ne pouvions dès lors pas approuver les conclusions de la commission et non plus l'auteur de la proposition: même avec l'amendement de M. Wyninckx, cette résolution ne réalise pas l'équilibre indispensable. Nous déplorons notamment qu'il n'y soit pas question du démantèlement indispensable des SS-20 installés depuis plusieurs années.

M. le Président. — Le vote que le Sénat vient d'émettre implique qu'il se rallie aux conclusions de la commission tendant au rejet de la proposition de résolution.

Uit de stemming blijkt dat de Senaat de conclusies van de commissie bijvalt. Het voorstel van resolutie is dus verworpen.

VOORSTEL VAN RESOLUTIE TOT VERDAGING VAN DE UITVOERING VAN HET NAVO-DUBBELBESLUIT VAN DECEMBER 1979

Beraadslaging en stemming

PROPOSITION DE RESOLUTION AJOURNANT L'EXECUTION DE LA DOUBLE DECISION DE L'OTAN DE DECEMBRE 1979

Discussion et vote

De Voorzitter. — Wij vatten de behandeling aan van het voorstel van resolutie tot verdaging van de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit van december 1979.

Nous abordons l'examen de la proposition de résolution ajournant l'exécution de la double décision de l'Otan de décembre 1979.

Voici le texte proposé par la commission des Relations extérieures:

« Le Sénat,

Constatant qu'en Belgique comme à l'étranger, d'éminentes personnalités des milieux les plus divers, sociaux, scientifiques, politiques et religieux, réclament avec instance des initiatives concrètes dans le domaine du désarmement nucléaire en particulier et une limitation de la course aux armements en général,

Tenant compte de la double décision de l'Otan de décembre 1979 et du retard de deux ans dans les négociations de Genève sur le désarmement,

Insiste auprès des négociateurs américains et soviétiques à Genève pour qu'ils fassent en sorte que les négociations puissent aboutir rapidement à des initiatives concrètes capables d'influer sur les armements nucléaires et sur l'installation de nouveaux missiles, l'objectif principal devant demeurer le démantèlement des fusées SS-20 soviétiques, de manière à rendre superflu le déploiement d'euromissiles,

Demande avec insistance que la Belgique, conjointement avec d'autres petits Etats européens, développe une offensive diplomatique s'inspirant des traditions de gouvernements belges précédents et s'inscrivant notamment dans la ligne de « la doctrine Harmel », en vue de faire reprendre à Genève les négociations sur les missiles de moyenne portée. »

« De Senaat,

Vaststellende dat in binnen- en buitenland gezaghebbende personaliteiten uit de meest diverse sociale, wetenschappelijke, politieke en religieuze kringen aandringen op concrete initiatieven op het gebied van de nucleaire ontwapening in het bijzonder, en op het beperken van de bewapeningswedloop in het algemeen,

Rekening houdend met het Navo-dubbelbesluit van december 1979 en met de twee-jaarvertraging die de ontwapeningsbesprekingen te Genève hebben opgelopen,

Dringt er bij de USA- en USSR-onderhandelaars te Genève op aan dat de besprekingen spoedig zouden geleid worden in de richting van concrete initiatieven, die de kernbewapening en de inplanting van nieuwe

kernraketten zouden beïnvloeden, waarbij het hoofddoel moet blijven de sovjet-SS-20-raketten op zulk een wijze te zien afbouwen dat de ontplooiing van euoraketten overbodig wordt,

Vraagt met aandrang dat België samen met andere kleine Europese Staten een diplomatiek offensief zou ontwikkelen, steunend op de tradities van vroegere Belgische regeringen, en onder meer in de lijn van de zogenaamde Harmel-doctrine, om de onderhandelingen over de middel-lange-afstandsraketten te Genève te doen hernemen. »

De beraadslaging is geopend.

La discussion est ouverte.

Het woord is aan de heer Wyninckx.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren leden van de regering, geachte collega's, voor buitenstaanders moet de wijze waarop het raketten debat thans in de Senaat ten einde loopt, wel aanleiding geven tot enigerlei misverstand, zoniet tot onbegrip.

Het verhaal begint in het voorjaar van 1983. Gezien de begroting voor dit jaar in april werd ingediend, met nauwelijks zes maanden vertraging, mocht worden aangenomen dat zij nog vóór het verlof in openbare vergadering zou worden behandeld. Deze behandeling werd dan ook voorzien half juni.

Toen diende ik, namens mijn fractie, een ontwerp van resolutie in gekoppeld aan het begrotingsdebat, waarin bij de Navo-Lid-Staten werd aangedrongen op de verdaging van de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit tot eind 1984.

Die tekst steunde op een soortgelijk voorstel dat werd goedgekeurd in het Deense Parlement, kort voor de voorjaarszitting van de Navo-assembly in Kopenhagen. Gezien de begroting plotseling niet meer kon worden afgehandeld in commissie en dus ook niet in openbare vergadering, zagen wij ons verplicht, overigens in gemeenschappelijk overleg, de behandeling van het voorstel van resolutie uit te stellen tot het najaar en intussen de tekst als motie in te dienen aan het einde van een interpellatie. Mijn collega Bob Gijs zal zich dat nog herinneren. Hij oordeelde dat mijn resolutie moest worden verworpen, wat dan ook geschiedde. Het was voor velen een ontgoocheling, vermits toen reeds de heer Gijs een aantal positieve geluiden liet horen, onder meer wat betreft het betrekken van de Franse en de Britse kernmachten in het debat.

De heer Basecq, eerste ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

Groot was dan ook onze voldoening aan het einde van het zomerreces te vernemen dat de CVP een resolutie had aangenomen als leidraad voor de nazomerse debatten, waarin voor uitstel werd gepleit van de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit maar ook voor het betrekken van de Franse en Britse kernwapens bij de Geneefse gesprekken. De weg lag dus klaarblijkelijk open voor een nieuw debat over de euoraketten, gezien de resolutie van de Vlaamse socialistische senatoren en die van de CVP in belangrijke mate dezelfde inhoud hadden. Wij zagen dus hoopvol uit naar de manifestatie van 23 oktober jongstleden en onze hoop en verwachting werden niet bedrogen.

Daar waren zij, in dichte drommen, de vredesstrijders van de Twee Kerkenstraat. En daar was bovendien de belangrijke en moedige verklaring van de heer Blanckaert, namelijk dat de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit moest worden uitgesteld, en liefst voor één jaar. « De bom van Blanckaert » blokletterde *Het Volk*.

Enkele dagen later bleek het maar een voetzoeker te zijn, want in de Kamer stemde de meerderheid natuurlijk vóór de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit door de regering-Martens. En nog was alle hoop niet verloren, want het raketten debat in de Kamer was geen eindpunt, maar een nieuw uitgangspunt.

En zo werd de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen van de Senaat opnieuw geconfronteerd met de resolutie van de Vlaamse socialistische van juni jongstleden. Weliswaar in geamendeerde vorm, want de bittere werkelijkheid was dat in de Bondsrepubliek, in Groot-Brittannië en in Sicilië euoraketten ware toegekomen, en dat de sovjetdelegatie de Geneefse onderhandelingen onderbrak.

Mijn collega's Geldolf en Coppens zorgden ter zake voor de nodige amendementen, waarbij werd gepleit voor het scheppen van voorwaarden voor nieuwe onderhandelingen, onder meer door de verdere inplanting van euoraketten stop te zetten en door de verdere uitvoering van het Navo-dubbelbesluit te onderbreken tot einde 1984, na nieuwe onderhandelingen.

De heer Leemans treedt opnieuw als voorzitter op

Deze taal was klaarblijkelijk andermaal te duidelijk voor de CVP, want zij amendeerde de resolutie door enkel de oproep tot onderhandelingen kracht bij te zetten, maar niet door te spreken over het stopzetten van de verdere ontplooiing. Weliswaar deed de heer Gijs nog een poging, om bij de nieuwe onderhandelingen ook de Franse en de Britse kernwapens te betrekken, maar helaas, ook die hoop veegde u, mijnheer de minister, van de CVP-tafel weg.

Er blijft bijgevolg van de resolutie van 15 juni 1983 weinig meer over dan de ene peiler: namelijk onderhandelen, opnieuw onderhandelen, over dezelfde materie of over een uitgebreide dagorde, met dezelfde gesprekspartners, of uitgebreid tot andere. Voor het opschorten of het verdagen van de uitvoering van de tweede peiler van het Navo-dubbelbesluit met name de ontplooiing, geldt dus nog steeds uw axioma: «Elke afwijking van de voorgenomen uitvoering is een geschenk aan de Russen.»

Vandaag werd hier herhaaldelijk gesproken over Helmut Schmidt. Minister Tindemans heeft hem trouwens geprezen. Ik wil een citaat voorlezen uit de indrukwekkende toespraak die Helmut Schmidt heeft gehouden op het voorbij SPD-congres, waar hij spreekt over zijn reisindrucken uit de USSR.

Die hebt u overigens ook gehad, mijnheer de minister, maar misschien had u er andere opgedaan, maar dan moet u ons dat hier bevestigen.

Helmut Schmidt zegde op het SPD-congres: «Bei Kossygin, bei Ustinov, bei Gromyko, bei Tichonov, vor allem aber bei Breschnew selbst, hatte ich aus vielen Gesprächen die persönliche Gewissheit: Einen Krieg mit dem Westen wollen diese Männer nicht, gewiss nicht. Mir haben sich die Zwiesgespräche mit Breschnew tief eingeprägt, in denen er von den Leiden des letzten Krieges sprach, von den Opfern seines Volks, von den Opfern in seiner eigenen Familie. Sein Willen zum Frieden war mir klar.» Dat zei Helmut Schmidt die zo vaak door u wordt geciteerd.

In dezelfde toespraak somt Helmut Schmidt twaalf redenen op waarom de besprekingen in Genève moesten mislukken. Mislukking die hij op de schouders van de twee groten legt, niet eenzijdig op de schouders van de Verenigde Staten, noch op die van de Sovjetunie. Wij hebben dat overigens in deze bespreking ook niet gedaan.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Ik heb in de Kamer gezegd dat ik niet geloof in een kernoorlog. Ik heb wel gezegd dat het gevaar reëel is dat wij zouden komen in een situatie die een Frans politicus heeft genoemd *une paix dominatrice* waarin wij alleen nog maar zouden mogen doen wat anderen toelaten.

De heer Wyninckx. — Inderdaad, uit de recente vergadering in Evere blijkt dat wij maar mogen doen wat de anderen toelaten, en dat wij zelfs gaan moeten doen wat de anderen — en dat zijn dan vanzelfsprekend niet de Sovjets — ons opleggen. Wij zullen daar vrijdag op terugkomen.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Dergelijke bewering is u onwaardig.

De heer Wyninckx. — Ik krijg de indruk dat het goed is zulks hier te zeggen. Er wordt al te eenzijdig gesproken over de huidige situatie. Het wordt haast als een schande aangerekend wanneer men zegt te moeten vaststellen dat na de wedren voor de euroraketten er de jongste dagen in Evere een nieuwe wedren wordt begonnen voor conventionele bewapening.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Dat is MacNamara die dat aanbeveelt en die hier wordt geciteerd als een voorbeeld. Hij zegt dat de conventionele bewapening met 5 pct. van het bruto nationaal produkt moet worden opgevoerd.

De heer Wyninckx. — De heer MacNamara is niet aanwezig in Evere, mijnheer de minister.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — U hebt hier tijdens het debat vóór de vakantie gezegd dat u akkoord was met de Navo en met het dubbelbesluit.

De heer Wyninckx. — Mijnheer Tindemans, ik herhaal: De inhoud van elke tekst die wij tot nu toe hebben ingediend, brengt op geen enkele

wijze onze trouw aan de overeenkomst in discussie. Wij wensen wel over de wijze waarop dit verdrag wordt geïnterpreteerd te discussiëren.

Wat het Navo-dubbelbesluit betreft, meen ik dat wij er goed hebben aan gedaan te blijven herhalen dat dit Navo-dubbelbesluit een dubbele pijler had. De ene pijler is «praten». De andere pijler is «uitvoeren». Maar na een evaluatie van de gesprekken. Die evaluatie is er noch in de Navo, noch daarbuiten gekomen. De afspraak werd niet gehonoreerd. Ik wil de tekst van Schmidt niet voorlezen, maar ook dat heeft hij gezegd.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Jawel, maar in de tekst van het dubbelbesluit was ook geschreven dat eind 1983 zou worden overgegaan tot een evaluatie met de eventuele conclusies die daaruit zouden voortvloeien. Wij zijn nu eind 1983.

De heer Wyninckx. — Er is nu beslist zonder evaluatie, mijnheer de minister. Ik heb u gevraagd of er al een beslissing is van de Belgische regering en wat u morgen in Evere zult vertellen. Ik zal u vrijdag opnieuw de vraag moeten stellen: wat hebt u daar verteld? Dat interesseert ons.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Daar verwijs ik naar de verklaring van de Eerste minister.

De heer Geldolf. — U heeft ook niet gesproken in uw repliek over de brief van Willy Claes waarnaar ik u het algemeen debat verwezen heb.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Mijnheer de Voorzitter, ik ben zo blij dat zulks hier wordt gezegd. Ik heb dat bewust niet willen vermelden in mijn rede om de heer Geldolf niet in moeilijkheden te brengen. Hij roept een geheime brief in waar de toenmalige regering aan het Parlement een mededeling heeft gedaan die gewijzigd werd door die brief. Wat is dat voor een democratie, waar men aan het Parlement zegt: zo zijn de zaken, maar waar men dat in een geheime brief wijzigt. Dat is een karikatuur van democratie.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de minister, dat was geen geheime brief.

De heer Geldolf. — Dat is zeker geen geheime brief. Hij staat in onze brochure.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Die brief werd nooit bekendgemaakt.

De heer Wyninckx. — Die brief is wel bekendgemaakt.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Die staat nu in de brochure van uw partij. Ik was toen gewoon parlamentslid. Ik heb geloofd wat de toenmalige regering heeft gezegd. Die brief wijzigt dat. Dat klaag ik aan.

De heer Wyninckx. — Die brief werd bekendgemaakt onmiddellijk na zijn publicatie. Hij werd trouwens in het Parlement geciteerd.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Dat is niet waar, die is nu pas bekendgemaakt.

De heer Wyninckx. — Die is in het Parlement geciteerd. Dat was de fundamentele reden waarom wij op dat ogenblik vóór hebben gestemd.

De heer Chabert. — Nu moet ik u toch even onderbreken, mijnheer Wyninckx. Ik was toen lid van de regering en ik kan met de grootste klem beweren...

De heer Geldolf. — Beweren inderdaad!

De heer Chabert. — ... dat die brief van de heer Claes nooit aan de leden van de regering is bekendgemaakt. (*Applaus op sommige banken.*)

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Dank u, mijnheer Chabert.

De heer Wyninckx. — Nooit aan de leden van de regering, maar wel aan de toenmalige Eerste minister, meen ik te mogen aannemen.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Dat is bedrog!

De heer Wyninckx. — Toch wel aan de toenmalige Eerste minister!

De heer Chabert. — Mijnheer Wyninckx, het spijt mij u nogmaals te moeten onderbreken, maar de beslissing was in de voormiddag gevallen. Wij hadden collegiaal in de regering de beslissing genomen. Die brief kon daar niets meer aan veranderen. (*Applaus op sommige banken.*)

De heer Geldolf. — Maar de Eerste minister heeft die brief geciteerd in het debat in de Kamer.

De heer Wyninckx. — Zeer juist. Ik wou dit zeggen. Die brief werd toen reeds bekendgemaakt in de openbare vergadering van de Kamer.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Die brief is niet bekendgemaakt.

De heer Wyninckx. — Dat was trouwens de fundamentele reden waarom op dat ogenblik de SP-Kamerfractie vóór heeft gestemd, met één onthouding, van de heer Willockx. Het staat mij nog zo voor de geest.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Mijnheer Wyninckx, dat is in strijd met de instructies van de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken die aan de ambassades werden gegeven.

De heer Chabert. — Hoe kon die brief ter sprake komen in het toenmalige parlementaire debat? Dat was onmogelijk, want de leden van de regering kenden hem niet. Dat maakte geen deel uit van de beslissing.

De heer Wyninckx. — De Eerste minister en de minister van Buitenlandse Zaken kenden hem. Ik ben goed geplaatst om te weten dat de minister van Buitenlandse Zaken die brief kende.

De heer Chabert. — Dat is zeer belangrijk.

De heer Wyninckx. — Ik had het alleszins niet vermeld in mijn uiteenzetting, waarbij ik weer wil aanknopen.

Wij hebben eens te meer de indruk dat ook in de Senaat een aantal leden van de meerderheid, en voornamelijk de CVP-fractie, dit deel van onze amendementen, in een opnieuw gewijzigde vorm van de resolutie, die de oorspronkelijke tekst van juni jongstleden benadert, niet zal aanvaarden.

Wij hebben geen enkele moeite met het goedkeuren van dit deel van de resolutie, waarbij wordt gevraagd de onderhandelingen te Genève te hervatten. Wij hebben er nu al maanden voor geijverd dat zij niet zouden worden onderbroken, en dit door ons voorstel om de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit te verdagen. Wij hebben in de Senaat bij herhaling op initiatieven aangedrongen en wij zullen dit blijven doen.

Wij beseffen echter maar al te goed wie verantwoordelijk is voor het onderbreken van de onderhandelingen in Genève. Het zijn diegenen die deze twee jaar lang hebben afgeremd, en die, nadat zij waren begonnen, nooit de bedoeling hebben gehad de onderhandelingen af te ronden en geen enkele poging onverlet hebben gelaten om ze te laten mislukken.

Ook hierover spreekt Schmidt in het SPD-document. Het zijn diegenen die alles voorbereid hadden om het Navo-dubbelbesluit te kunnen uitvoeren, ook de versnelde bouw van de euroraketten en het begin van aanleg of de aanleg van de lanceerbasisen, die de grote verantwoordelijkheid dragen voor het onderbreken van de besprekingen te Genève.

Wat ons betreft, is deze resolutie dan ook slechts zinvol en doeltreffend, wanneer zij wordt gekoppeld aan het hele debat. Vandaar nieuwe SP-amendementen, strekkende tot het uitbreiden van haar draagwijdte in de zin van onze juniresolutie en van de resolutie van de heer Vercaigne, die wij hebben gesteund.

Wij, Vlaamse socialist, keuren deze resolutie goed in haar dubbele visie: onderhandelen en ontmantelen, als één van de vele actiemiddelen tegen de ontplooiing van de kernraketten in Oost en West. Wij wensen aan het einde van dit debat dus geen dubbelzinnig besluit, maar wel een dubbel besluit.

Wij houden vast aan het verzet tegen de ontplooiing van euroraketten en wij houden vast aan onze strijd voor het tot een goed einde brengen

van de ontwapeningsbesprekingen in het algemeen en van deze over de middellange-afstandsraketten in het bijzonder. Vandaar dat wij deze resolutie opnieuw hebben geamendeerd. Daardoor maken wij voor de CVP een *résolution à la carte*. De publieke opinie kan dan nog maar eens vaststellen dat het gaat zoals altijd: in het licht van de dubbele ethiek plechtig verklaren tegen euroraketten gekant te zijn, maar ondertussen aanmoedigen dat zij worden ontplooid.

Mijnheer de minister, nadat u vorige week in de commissie tegen deze resolutie, zelfs in haar gewijzigde vorm, hebt gepleit, hopen wij nog steeds dat u tijdens de vergadering van de Navo-ministers van Buitenlandse Zaken toch zult pleiten voor alle mogelijke initiatieven tot het hervatten van het gesprek tussen de beide grootmachten.

Want soms gaat alles zo snel, mijnheer de minister. 's Ochtends hebt u nog gepleit tegen een min of meer onafhankelijke koers van sommige kleine Navo-Lid-Statens, een bescheiden voorstel dat wij konden aanvaarden. En 's avonds vernemen wij dat uw collega Genscher ervoor pleitte alle mogelijkheden uit te testen met het oog op het hervatten van de Geneefse onderhandelingen, eventueel ook een uitbreiding van het gesprek tot alle kernwapens en tot Frankrijk en Groot-Brittannië.

Neem deze resolutie, zoals ze hier ligt in haar dubbele waaier, hoe dan ook mee naar Evere, mijnheer de minister. Het zal alleszins beter zijn dan te vertrekken met een ledige aktentas of met een tas vol vooroordelen of gevaarlijke voornemens. Als u in Evere gaat pleiten voor nieuwe initiatieven met het oog op het hervatten van de Geneefse onderhandelingen, en als dit initiatieven zijn die niet alleen de afbouw beogen van het bestaande rakettenarsenaal, maar van alle kernwapens, in Oost en West, dan staan wij achter u, mijnheer de minister.

Wij zien dan ook met veel spanning uit naar uw optreden tijdens de Navo-Ministerraad. In afwachting geven wij u onze juniboodschap mee, weliswaar niet door iedereen ten volle goedgekeurd, maar toch allicht reeds voor de helft. Dat zal blijken door de stemming *à la carte*.

En wie weet, komt er ooit een einde aan de dubbelzinnigheid van de CVP en zal zij begrijpen dat zij de eerste positieve stappen die zij had gedaan op 23 oktober 1983 beter consequent had voortgezet. Er zullen nog kansen genoeg komen, want voor ons gaat de strijd tegen de ontplooiing van de euroraketten en voor de ontmanteling van de SS-20-raketten voort.

Vandaar de goedkeuring door de Vlaamse socialist van de andere helft van de junimotie. Wij hebben immers de andere helft reeds aangenomen, de helft die tegen de ontplooiing van de euroraketten en de SS-20-raketten was gericht. Dit is de zin van de positieve stem, die wij straks zullen uitbrengen, maar nadat wij zullen hebben kunnen vaststellen dat het CVP-standpunt, spijs alle bemoedigende vooruitzichten, ondubbelzinnig dubbelzinnig is gebleven.

Het debat, mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister en geachte collega's, wordt vrijdag voortgezet. (*Applaus op de socialistische banken.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Nelly Maes.

Mevrouw N. Maes. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren ministers, geachte collega's, het moge deze vergadering en zijn Voorzitter een troost zijn dat wij kort zullen zijn, want de motivering van ons amendement was reeds vervat in de uiteenzetting die wij vanmiddag hebben gehouden.

Wij willen ons standpunt nog even kort samenvatten omdat het ons verbaast dat u, collega's van de CVP, nog altijd niet weet dat uw standpunt dubbelzinnig is. Ten einde de dubbelzinnigheid te vermijden, wensen wij ons duidelijk uit te spreken over de plaatsing van bijkomende kernraketten op ons grondgebied.

Sinds 1979 hebben wij deze euroraketten afgewezen. Wij hebben steeds gemeend en wij menen dat nog, dat het een verlaging betekent van de atoomdrempel en dat de kansen voor een beperkt kernconflict erdoor worden vergroot. Wij wensen te onderstrepen dat onze solidariteit binnen de Navo onverkort moet blijven bestaan, maar wij wensen bondgenoten te zijn, dit wil zeggen evenwaardigheid van West-Europa en de Verenigde Staten in dit bondgenootschap. Wij zien onszelf in Europa niet als bruggehoofd.

Wij achten de bedreiging van de SS-20-raketten zeer reëel, maar wij hebben sedert 1979 gemeend dat het Navo-dubbelbesluit geen goed middel was om die SS-20 te verminderen. Na het afbreken van de onderhandelingen in Genève stellen wij vast — waarvoor wij sedert 1979 gevreesd hadden — dat de bewapeningswedloop in een nieuwe

versnelling wordt gebracht, want wij horen spijs het Navo-dubbelbesluit, nieuwe geluiden over de plaatsing van meer SS-20, zelfs in landen waar ze op dit ogenblik nog niet aanwezig zijn.

De heer Tindemans, minister van Buitenlandse Betrekkingen. — Dat was al vroeger beslist.

Mevrouw N. Maes. — Heren ministers, wij wensen derhalve trapsgewijze vermindering van de bewapening en wij hopen dat de waanzinnige wedloop op een gegeven ogenblik kan worden gestopt. Tot nu toe is elke strategie die daarvoor met woorden werd ontwikkeld op het tegendeel uitgelopen. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

M. le Président. — La parole est à M. Vercaigne.

M. Vercaigne. — Monsieur le Président, j'attire l'attention des membres de la commission. En effet, le texte qui nous est proposé aujourd'hui par la commission me paraît dangereux. Je vais essayer d'en expliquer la raison.

Il est en retrait par rapport aux propositions actuelles des USA. Vous en revenez à ce qui était la position des Etats-Unis au début des négociations, c'est-à-dire à l'option zéro.

Celle-ci consiste, pour les Etats-Unis, à posséder en Europe occidentale 695 avions porteurs de fusées nucléaires et il y a déjà 162 missiles britanniques et français; par contre, dans cette même option, l'URSS ne dispose que de 465 avions porteurs et pas un seul SS-20.

Or, depuis mars 1983, le président Reagan a proposé une nouvelle option, dite option intérimaire. Tout comme l'option zéro, l'option intérimaire vise à rompre l'équilibre nucléaire en faveur de l'Occident — c'est une considération sur laquelle on peut discuter — mais elle prévoit de déployer en Europe moins de 572 missiles américains, à condition que l'URSS ramène le nombre de ses missiles de moyenne portée au niveau correspondant à celui des euromissiles qui doivent être déployés par les Etats-Unis.

En supprimant l'alinéa de la proposition de M. Wyninckx, qui soulignait la nécessité d'inclure les armes nucléaires françaises et britanniques dans l'armement nucléaire, la commission a adopté une position en deçà de la position actuelle des Etats-Unis qui ont proposé une solution intérimaire. Ainsi que je viens de le signaler, vous en revenez au début des négociations de Genève, à l'option zéro, solution totalement inacceptable.

La proposition adoptée par les membres de la commission est un non-sens et représente un retour en arrière. Je crois que l'administration américaine ne se base même plus sur ces données, puisque depuis elle a proposé autre chose que son option zéro.

M. le Président. — Plus personne ne demandant la parole dans la discussion, je la déclare close.

Nous passons à l'examen des amendements.

Je signale que plusieurs amendements, signés par moins de trois membres, ont été présentés à la proposition de résolution.

Ik deel u mee dat een reeks amendementen, ondertekend door minder dan drie leden, zijn ingediend op het voorstel van resolutie.

Puis-je considérer que ces amendements sont appuyés?

Mag ik aannemen dat deze amendementen gesteund worden? (*Talrijke leden staan op.*)

Aangezien deze amendementen reglementair gesteund worden, maken ze deel uit van de bespreking.

Ces amendements étant régulièrement appuyés, ils feront partie de la discussion.

M. Delmotte présente l'amendement que voici:

A la première ligne du premier alinéa, après les mots « comme à l'étranger », insérer les mots « de vastes mouvements populaires ainsi que ».

In het eerste lid, eerste regel, na het woord « buitenland » in te voegen de woorden « grote volksbewegingen evenals ».

En outre, MM. Delmotte et Lallemand présentent l'amendement suivant:

Après le dernier alinéa, ajouter deux alinéas nouveaux, rédigés comme suit:

« Adresse un pressant appel aux gouvernements des pays de l'Otan afin qu'ils interrompent ou reportent à six mois l'exécution de la double décision de l'Otan. »

« Invite les pays de l'Otan et du pacte de Varsovie à ne pas procéder pendant cette nouvelle période à de nouvelles implantations de missiles SS ou d'euromissiles. »

Na het laatste lid, twee nieuwe leden in te voegen, luidende:

« Richt een dringende oproep tot de regeringen van de Navo-landen om de uitvoering van het Navo-dubbelbesluit te schorsen of zes maanden uit te stellen. »

« Verzoekt de Navo- en Warschaupact-landen gedurende die nieuwe periode niet over te gaan tot het plaatsen van nieuwe SS-raketten of euromissielen. »

La parole est à M. Delmotte.

M. Delmotte. — Monsieur le Président, je ne vois pas de raison essentielle de revenir sur ce qui fut dit au cours de cette journée, et plus particulièrement dans mon intervention en début d'après-midi.

En ce qui concerne la proposition de résolution ajournant l'exécution de la double décision de l'Otan de décembre 1979, nous pensons que, dès le premier alinéa, la commission faisait la part trop belle à un certain élitisme.

En effet, le texte de la commission constate que d'éminentes personnalités de milieux les plus divers: sociaux, scientifiques, politiques et religieux, réclament avec insistance des initiatives concrètes, mais elle n'a pas tenu compte — et c'est pourquoi la proposition de résolution nous paraît incomplète et pour le moins paradoxale — de la volonté de paix exprimée par ces centaines de milliers de citoyens lors de manifestations qui se sont déroulées dans les rues de la plupart des capitales européennes.

Permettez-moi, monsieur le Président, de défendre le second amendement.

La proposition de résolution nous paraît également incomplète. Je crois avoir dit tout à l'heure quelle était la position du PS en la matière; elle fut d'ailleurs exprimée au cours du débat qui s'est déroulé à la Chambre. Nous proposons dès lors l'ajout de deux alinéas nouveaux rédigés comme suit: « Adresse un pressant appel aux gouvernements des pays de l'Otan afin qu'ils interrompent ou reportent à six mois l'exécution de la double décision de l'Otan. »

In fine: « Invite les pays de l'Otan et du pacte de Varsovie à ne pas procéder, durant cette nouvelle période, à de nouvelles implantations de missiles SS ou d'euromissiles. »

Comme on l'a déjà laissé entendre, il ne faut plus — je crois — compte tenu de l'actualisation et de la modernisation, cataloguer selon l'un ou l'autre nombre les missiles SS ou les euromissiles.

Voilà, monsieur le Président, ce que j'avais à dire, au nom de mon groupe, à propos de ces amendements.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Wyninckx.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de Voorzitter, het amendement van de heer Delmotte, document 6, houdt voor ons geen enkel probleem in.

Wij zouden wel willen voorstellen eerst te stemmen over ons amendement, document 3, omdat dit het meest verstrekkend is. Ten einde een verantwoorde stemming te kunnen uitbrengen zijn wij van oordeel dat het beter is eerst te stemmen over de vraag de toepassing van het Navo-dubbelbesluit met één jaar uit te stellen. Nadat daarover gestemd is, kunnen wij ons uitspreken over de zes maanden. Voor ons telt elke dag.

De Voorzitter. — Als ik u goed begrijp, mijnheer Wyninckx, wenst u dat wij eerst zouden stemmen over amendement nr. 3 en daarna over de amendementen nr. 6 en nr. 7.

De heer Wyninckx. — Inderdaad, mijnheer de Voorzitter.

De Voorzitter. — Dan stemmen wij nu over de amendementen van de heren Geldolf en Coppens die luiden:

A) Après le deuxième considérant, insérer un alinéa nouveau, rédigé comme suit:

« Demande avec insistance que la Belgique, de préférence conjointement avec d'autres petits Etats européens, développe une offensive diplomatique s'inspirant des traditions de gouvernements belges précédents et s'inscrivant notamment dans la ligne de la « doctrine Harmel », en vue de ramener à la table de conférence à Genève les délégués américains et soviétiques aux négociations sur les fusées de moyenne portée, »

A) Na de tweede considerans een nieuw lid in te voegen, luidende:

« Vraagt met aandrang dat België, bij voorkeur samen met andere kleine Europese Staten, een diplomatiek offensief zou ontwikkelen, steunend op de tradities van vroegere Belgische regeringen, en onder meer in de lijn van de zogenaamde Harmel-doctrine, om de USA en de URSS-onderhandelaars over de middellange-afstandsraketten te Genève terug aan de onderhandelingsstafel te brengen, »

B) Remplacer le dernier alinéa par les trois alinéas ci-après:

« Souligne la nécessité d'inclure les armes nucléaires françaises et britanniques dans l'armement nucléaire et demande que des négociations soient engagées à ce sujet, afin d'en arriver à « geler » les armements nucléaires stratégiques, »

Invite l'Otan et le pacte de Varsovie à ne pas procéder pendant cette nouvelle période de négociations à de nouvelles implantations de missiles SS-20 ou d'euromissiles,

Adresse un appel solennel aux gouvernements des pays de l'Otan pour qu'ils interrompent ou reportent l'exécution concrète de la double décision de l'Otan jusqu'à fin 1984, date à laquelle il conviendra d'évaluer à nouveau les résultats des négociations qui auraient repris. »

B) Het laatste lid te vervangen als volgt:

« Onderstreept de noodzaak om de Franse en de Britse kernwapens op te nemen in de optelsom van de nucleaire bewapening en vraagt dat ter zake onderhandelingen zouden aangevat worden, met als uiteindelijk doel het bevestigen van de strategische kernbewapening, »

Verzoekt de Navo en het Warschaupact tijdens deze nieuwe periode van onderhandelingen geen uitvoering te geven aan verdere inplantingen van SS-20 of euroraketten,

Doet een plechtig beroep op de regeringen van het Navo-pact om de concrete uitvoering van het Navo-dubbelbesluit te onderbreken of te verdagen tot einde 1984, periode binnen welke een nieuwe evaluatie van de stand van zaken na hernieuwde onderhandelingen dient te geschieden. »

De heer Van Ooteghem. — Mijnheer de Voorzitter, ik vraag een afzonderlijke stemming over de amendementen A en B.

De Voorzitter. — Akkoord, mijnheer Van Ooteghem.

Nous passons au vote sur l'amendement A de MM. Geldolf et Coppens.

Wij gaan over tot de stemming over het amendement A van de heren Geldolf en Coppens.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

148 membres sont présents.

148 leden zijn aanwezig.

91 votent non.

91 stemmen neen.

51 votent oui.

51 stemmen ja.

6 s'abstiennent.

6 onthouden zich.

En conséquence, l'amendement A n'est pas adopté.

Derhalve is het amendement A niet aangenomen.

Ont voté non:

Hebben neen gestemd:

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, C. De Clercq, T. Declercq, Decléty, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, De Kerpel, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Deprez, Descamps, De Seranno, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. le comte du Monceau de Bergendal, Février, François, Friederichs, Geens, Gerits, Gijs, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, M. Gramme, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Lutgen, Mainil, Mme Mayence-Goossens, M. Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pedé, Edg. Peetermans, Poma, Pouillet, Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, M. Sondag, Mme Staels-Dompas, MM. Tilquin, M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbusche, MM. Uyttendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborcht, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van Nevel, Vannieuwenhuize, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathelet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté oui:

Hebben ja gestemd:

MM. Adriaenssens, Basecq, Capoen, Mme Coorens, MM. Coppens, De Baere, De Bremacker, de Bruyne, Dehousse, Delmotte, Mme De Pauw-Devean, MM. De Smeyter, de Wasseige, Deworme, Donnay, Draulans, Féris, Geldolf, Gevenois, Goossens, Grosjean, Hubin, Humblet, Jandrain, Mme Jortay-Lemaire, MM. Leclercq, Luyten, Mme N. Maes, MM. Marmenout, Matthys, Mouton, Op 't Eynde, Pécriaux, P. Peeters, W. Peeters, Mme Pétry, M. Poulain, Mmes Remy-Oger, Saive-Boniver, MM. Seeuws, Spitaels, Trussart, Vandenbove, Van Der Niepen, Vandezande, Van In, Van Ooteghem, Mme Van Puymbroeck, MM. Van Roye, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus:

Hebben zich onthouden:

MM. Egelmeers, Eicher, R. Gillet, Knuts, Lepaffe et Vandenhaute.

M. le Président. — Nous passons au vote sur l'amendement B de MM. Geldolf et Coppens.

Wij gaan over tot de stemming over het amendement B van de heren Geldolf en Coppens.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

148 membres sont présents.

148 leden zijn aanwezig.

110 votent non.

110 stemmen neen.

22 votent oui.

22 stemmen ja.

16 s'abstiennent.

16 onthouden zich.

En conséquence, l'amendement B n'est pas adopté.

Derhalve is het amendement B niet aangenomen.

Ont voté non:

Hebben neen gestemd:

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Basecq, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Mme Coorens, MM. Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, C. De Clercq, T. Declercq, Decléty, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, Dehousse, De Kerpel, Delmotte, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Deprez, Descamps, De Seranno, Deworme, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. Donnay, le comte du Monceau de Bergendal, Eicher, Février, François, Friederichs, Geens, Gerits, Gevenois, Gijs, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, MM. Goossens, Gramme, Grosjean, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Hubin, Jandrain, Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Leclercq, Lutgen, Mainil, Mme Mayence-Goossens,

MM. Mouton, Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Péciaux, Pede, Edg. Peetermans, Mme Pétry, MM. Poma, Poulain, Poulet, Mme Remy-Oger, MM. Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, MM. Sondag, Spitaels, Mme Staels-Dompas, MM. Tilquin, M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uyttendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborght, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathelet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Adriaenssens, Coppens, De Baere, De Bremaeker, Mme De Pauw-Deveen, MM. De Smeyter, de Wasseige, Féris, Geldolf, Mme Jortay-Lemaire, MM. Marmenout, Matthys, Op 't Eynde, Mme Saive-Boniver, MM. Seeuws, Trussart, Vandenbove, Van Der Niepen, Mme Van Puymbroeck, MM. Van Roye, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

MM. Capoen, de Bruyne, Draulans, Egelmeers, R. Gillet, Humblet, Knuts, Lepaffe, Luyten, Mme N. Maes, MM. P. Peeters, W. Peeters, Vandenhaute, Vandezande, Van In et Van Ooteghem.

M. le Président. — Les membres qui se sont abstenus sont priés de faire connaître les motifs de leur abstention.

Ik verzoek de leden die zich hebben onthouden, de reden van hun onthouding mede te delen.

De heer Van Ooteghem. — Mijnheer de Voorzitter, wij hebben ons onthouden, niet omdat wij er iets op tegen hebben dat de Britse en Franse kernwapens worden opgenomen in de optelsom, maar omdat wij van mening zijn dat het niet goed is de broze onderhandelingskansen door prelabelen in gevaar te brengen.

M. le Président. — Nous passons au vote sur l'amendement de M. Delmotte, qui a déjà été justifié par son auteur.

Wij gaan over tot de stemming over het amendement van de heer Delmotte, dat reeds door zijn indiener verantwoord werd.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

145 membres sont présents.

145 leden zijn aanwezig.

90 votent non.

90 stemmen neen.

51 votent oui.

51 stemmen ja.

4 s'abstiennent.

4 onthouden zich.

En conséquence, l'amendement n'est pas adopté.

Derhalve is het amendement niet aangenomen.

Ont voté non :

Hebben neen gestemd :

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Chabert, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, C. De Clercq, T. Declercq, Decléry, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, De Kerpel, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Deprez, Descamps, De Seranno, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. le comte du Monceau de Bergendal, Février, François, Friederichs, Geens, Gerits, Gijs, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, M. Gramme, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Lutgen, Mainil, Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pede, Edg. Peetermans, Poma, Poulet, Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, M. Sondag, Mme Staels-Dompas, MM. Tilquin, M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uyttendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborght, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van

Herreweghe, Van houtte, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathelet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Adriaenssens, Basecq, Capoen, Mme Coorens, MM. Coppens, De Baere, De Bremaeker, de Bruyne, Dehousse, Delmotte, Mme De Pauw-Deveen, MM. De Smeyter, de Wasseige, Deworme, Donnay, Draulans, Féris, Geldolf, Gevenois, R. Gillet, Goossens, Grosjean, Hubin, Humblet, Jandrain, Mme Jortay-Lemaire, MM. Leclercq, Lepaffe, Luyten, Mme N. Maes, MM. Marmenout, Matthys, Mouton, Op 't Eynde, Péciaux, W. Peeters, Mme Pétry, M. Poulain, Mmes Remy-Oger, Saive-Boniver, MM. Seeuws, Spitaels, Trussart, Vandenbove, Van Der Niepen, Van In, Van Ooteghem, Mme Van Puymbroeck, MM. Van Roye, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

MM. Egelmeers, Eicher, Knuts et Vandenhaute.

M. le Président. — Nous passons au vote sur l'amendement de MM. Delmotte et Lallemand, qui a également été justifié par M. Delmotte.

Wij gaan over tot de stemming over het amendement van de heren Delmotte en Lallemand, dat ook door de heer Delmotte verantwoord werd.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

148 membres sont présents.

148 leden zijn aanwezig.

91 votent non.

91 stemmen neen.

37 votent oui.

37 stemmen ja.

20 s'abstiennent.

20 onthouden zich.

En conséquence, l'amendement n'est pas adopté.

Derhalve is het amendement niet aangenomen.

Ont voté non :

Hebben neen gestemd :

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, C. De Clercq, T. Declercq, Decléry, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, De Kerpel, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Deprez, Descamps, De Seranno, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. le comte du Monceau de Bergendal, Février, François, Friederichs, Geens, Gerits, Gijs, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, M. Gramme, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Lutgen, Mainil, Mme Mayence-Goossens, M. Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pede, Edg. Peetermans, Poma, Poulet, Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, M. Sondag, Mme Staels-Dompas, MM. Tilquin, M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uyttendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborght, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathelet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Adriaenssens, Basecq, Mme Coorens, MM. Coppens, De Baere, De Bremaeker, Dehousse, Delmotte, Mme De Pauw-Deveen, MM. De Smeyter, de Wasseige, Deworme, Donnay, Féris, Geldolf, Gevenois, Goossens, Grosjean, Hubin, Humblet, Jandrain, Mme Jortay-Lemaire, MM. Leclercq, Marmenout, Matthys, Mouton, Op 't Eynde, Péciaux, Mme Pétry, M. Poulain, Mme Remy-Oger, MM. Seeuws, Spitaels, Vandenbove, Van Der Niepen, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

MM. Capoen, de Bruyne, Draulans, Egelmeers, Eicher, R. Gillet, Knuts, Lepaffe, Luyten, Mme N. Maes, MM. P. Peeters, W. Peeters, Mme Saive-Boniver, MM. Trussart, Vandenhoute, Vandezande, Van In, Van Ooteghem, Mme Van Puymbroeck et M. Van Roye.

M. le Président. — Les membres qui se sont abstenus sont priés de faire connaître les motifs de leur abstention.

Ik verzoek de leden die zich hebben onthouden, de reden van hun onthouding mede te delen.

De heer Van Ooteghem. — Wij hebben ons onthouden omdat wij niet akkoord gaan met de voorgestelde termijn.

De heer Wyninckx. — Elke termijn is voor ons goed als er maar onderhandeld wordt.

M. le Président. — MM. Lagasse et Lepaffe présentent les amendements que voici :

1) Remplacer le quatrième alinéa de cette proposition de résolution par ce qui suit :

« Invite de façon pressante le gouvernement à demander la convocation immédiate d'un sommet de l'Alliance atlantique où tous les partenaires de celle-ci définissent ensemble les lignes d'une négociation pluridimensionnelle tendant à la réduction globale progressive des armements nucléaires intercontinentaux et européens, ainsi qu'à la réduction parallèle des armements conventionnels. »

1) Het vierde lid van dit voorstel van resolutie te vervangen als volgt :

« Verzoekt de regering met aandrang de onmiddellijke bijeenroeping te vragen van een topconferentie van het Atlantisch bondgenootschap waarop alle partners gezamenlijk de grote lijnen zullen bepalen van pluridimensionale onderhandelingen met het oog op de geleidelijke algemene vermindering van de intercontinentale en Europese kernwapens, evenals van de gelijktijdige vermindering van de conventionele wapens. »

2) Ajouter à cette proposition de résolution un cinquième alinéa, rédigé comme suit :

« Rappelle que des bases nucléaires, que des rampes de lancement, que des dépôts d'armes nucléaires ne pourraient être établis sur le territoire national sans l'assentiment préalable du Parlement et que celui-ci est seul compétent pour déterminer leur lieu et les conditions de leur utilisation. »

2) Aan dit voorstel van resolutie een vijfde lid toe te voegen, luidende :

« Herinnert eraan dat kernwapenbases, lanceerinstallaties, kernwapendepots op het nationale grondgebied niet gevestigd mogen worden zonder voorafgaande instemming van het Parlement en dat alleen het Parlement bevoegd is om de vestigingsplaatsen en de voorwaarden waaronder ze gebruikt mogen worden, te bepalen. »

La parole est à M. Lagasse.

M. Lagasse. — Monsieur le Président, messieurs les ministres, mesdames, messieurs, je crois pouvoir être bref pour le commentaire du premier amendement, mais je devrai, à mon grand regret, être un peu plus long pour la présentation de notre deuxième amendement.

J'ai eu l'occasion tout à l'heure, d'expliquer que nous reprenions le texte qui avait été déposé à la Chambre par notre groupe parlementaire. A la Chambre, malheureusement il n'avait pu être examiné — peut-être même n'avait-il pas été lu ? — par les membres du gouvernement et par les députés, puisqu'on y avait pratiqué le système de la motion pure et simple qui empêche que soit mis au vote tout autre texte.

Notre position est claire et aussi fort simple à comprendre : nous ne croyons plus, aujourd'hui, à un système de négociations fragmentées pour tel groupe et pour tel autre groupe d'armes nucléaires, et laissant de côté les armes conventionnelles ; nous ne croyons plus à un système de négociations qui laisse face à face l'URSS et les USA ; nous ne croyons plus à un système de négociations où les Européens se trouvent écartés, alors qu'il s'agit essentiellement de l'avenir de l'Europe.

Notre collègue député, M. Risopoulos, a expliqué et plaidé cette thèse de la globalisation des négociations et de leur élargissement. Il faut

globaliser l'objet sur lequel doivent porter ces négociations et examiner la réduction de tous les types d'armement, il est plus que temps de le faire. Il faut élargir les négociations de Genève en faisant aux Européens la place qui leur revient et qu'ils auraient dû avoir depuis le premier jour. C'est en agissant dans cette voie que nous démontrerons notre volonté concrète de faire changer le cours de ces négociations.

Mon deuxième amendement, monsieur le Président, a pour objet d'ajouter un alinéa rappelant la compétence du Parlement en cette matière.

Ainsi que j'ai eu l'occasion de le dire au début de l'après-midi, ce problème présente deux aspects : juridique et politique. Tout à l'heure, M. le ministre des Relations extérieures a consacré un bon quart d'heure à la question de savoir qui du gouvernement ou du Parlement est habilité à autoriser l'installation en Belgique de rampes de lancement de missiles nucléaires par des forces étrangères : je dois constater tout d'abord, monsieur le ministre, que vous vous en êtes tenu exclusivement à l'aspect juridique de la question que je vous avais posée.

Je dois ajouter immédiatement que ce que vous avez appelé votre « démonstration », m'a paru aussi peu convaincant que le discours tenu par M. le Premier ministre à la Chambre, sur ce sujet.

Vous avez commencé, et chacun aura l'occasion de le lire dans les *Annales parlementaires*, par un véritable bombardement de citations de doctrine, récente et beaucoup moins récente, mais qui ne faisaient qu'enfoncer une porte ouverte.

En effet, il s'agissait de déclarations de portée générale tendant à démontrer que le Roi était le chef des armées, qu'il avait la responsabilité de la défense nationale, qu'il devait sauvegarder l'intégrité du territoire, ... et que sais-je encore. Cela n'avait rien à voir avec la question posée. Celle-ci n'a été abordée par vous qu'à la fin de votre exposé, lorsque vous avez évoqué la loi d'avril 1962.

Celle-ci, en application de l'article 121 de la Constitution, vous l'avez rappelé, autorise le gouvernement à conclure des accords particuliers permettant le stationnement et le séjour de forces armées étrangères.

Il s'agit donc de savoir si cette loi de 1962 a permis au gouvernement de conclure des accords portant sur tout et sur n'importe quoi, autorisant notamment les forces armées étrangères à venir s'installer en Belgique pour faire n'importe quoi, avec n'importe quel type d'armement...

Cela n'a évidemment pas été l'intention du législateur d'il y a vingt ans. Il y a eu à l'époque des déclarations très précises et répétées, non seulement du ministre des Affaires étrangères, mais aussi de M. Van Cauwelaert, de M. Janne, de M. Gillon, et d'autres encore... M. Lahaye, s'il était ici, pourrait en témoigner car il était présent le 1er mars 1962, lorsque ce débat eut lieu... Mais le voici qui arrive : j'en appelle à votre témoignage, monsieur Lahaye. Je ne sais quelle place vous occupiez dans cet hémicycle le 1er mars 1962...

De heer Cooreman. — Mijnheer Lahaye zat toen in de Kamer.

M. Lagasse. — ... au moment où M. Van Hemelrijck fait sa déclaration, celle que j'ai relue tout à l'heure, celle qui avait été approuvée par tous les membres présents ; vous étiez aussi d'accord, monsieur Lahaye ?

Aujourd'hui, je suppose que vous n'avez pas changé d'avis. Dites-nous donc : cette loi d'avril 1962, que vous avez votée, autorisait-elle l'implantation de rampes de missiles nucléaires ? Non, n'est-ce pas ? Elle ne l'autorisait pas : voilà le témoignage de celui qui était présent.

M. Lahaye. — Cela, c'est votre interprétation.

M. Lagasse. — Mesdames et messieurs, il est trop facile de dire que lorsqu'un texte est clair, il ne faut pas aller voir ce que ses auteurs et ceux qui l'ont voté, ont cherché à dire. Ce n'est pas un adage applicable ici.

M. Tindemans, ministre des Relations extérieures. — Ce n'est pas un adage, c'est la doctrine.

M. Lagasse. — C'est un axiome que la doctrine applique lorsqu'il n'y a aucune espèce de contestation possible.

Cet après-midi, je me suis référé à un auteur beaucoup plus récent que ceux derrière lesquels vous vous êtes retranché. J'ignore si vous l'avez lu. Il y a quelques semaines, à peine, au lendemain du débat qui s'était déroulé à la Chambre, cet auteur n'hésita pas à contester l'argumentation par trop simple du Premier ministre, que vous avez

reprise aujourd'hui. A présent donc, m'appuyant notamment sur cet auteur, je conteste absolument votre interprétation.

Vous avez dit vous-même que la Constitution exigeait une loi pour autoriser le stationnement et le séjour de forces armées étrangères. C'est exact; pour s'en convaincre, il suffit de relire l'article 121 de la Constitution. Mais il est évident qu'une loi de ce genre, qui vient déroger à un état de choses général, est d'interprétation restrictive.

Il est donc raisonnable d'aller voir quelle était l'intention du gouvernement, auteur du projet, et comment elle a été comprise par les participants au débat, par ceux qui ont voté le texte.

A cet égard, aucun doute n'est possible.

Je ne reprendrai pas les déclarations on ne peut plus claires du ministre des Affaires étrangères qui expliquait la portée du projet et qui contestait l'utilité de l'amendement de M. Rolin. Voyez les *Annales parlementaires*, pages 749, 750 et 751, séance du 1er mars 1962 : à trois reprises, il explique que le projet n'a rien à voir — ce sont les mots qu'il a employés — rien à voir avec l'installation d'armes nucléaires.

Le ministre ajoutait que si un jour, par je ne sais quelle aberration, un gouvernement devait songer à autoriser l'installation d'armes nucléaires dans notre pays, il est évident qu'il devrait avoir l'accord préalable du Parlement.

Dès lors, ne venez pas dire que cette loi de 1962 qui a uniquement autorisé le gouvernement à permettre à des forces étrangères de séjourner et de stationner dans notre pays, autoriserait également un accord portant sur l'installation d'un dépôt d'armes nucléaires.

M. Tindemans, ministre des Relations extérieures. — Il n'était question que d'armes nucléaires stratégiques et non pas des armes dont on parle maintenant. M. Rolin a retiré son amendement, se contentant d'une réponse qui n'avait pas de valeur juridique.

M. Lagasse. — Pas de valeur juridique? Si je vous comprends, MM. Paul-Henri Spaak, Rolin, Janne, Van Cauwelaert, et tous ceux qui se trouvaient ici, y compris M. Lahaye, se sont trompés? Ont tous commis une erreur?

Vous vous êtes vanté, monsieur le ministre, de la majorité que vous avez obtenue, il y a quelques jours, à la Chambre. N'ai-je pas le droit de dire que cette majorité, qui n'était donc pas une unanimité, pourrait aussi s'être trompée sur le plan juridique?

Mais en vérité, il faut dépasser la controverse juridique. Il est plus important de voir quelle serait la signification politique du maintien de la position du gouvernement.

Voilà donc qu'en 1962 un Parlement unanime, que les trois familles traditionnelles, pour une fois pleinement d'accord, disent qu'il n'est pas question que le gouvernement — celui qui était en exercice et ceux qui lui succéderaient — puisse, sans autorisation préalable du Parlement, décider l'installation d'armes nucléaires. Voilà ce que d'une seule voix on a dit au pays. Voilà ce que l'opinion publique a retenu... et aujourd'hui, on changerait de cap? Une simple majorité dirait le contraire? Quelle crédibilité pourrait-on encore accorder à l'institution parlementaire? Comment voulez-vous que la population éprouve encore le moindre respect pour une institution à laquelle on porterait un pareil coup?

Mes chers collègues, songez, je vous en prie, aux répercussions politiques qu'aurait l'aval que vous donneriez à la position du gouvernement.

M. Tindemans, ministre des Relations extérieures. — Vous ne citez pas, vous interprétez. Moi, j'ai cité l'auteur, à savoir le parlementaire M. Rolin et comment ce dernier a interprété le texte.

Vous donnez votre interprétation, mais il faut lire tout le débat.

M. Lagasse. — Je l'ai cité textuellement, comme d'autres collègues d'ailleurs. Il est vrai qu'à la Chambre, des députés ont cru pouvoir faire des citations, mais des citations tronquées, notamment lorsqu'il a été question de la déclaration du président du PSC-CVP extrêmement importante, elle fut décisive... et je suppose que tous nos collègues du CVP et du PSC auront pris la peine de la lire.

Messieurs du PSC et du CVP, dans l'amendement que nous déposons, vous trouverez chaque mot de la déclaration de votre ancien président. Nous demandons que cette thèse, qui avait été proclamée par le président

du PSC-CVP et qui avait été approuvée par les autres partis, soit aujourd'hui confirmée par la voie de l'amendement que nous avons déposé sous forme d'un alinéa supplémentaire.

M. Tindemans, ministre des Relations extérieures. — M. Van Hemelrijck songeait à des armes nucléaires stratégiques.

M. Lagasse. — Mais pas uniquement! Relisez les débats! Cette déclaration avait une portée absolument générale. (*Applaudissements sur les bancs socialistes, FDF et Ecolo-Agalev.*)

M. le Président. — La parole est à M. Trussart.

M. Trussart. — Monsieur le Président, monsieur le ministre, chers collègues, j'ai ici les *Annales parlementaires* rapportant la séance du 1er mars 1962. Or vous allez voir qu'il ne s'agit absolument pas d'armes stratégiques.

Voici ce que dit M. Janne: « La portée de l'amendement est la suivante: Le gouvernement ne pourrait inclure quoi que ce soit de nucléaire dans les accords d'exécution prévus par la loi. C'est dire, par exemple, pour le stockage d'armement nucléaire, qu'il serait nécessaire d'obtenir du Parlement le vote d'une loi spéciale. En d'autres termes, l'amendement n'a qu'une seule portée: Le pouvoir législatif ne déléguerait par la loi aucune décision sur ce point au pouvoir exécutif. » Je vais vous lire d'autres extraits, qui vont dans le même sens car il en existe des dizaines dans ce document.

M. Tindemans, ministre des Relations extérieures. — Il faut aussi lire le rapport de la commission.

M. Trussart. — Je me base sur les *Annales parlementaires* rapportant la séance. Il apparaît clairement qu'à ce moment-là, tous les armements nucléaires étaient visés dans la discussion.

A cette époque, on ne savait même pas ce que voulait dire « armes nucléaires stratégiques ».

M. Tindemans, ministre des Relations extérieures. — La loi, c'est la loi.

M. Trussart. — Je vous cite les paroles de M. Van Hemelrijck. Il a dit et répété très clairement que des bases nucléaires, des rampes de lancement et des dépôts d'armes nucléaires ne pourraient être établis sur le territoire national, sans qu'au préalable le Parlement ait été amené à donner son assentiment.

Je pourrais encore vous lire d'autres extraits, mais je crois que c'est suffisant. (*Applaudissements sur les bancs Ecolo ainsi que sur les bancs socialistes et sur ceux du FDF.*)

M. le Président. — Nous passons au vote sur le premier amendement de MM. Lagasse et Lepaffe.

Wij gaan over tot de stemming over het eerste amendement van de heren Lagasse en Lepaffe.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan

146 membres sont présents.

146 leden zijn aanwezig.

99 votent non.

99 stemmen neen.

43 votent oui.

43 stemmen ja.

4 s'abstiennent.

4 onthouden zich.

En conséquence, l'amendement n'est pas adopté.

Derhalve is het amendement niet aangenomen.

Ont voté non :

Hebben neen gestemd :

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Capoen, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, de Bruyne, C. De Clercq, T. Declercq, Decléty, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, De Kerpel, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Deprez, Descamps, De Seranno, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. Draulens, le comte du Monceau de Bergendal, Février, François, Friederichs, Geens, Gerits, Gijss, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, M. Gramme, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Lutgen, Luyten, Mme N. Maes, MM. Mainil, Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pede, Edg. Peetermans, P. Peeters, W. Peeters, Poma, Pouillet, Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, M. Sondag, Mme Staels-Dompas, MM. Tilquin, M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uytendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborght, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vandezande, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van In, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Ooteghem, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathélet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Adriaenssens, Bascq, Mme Coorens, MM. Coppens, De Baere, De Bremaeker, Dehousse, Delmotte, Mme De Pauw-Deveen, MM. De Smeyster, de Wasseige, Deworme, Donnay, Féris, Geldolf, Gevenois, R. Gillet, Goossens, Grosjean, Hubin, Humblet, Jandrain, Mme Jortay-Lemaire, MM. Leclercq, Lepaffe, Marmenout, Matthys, Mouton, Op 't Eynde, Pécriaux, Mme Pétry, M. Poulain, Mmes Remy-Oger, Saive-Boniver, MM. Seeuws, Spitaels, Trussart, Vandenhove, Van Der Niepen, Mme Van Puymbroeck, MM. Van Roye, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

MM. Egelmeers, Eicher, Knuts et Vandenhaute.

M. le Président. — Nous passons au vote sur le second amendement de MM. Lagasse et Lepaffe.

Wij gaan over tot stemming over het tweede amendement van de heren Lagasse en Lepaffe.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

145 membres sont présents.

145 leden zijn aanwezig.

107 votent non.

107 stemmen neen.

34 votent oui.

34 stemmen ja.

4 s'abstiennent.

4 onthouden zich.

En conséquence, l'amendement n'est pas adopté.

Derhalve is het amendement niet aangenomen.

Ont voté non :

Hebben neen gestemd :

MM. Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Mme Coorens, MM. Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, C. De Clercq, T. Declercq, Decléty, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, De Kerpel, Delmotte, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Deprez, Descamps, De Seranno, Deworme, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. Donnay, le comte du Monceau de Bergendal, Eicher, Février, François, Friederichs, Geens, Gerits, Gevenois, Gijss, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, MM. Goossens, Gramme, Grosjean, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Hubin, Jandrain, Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Leclercq, Lutgen, Mainil, Mme Mayence-Goossens, MM. Mouton, Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pécriaux, Pede, Edg. Peetermans, Poma, Poulain, Pouillet, Mme Remy-Oger, MM. Reynders, Rutten,

Smeers, Mme Smitt, MM. Sondag, Spitaels, Mme Staels-Dompas, MM. Tilquin, M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uytendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborght, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathélet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Adriaenssens, Capoen, Coppens, De Baere, De Bremaeker, de Bruyne, Dehousse, Mme De Pauw-Deveen, MM. De Smeyster, de Wasseige, Draulans, Féris, Geldolf, R. Gillet, Mme Jortay-Lemaire, MM. Lepaffe, Luyten, Mme N. Maes, MM. Marmenout, Matthys, Op 't Eynde, Mmes Pétry, Saive-Boniver, MM. Seeuws, Trussart, Vandenhove, Van Der Niepen, Vandezande, Van In, Van Ooteghem, Mme Van Puymbroeck, MM. Van Roye, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

MM. Egelmeers, Humblet, Knuts et Vandenhaute.

De Voorzitter. — Mevrouw Nelly Maes c.s. stelt volgend amendement voor :

De voorgestelde tekst in fine aan te vullen als volgt :

« — Rekening houdend met de reeds veel te grote vernielingskracht van de voorhanden zijnde nucleaire wapens ;

— Van oordeel zijnde dat een trapsgewijze afbouw mogelijk moet zijn ;

— Rekening houdend met zijn vredeswil ;

— Drukt de wens uit dat intussen geen bijkomende kernraketten op Belgisch grondgebied worden opgesteld. »

Compléter le texte proposé par les alinéa suivants :

« — Considérant que la puissance destructive des armes nucléaires existantes est déjà largement excessive ;

— Estimant qu'un démantèlement progressif doit être possible ;

— Confirmant sa volonté de paix ;

— Exprime le vœu qu'aucun missile nucléaire supplémentaire ne soit déployé entre-temps sur le territoire belge. »

Het woord is aan mevrouw Nelly Maes.

Mevrouw N. Maes. — Mijnheer de Voorzitter, ik verwijs naar mijn uiteenzetting en naar de daarnet nogmaals samengevatte motivering.

M. le Président. — Nous passons au vote.

Wij gaan over tot de stemming.

— Il est procédé au vote nominatif sur l'amendement de Mme Nelly Maes et consorts.

Er wordt tot naamstemming overgegaan over het amendement van mevrouw Nelly Maes c.s.

147 membres sont présents.

147 leden zijn aanwezig.

111 votent non.

111 stemmen neen.

31 votent oui.

31 stemmen ja.

5 s'abstiennent.

5 onthouden zich.

En conséquence, l'amendement n'est pas adopté.

Derhalve is het amendement niet aangenomen.

Ont voté non :

Hebben neen gestemd :

MM. Acrts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Basecq, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Mme Coorens, MM. Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Bondt, C. De Clercq, T. Declercq, Decléty, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, Dehousse, De Kerpel, Delmotte, Mme Delruelle-Ghobert, MM. Deprez, Descamps, De Seranno, de Wasseige, Deworme, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. Donnay, le comte du Monceau de Bergendal, Eicher, Février, François, Friedrichs, Geens, Gerits, Gevenois, Gijs, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, MM. Goossens, Gramme, Grosjean, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Hubin, Jandrain, Kevers, Lagae, Lagneau, Lahaye, Leclercq, Lutgen, Mainil, Mme Mayence-Goossens, MM. Mouton, Noerens, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pécriaux, Pede, Edg. Peetermans, Mme Pétry, MM. Poma, Poulain, Pouillet, Mme Remy-Oger, MM. Reynders, Rutten, Smeers, Mme Smitt, MM. Sondag, Spitaels, Mme Staels-Dompas, MM. Tilquin, M. Toussaint, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uyttendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborcht, Vandermarliere, Vandermeulen, Vanderpoorten, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Rompaey, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathelet, Weckx, Windels et Leemans.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Adriaenssens, Capoen, Coppens, De Baere, De Breaecker, de Bruyne, Mme De Pauw-Deveen, MM. De Smeyter, Draulans, Féris, Geldolf, Mme Jortay-Lemaire, M. Luyten, Mme N. Maes, MM. Marmenout, Matthys, Op 't Eynde, P. Peeters, W. Peeters, Mme Saive-Boniver, MM. Seeuws, Trussart, Vandenbove, Van Der Niepen, Vandezande, Van In, Van Ooteghem, Mme Van Puymbroeck, MM. Van Roye, Vercaigne et Wyninckx.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

MM. Egelseers, R. Gillet, Knuts, Lepaffe et Vandenhaute.

M. le Président. — La commission propose un nouvel intitulé ainsi rédigé :

Proposition de résolution demandant la reprise des pourparlers sur les missiles de moyenne portée à ogive nucléaire.

De commissie stelt een nieuw opschrift voor dat luidt :

Voorstel van resolutie tot hervatting van de besprekingen over de middellange-afstandsraketten met kernlading.

Ce texte rencontre-t-il l'accord de l'assemblée ?

Is de Senaat het met die tekst eens ? (*Instemming.*)

Le nouvel intitulé est approuvé.

Het nieuw opschrift is goedgekeurd.

Il va être procédé au vote sur l'ensemble de la proposition de résolution.

Er zal worden gestemd over het voorstel van resolutie in zijn geheel.

Het woord is aan de heer Tjil Declercq voor een stemverklaring.

De heer T. Declercq. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, deze verklaring voor de stemming kan uitermate kort zijn. Als er nog een bewijs moest worden geleverd dat wij er goed aan deden de resolutie te herwerken, dan werd dit op duidelijke wijze geleverd door de verschillende stemmingen die juist hebben plaatsgevonden.

De consensus die over alle partijen heen in dit halfroond werd bereikt, strekt ertoe te bekomen dat diplomatieke offensieven zouden worden ingezet vanuit België, samen met andere kleine Europese landen, om de besprekingen te Genève te hernemen. Ik zie niet in hoe iemand in deze Senaat zich daar kan tegen verzetten.

De heer Seeuws. — Dit is handig gespeeld.

De heer T. Declercq. — Dit is niet handig gespeeld; dat is eerlijk bedoeld.

Ik weet dat sommigen er een gewoonte van maken de CVP dubbelzinnigheid toe te dichten. U niet, collega Seeuws, maar anderen wel. Deze beschuldigingen raken onze kouwde kleren niet.

Al degenen die menen dat wij een ernstig probleem met een ja of een neen moeten afdoen, vraag ik kennis te nemen van de standpunten die wij hebben uitgewerkt en vastgelegd en die wij overal verdedigen, bij om het even wie, zonder te trachten bij het publiek in het geveel te komen. Wij doen niet mee aan de tactiek van sommigen die deze debatten misbruiken voor electorale doeleinden. Dit is een soort dubbelzinnigheid waaraan wij niet meedoen. (*Applaus op de banken van de meerderheid.* — *Samenspraken en uitroepen op verschillende banken.* — *De Voorzitter hamert.*)

De Voorzitter. — De heer Wyninckx heeft het woord voor een stemverklaring.

De heer Wyninckx. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, mocht in deze vergadering een soort *copyright* bestaan, dan had ik dit natuurlijk opgeëist voor het eerste deel van deze resolutie. In juni hebben wij inderdaad reeds gepleit voor dialoog. De heer Declercq mag het mij niet kwalijk nemen, maar men heeft onze resolutie van juni gehalveerd.

De heer T. Declercq. — Geamendeerd.

De heer Wyninckx. — Gehalveerd. Wij kunnen hier nog tot vier uur discussiëren, maar ik beweer dat u onze resolutie hebt gehalveerd want die resolutie berustte op twee pijlers. Het was ons dubbelbesluit. (*Gelach.*) Die pijlers waren: onderhandelen en verder onderhandelen, maar ondertussen niet ontplooiën. U stelt echter, de meerderheid getrouw: ondertussen ontplooiën en hopen verder te kunnen onderhandelen.

Zelfs dit deel van deze resolutie zullen wij goedkeuren. Dit stoort ons niet omdat wij geloven dat elke vorm van dialoog belangrijk is en omdat wij ons in de Kamer en daarnet in de Senaat hebben uitgesproken over onze eerste waaier: onderbreken van de ontplooiing in West-Europa en ontmantelen en niet verder inplanten van de SS-20-raketten in Oost-Europa. Wij zijn consequent en keuren onze door u afgeschreven motie goed, met evenveel overtuiging als u ze goedkeurde.

Op één zaak wijs ik echter, namelijk dat deze meerderheid veel meer gedisciplineerd en in groter aantal aanwezig is als het erom gaat te stemmen voor het inplanten van de euroraketten dan gisteravond voor het stemmen over de huishuurwet van minister Gol. (*Applaus op de socialistische banken.*)

M. le Président. — La parole est à M. Delmotte pour une justification de vote.

M. Delmotte. — Monsieur le Président, madame et messieurs les ministres, nous pensons qu'au cours de ce très long débat tout à été dit et répété maintes fois, particulièrement au cours de la discussion de certains amendements ou lors de la discussion générale de certaines propositions.

Nous avons — et là je partage l'opinion que vient d'exprimer M. Wyninckx — senti au cours de ce débat que ce que je m'étais autorisé à dénoncer au nom de mon groupe ce matin, à savoir qu'une décision quelque peu préfabriquée rendait le débat quasi dérisoire, parce qu'il se situait à un moment où tout semblait être dit, sinon décidé.

Nous avons regretté, comme M. Wyninckx, qu'on n'ait pas été attentif aux arguments développés aujourd'hui par ceux qui défendaient le problème et la solution du moratoire.

Certes, il existait des divergences à propos des délais. Mais nous pensons, monsieur le ministre des Relations extérieures, que vous emporterez demain, à la réunion des ministres de l'Otan, le sentiment qu'il n'existe pas seulement une majorité et que vous ne pouvez que conseiller — et cela me paraît un rôle fort sympathique — aux Belges la prudence, la discrétion parce que le « Grand Oncle » reste attentif et peut à tout moment étendre son aile protectrice ou son bras vengeur, si nous ne nous alignons pas sur ses intentions.

Cette majorité, dont je parle, on nous l'a encore rappelé, fut aujourd'hui beaucoup plus solidaire sur ce problème tout particulier qu'elle ne le fut hier, notamment avec les failles constatées lors du vote final.

Je remets une dernière fois l'accent sur la nécessité d'une indépendance et d'une volonté européenne que le grave échec d'Athènes ne doit pas pour autant éponger, ni diminuer. C'est très certainement lié de très

près aux débats européens du moment, où des nationalismes exacerbés notamment dans les domaines économique, monétaire et financier font que l'intégration européenne connaît des à-coups terribles qui risquent de précipiter sa mort. Sur le plan de la politique de défense vous essaieriez — et il vous sera possible de le faire si la Belgique conserve sa place dans le concert des nations et si son rôle traditionnel de conciliateur lui permet de rapprocher les Grands de ce monde de la Communauté européenne et des Européens — vous essaieriez, dis-je, de convaincre et de rendre les Européens conscients de la nécessité d'avoir une politique bien à eux.

Mais parce que des négociations sont prévues, et bien que nous n'obtenons pas aujourd'hui ce que nous souhaitons, parce qu'il subsiste un faible espoir de dialogue, le groupe PS votera la proposition de résolution qui émane des travaux de la commission des Relations extérieures.

J'espère, monsieur le ministre, au nom de mon groupe, que vendredi après-midi, lorsque nous ouvrirons la discussion du budget des Relations extérieures, vous aurez le même souci que celui qui présida ce matin à votre intervention. En effet, avant même que ne soit entamé le débat sur les missiles, vous avez tenu à nous informer objectivement sur la réunion d'Athènes.

Nous croyons pouvoir vous fixer rendez-vous à vendredi après-midi. Puissiez-vous alors nous apporter quelques éléments apaisants, à la suite de la réunion que tiendront demain les ministres de l'Alliance atlantique. *(Applaudissements sur les bancs du PS et sur certains autres bancs.)*

M. Wyninckx. — Très bien!

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van Ooteghem.

De heer Van Ooteghem. — Mijnheer de Voorzitter, leden van de regering, geachte collega's, wij betreuren de halve waarheden die op deze tribune werden gedebeiteerd.

Alvorens dit debat te sluiten, willen wij even het amendement van de heer Rolin citeren: «De voorgaande bepaling houdt geen machtiging in tot het bedienen en het aanleggen van lanceerbases, noch tot het opslaan van nucleaire ammunitie voor middellange- of lange-afstandsprojectielen.»

Het is dus duidelijk dat wat de heer Tindemans hier heeft gezegd niet met de waarheid strookt.

Bovendien betreuren wij de agressieve toon waarop de woordvoerder van de CVP een stemverklaring aflegt over de wenselijkheid tot dialoog.

Wij zullen de resolutie goedkeuren in de hoop dat minister Tindemans vooral de laatste alinea goed in zijn oren zal knopen. Die alinea luidt:

«Vraagt met aandrang dat België, bij voorkeur samen met de andere kleine Europese Staten, een diplomatiek offensief zou ontwikkelen om de onderhandelingen over de middellange-afstands-raketten te Genève te doen hernemen.»

In de geest van onze deelname aan de vredesbetoging, in de geest van de Vlaamse oud-strijders en in de geest van de IJzerbedevaart, kunnen wij ons betoog niet anders besluiten dan met de leuze: «Nooit meer oorlog.» *(Applaus op verschillende banken.)*

M. le Président. — Nous passons au vote sur la proposition de résolution dont le texte nous est proposé par la commission.

— Il est procédé au vote nominatif.

Er wordt tot naamstemming overgegaan.

147 membres sont présents.

147 leden zijn aanwezig.

144 votent oui.

144 stemmen ja.

3 s'abstiennent.

3 onthouden zich.

En conséquence, la proposition de résolution est adoptée.

Derhalve is het voorstel van resolutie aangenomen.

Ont voté oui:

Hebben ja gestemd:

MM. Adriaensens, Aerts, Akkermans, André, Aubecq, Bascour, Basecq, Bens, Bock, Bosmans, Bossicart, Capoen, Chabert, Claeys, Clerdent, Close, Coen, Cooreman, Mme Coorens, MM. Coppens, Cuvelier, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Baere, De Bondt, De Bremaeker, de Bruyne, C. De Clercq, T. Declercq, Decléry, De Cooman, Decoster, le chevalier de Donnée, Dehaene, Dehousse, De Kerpel, Delmotte, Mmes Delruelle-Ghobert, De Pauw-Deveen, MM. Deprez, Descamps, De Seranno, De Smeyter, de Wasseige, Deworme, Mme D'Hondt-Van Opdenbosch, MM. Donnay, Draulans, le comte du Monceau de Bergendal, Egelmeeers, Eicher, Férier, Février, François, Friederichs, Geens, Geldolf, Gerits, Gevenois, Gijs, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, MM. Goossens, Gramme, Grosjean, Mme Hanquet, M. Hatry, Mme Herman-Michielsens, MM. Hubin, Humblet, Jandrain, Mme Jortay-Lemaire, MM. Kevers, Knuts, Lagae, Lagneau, Lahaye, Leclercq, Lutgen, Luyten, Mme N. Maes, MM. Mainil, Marmenout, Matthys, Mme Mayence-Goossens, MM. Mouton, Noerens, Op 't Eynde, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Pécriaux, Pede, Edg. Peetermans, P. Peeters, W. Peeters, Mme Pétry, MM. Poma, Poulain, Pouillet, Mme Remy-Oger, MM. Reynders, Rutten, Mme Saive-Boniver, MM. Seeuws, Smeers, Mme Smitt, MM. Sondag, Spitaels, Mme Stael-Dompas, MM. M. Toussaint, Trussart, Mme Tyberghien-Vandenbussche, MM. Uyttendaele, Van Daele, Vandenabeele, Van den Broeck, Vandenhaute, Vandenheve, Vanderborght, Vandermarliere, Vandermeulen, Van Der Niepen, Vanderpoorten, Vandezande, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van houtte, Van In, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Van Ooteghem, Mme Van Puymbroeck, MM. Van Rompaey, Van Roye, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathélet, Weckx, Windels, Wyninckx et Leemans.

Se sont abstenus:

Hebben zich onthouden:

MM. R. Gillet, Lepaffe et Vercaigne.

De Voorzitter. — Mag ik even uw aandacht vragen voor het volgende?

Men meldt ons dat degenen die per auto naar huis rijden zeer voorzichtig moeten zijn, want er is aanvriezende mist.

Le Sénat se réunira ce jeudi 8 décembre 1983, à 15 heures.

De Senaat vergadert opnieuw vandaag donderdag 8 december 1983, te 15 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(La séance est levée à 2 h 05 m.)

(De vergadering wordt gesloten te 2 u. 05 m.)